

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDAKİ
YETERLİKLERİ

NİMET NİZAMOĞLU

EYLÜL-2006

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDAKİ
YETERLİKLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Nimet NİZAMOĞLU

Danışman:
Yard. Doç. Dr. Tuncay ÖZDEMİR

Yardımcı Tez Danışmanı:
Yard. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

Bolu-2006

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Nimet NİZAMOĞLU'na ait “Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterlikleri” adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 25.09.2006

Üye (Başkan) : Yard. Doç. Dr. Ayhan URAL

Üye (Tez Danışmanı) : Yard. Doç. Dr. Tuncay ÖZDEMİR

Üye : Yard. Doç. Dr. Kaya YILDIZ

Prof. Dr. Uğur ESER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDAKİ YETERLİKLERİ

Nimet NİZAMOĞLU

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Anabilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Programı**

**Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tuncay ÖZDEMİR
Yardımcı Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ**

Eylül 2006 (xi+116 sayfa)

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim okullarında görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterliklerini saptamak, yorumlamak ve gerekli durumlarda önerilerde bulunmaktır.

Bu amaçla, 2005–2006 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Bolu ili merkezinde bulunan 10 resmi ilköğretim okulunda görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan 12 sınıf öğretmenin görüşlerini belirlemek üzere yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterliklerine ilişkin görüşlerini belirlemek için “Kaynaştırma Becerilerini Öz Değerlendirme Aracı” kullanılmıştır.

Araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında okullarında destek hizmet olarak sadece rehber öğretmenden yardım aldıkları, okul dışı uzmanlarla yeteri kadar bilgi alışverişinde bulunmadıkları belirlenmiştir.

Sınıf öğretmenleri, öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olduğunu eğitim öğretim dönemi içinde fark ettiği, öğrenciye hazırlık yapmak için dönem ortasını seçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin geleneksel yöntemler kullanarak, öğrencilerin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadığını belirleme ve öğrenciyi sınıfa hazırlama çalışmaları yaptığı tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencinin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemeye yönelik olarak sınırlı çalışmalar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin amaç belirlemede sistemli bir çalışma içerisinde olmadıkları ve kendi yöntemlerine göre yazılı olmayan amaçlar belirledikleri saptanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin etkileşimini kolaylaştırmak amacıyla yöntem ve etkinliklerde bir planlama yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencinin eğitimi için, yöntem ve etkinlik belirleme konusunda yardım alma amacıyla yaptıkları görüşmelerden ne türden faydalar sağladıklarına ilişkin görüşleri yeterli görülmemiştir.

Sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencinin olumsuz davranışlarını gördükleri zaman; öğrenciye ve yapılan davranışa uygun tekniklerini kullanmaktadırlar. Ayrıca öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencinin davranışlarını kaydetmek için, gözlem defteri ve değerlendirme formu dışında herhangi bir kayıt aracı kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle yapılan etkinliklere katılımını, kaynaşma olarak değerlendirmektedirler. Özel gereksinimli öğrenciye sınıf içinde verilen sorumlulukların, öğretmenler tarafından kaynaştırmada yeterli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenleri, diğer öğrencileri, kaynaştırma öğrencisi sınıfta yokken, kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgilendirmektedir. Araştırmada bir sınıf öğretmeni

öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olduğunu, sınıftaki normal öğrencilere hissettirmemeye çalıştıkları; bazı öğretmenler ise normal öğrencilerin, özel gereksinimli öğrenciyi fark etmesini bekledikleri belirlenmiştir.

Sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencileri; diğer öğrencilerle aynı soruları sorarak, sözlü değerlendirmeler yaparak, derecelendirme ölçekleri ve gözlem formları kullanarak değerlendirmektedir.

Sınıf öğretmenleri, tüm öğrencilere aynı soruları sordukları halde, özel gereksinimli öğrencinin küçük bir aşama kaydetmesini, başarı olarak değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrenci, sınıf öğretmeni

ABSTRACT**THE COMPETENCIES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN
INTEGRATION PRACTICES****Nimet NİZAMOĞLU****Faculty of Education, Department of Primary School Teaching****Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Tuncay ÖZDEMİR****Co-advisor: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ****September 2006 (xi+116 pages)**

The aim of this study is, to determine the integration education competencies of primary school teachers who have mainstreaming students in their classes, to interpret these competencies and to give suggestions when necessary.

For this purpose, in order to find out their views, a semi-structured interview method was conducted in 2005-2006 Spring term with 12 primary school teachers working in 10 primary schools located in a central town of a Western Blacksea Region province and who have mainstreaming students in their classes. “The Instrument of Self- Evaluation of Integration Education Competencies” was used in order to reveal the views of primary school teachers having mainstreaming students in their classes about their integration education competencies.

At the end of the study, the following results were found;

It was revealed that, in integration practices primary school teachers, get assistance only from counseling teachers as a support service in their schools and they do not interact adequately with experts out of school.

It was found that primary school teachers realize the students’ demands for special needs within the education-instruction period, therefore they are able to make preparations for these students in the middle of the term. Also, it was revealed that

teachers determine whether students demand special needs or not and prepare students for the classroom by using traditional methods.

It was concluded that primary school teachers do limited studies in order to determine the special needs of exceptional students and their level of functioning.

It was found out that primary school teachers do not do a systematic study in terms of determining the aims and that they determine unwritten aims according to their own methods.

It was revealed that primary school teachers do not do any planning in methods and activities in order to facilitate student interaction. Also, the views of primary school teachers about the benefits of the interviews done for the purpose of getting assistance about determining methods and activities for the education of exceptional students were not found to be clear enough.

When primary school teachers see the regative behaviours of the exceptional students, they do not use the techniques appropriate for these students and their behaviors. Also, it was determined that primary school teachers do not use any kind of recording instrument except from observation books and evaluation forms.

Primary school teachers evaluate the participation of exceptional students into activities done with regular students as integration. It was concluded that according to primary school teachers, the responsibilities given in the classroom to the exceptional students are adequate for the mainstreaming.

Primary school teachers inform regular students about their exceptional friends when they are absent in the clasroom.

In this study, it was found that some of the primary school teachers do not want to let regular students know that some students demand special needs and some teachers expect from regular students to realize their exceptional friends.

Primary school teachers evaluate exceptional students by asking the same questions asked to regular students, by making oral exams and by using graded scales and observation forms.

Primary school teachers, even they ask the same questions to all students, evaluate a small step of exceptional students as a sign of success.

Key Words: Integration/mainstreaming, exceptional students, primary school teacher.

Anneme ve Babama,

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında göstermiş olduğu rehberlik, fedakarlık, anlayış ve yardımlarından dolayı değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Tuncay ÖZDEMİR’e en derin saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Araştırmamda yardımını esirgemeyen yardımcı danışman hocam Yard. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ’a teşekkür ederim.

“Kaynaştırma Öz Değerlendirme Aracı”nı kullanma iznini veren, görüşleriyle araştırmamı aydınlatan değerli hocam Prof. Dr. Gönül Kırcaali İFTAR’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmamın her aşamasında görüş ve önerileriyle bana destek olan, yol gösteren ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen beni yalnız bırakmayan hocalarım, Yard. Doç. Dr. Kaya YILDIZ, Yard. Doç. Dr. Yusuf CERİT, Yard. Doç. Dr. Bahri AYDIN, Yard. Doç. Dr. Ayhan URAL’a minnettarım.

Araştırma boyunca her daim yanımda olan arkadaşlarım, Özlem YİĞİT, Melih Derya GÜRER, Yeliz ŞİRİN, Sibel ÇETİN ve Nilgün AKYILDIZ’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma sürecinde, benden uzak kalmaya ve özlem duymaya razı olan aileme, maddi ve manevi desteklerinden dolayı en içten teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Nimet NİZAMOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	x
BÖLÜM I	
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Problem	7
Araştırmanın Amacı.....	7
Araştırmanın Önemi.....	8
Araştırmanın □ ayıtlıları.....	8
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
Araştırmada Kullanılan Terimler.....	9
BÖLÜM 2	
KURAMSAL TEMELLER ve İLGİLİ LİTERATÜR	
2.1. Kuramsal Temeller.....	10
2.2. Kaynaştırmanın Tarihi Gelişimi.....	11
2.3. Bazı Ülkelerde Özel Eğitim ve Kaynaştırma.....	12
2.4. Türkiye’de Özel Eğitim ve Kaynaştırma.....	16
2.5. Eğitim ile İlgili Yasalarda Özel Eğitim.....	17
2.6. Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Mevzuat Hükümleri	18
2.7. Kaynaştırmanın Yararları.....	28
2.7.1. Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları.....	29
2.7.2. Normal Çocuklar İçin Yararları.....	30
2.7.3. Ailelere Yararları.....	30
2.7.4. Öğretmenlere Yararı.....	30
2.8. İlgili Literatür.....	40

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	47
3.2. Araştırma Alanı.....	47
3.3. Araştırmacının Rolü.....	48
3.4 Verilerin Toplanması.....	48
3.4.1. Araştırmaya Katılacak Öğretmenlerin Özellikleri.....	49
3.4.2. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler.....	50
3.5. Verilerin Analizi.....	51
3.6. Geçerlik Ve Güvenirlik.....	53

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	54
---------------	----

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....	75
5.1. Sonuç	95

BÖLÜM VI

ÖNERİLER.....	102
---------------	-----

KAYNAKLAR.....	103
----------------	-----

EKLER

Görüşme Formu.....	112
--------------------	-----

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo.1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....	50
Tablo. 2. Görüşme Tarih ve Süreleri.....	51

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, problem, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıtlıları, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmada kullanılan tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Demokrasi ile yönetilen toplumlarda her insan ayrı bir değerdir. Çağdaş eğitim anlayışı, bireyler arası farklılıkları göz önüne alarak, eğitimi bireylerin ihtiyaçlarına uygun hale getirmeyi amaçlamaktadır (Bilgen, 1994: 10).

Bloom (1995: 10)'a göre, okul öğrenmelerinde görülen bireysel ayrılıkların büyük bir kısmı doğuşla, bir kısmı ise sonradan aile, okul ve eğitim kurumlarındaki uygulamaların bir ürünü olarak meydana gelmektedir.

Eğitimde her öğrenci ayrı bir amaçtır. Dolayısıyla okula göre öğrenci değil, öğrenciye göre okul esastır. Çocuğun okula götürölüp teslim edilmesi, okulun da onu kendi geleneksel yapı ve süreçleri içinde ve kendi potansiyeline uygun olarak yetiştirilmesi yerine; çocuğun okula kendi isteği ile gitmesi ve okulun eğitim olanaklarından yararlanarak kendini dilediği şekilde ve doğrultuda geleceğe hazırlaması esastır (Bilgen, 1994: 13).

10 Aralık 1948 yılında yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. maddesinde yer alan “ Herkes eğitim hakkına sahiptir” ifadesinde; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ve toplumsal köken, doğuş ya da benzeri başka bir statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, herkesin eğitim hakkından yararlanması gerekliliği vurgulanmıştır (Resmi Gazete. 1949. İ.H.E.B. m:26, m:2).

Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29. maddesi; devletlerden, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanmasını istemektedir (Ç.H.S. m:29).

Özürlüler Kanunu (2005)'nın 15. maddesinde “Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır” ifadesi yer almaktadır (Resmi Gazete, 1995: 22184).

Normal gelişim gösteren bireyler gibi özel gereksinimli bireylerin de eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanma hakkı vardır. Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde, ayrı eğitimin yer aldığı görülmektedir. Ayrı eğitim, özel gereksinimli bireylerin, özür türüne ve derecesine bağlı olarak geliştirilen özel programlar çerçevesinde, özel eğitim personeli tarafından gerçekleştirilen eğitimidir. Birlikte eğitim ise, özel gereksinimli ve normal bireylerin bir arada oluşu, normal sınıf öğretmenleri tarafından verilen eğitimidir (Kırcaali-İftar ve Batu, 2005:7).

Özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitim almaları demek, bu çocuklara da özürlü olmayan çocuklarla eşit eğitim fırsatı vermek demektir. Eşit eğitim fırsatı ise her çocuğun, özürlü-özürsüz diye ayırmaksızın, aynı eğitim deneyime ulaşabilmesini sağlamaktır (Sprinthall ve Richard, 1990: 27).

Eğitimde fırsat eşitliği, herkese, potansiyel gücünü optimum düzeyde üretime dönüştürecek nitelik ve nicelikte bir eğitim verilmesidir. Ancak öğretilen davranışların getiri analizlerine dayalı olarak verimli bulunmayanları için kısıtlamalar yapılabilir. Fakat bu kısıtlamalar, güçsüz olanın hayatını kazanmasını sağlayacak programları tamamlamalarını engellememelidir. Zihin ve beden özürlüler, mümkün olduğu ölçüde normal okullarda, yaşlıları ile birlikte öğrenim yapmalı ve en az hayatlarını kazanabilecek düzeyde davranışlarla

donatılmalıdır. Özel gereksinimli bireylerin toplumun bir parçası olarak yaşamaları ancak bu şekilde söz konusu olabilecektir (Bilgen, 1994: 11).

Kişilerin devinimsel, dil, problem çözme, zihinsel süreçler, duygular, öğrenme özellikleri birbirinden farklıdır. Ayrıca, belirtilen bu özellikler, her kişide aynı şekilde gelişmez ve diğer kişilerden farklılaşır. Ek olarak kişilerin güçlü ve zayıf özellikleri kendi içinde de farklı ilerler. Tüm bunlar bireyler arası farklılıkları olduğu kadar, bireyin kendi içindeki farklılıklarını da biçimlendirir (Özyürek, 2000: 15).

Engelli çocukların engellerine göre sınıflanmasında, bireysel farklılıklar kavramından yararlanılmıştır. Özel gereksinimli çocuk, insanların değişmez özelliklerinden sadece biri, yani etkilendiği yetersizlik dikkate alınarak, ortalama çocuktan farklılığının belirlendiği çocuktur. Önceleri, bireysel farklılık kavramı, çocukların yetersizliklerine göre sınıflanmalarına ve yetersizliğe göre eğitim hizmetlerinin düzenlenmesine hizmet etmiştir. Örneğin, görme keskinliği 1/10 ya da daha az olanlar görme engelliler kümesini oluşturmuş ve eğitim hizmetleri körler okullarında düzenlenmiştir. Zeka bölümü 140 ya da üzerinde olma üstün zekalılar kümesini oluşturmuştur ve özel sınıflarda eğitim hizmetleri düzenlenmiştir. Özel gereksinimli olarak sınıflanmış çocuk, normal sınıftaki çocuktan bir özelliğiyle farklı olan çocuktur. Bu çocuk zihin özellikleri bakımından geri, ay olarak ileridir. Görmüyor ya da işitmiyordur. Normal çocuğun sahip olduğu hareket etme becerilerine ya da normal çocuğun konuşmasına ya da diline sahip olmayabilir. Ya da sosyal ilişkilerinde sapkın olabilir. Özel eğitimdeki geleneksel sınıflamaların esin kaynağı, bireysel farklılık kavramıdır (Özyürek, 2000: 16).

Büyümede kalıtım ve çevrenin etkisinin önemi bilinmektedir. Her insan farklı bir genetik yapıda ve farklı bir çevrede dünyaya gelmektedir. Bu bireysel farklılıklar, çoğunlukla okulda ortaya çıkarmakta ve ilk fark eden öğretmen olmaktadır. Çünkü bazı aileler, çocukların özürlü olduğunu kabul etmemektedirler.

Bir meslek adamının mesleğinde başarılı olup doyuma ulaşabilmesi için mesleğinin gereklerine inanması, mesleği için gerekenleri bilmesi ve uygulaması

zorunludur. İnanma, bilme ve uygulama, öğretmenliğin duyuşsal, bilişsel ve devimsel boyutlarını oluşturur. Bir öğretmenin, öğretmeninin gerekliliğine ve gerektirdiği eylem ve işlemlere inanması gerekir. Bir öğretmenin mesleğinin eylem ve işlemlerini başarıyla yapabilmesi için bunların gerektirdiği bilgileri derinliğine bilmesi gerekir. Bilgilerini uygulayabilmesi için ise becerikli olması gerekir (Başaran, 1994: 114).

Normal sınıf öğretmenleri, okulda karşılaşılan öğrenme sorunlarının büyük bir kısmını önlemekte ve çözmekte büyük rol oynamaktadırlar. Bu nedenle çok küçük düzenlemelerle, yetersizlikten etkilenmiş çocukların ve diğer özel öğrenme yetersizliği olan çocukların sorunlarıyla baş edebileceği öğretim yöntemlerinde kazanılacak yeterlilikle kaynaştırma eğitiminde başarılı olabilmek olası olacaktır. Bu başarıyı yakalayabilmek için öğretmenin taşıması gereken yeterlik ve becerileri ve bunların açılımlarının belirlenmesi özellikle kaynaştırmanın başarılı biçimde uygulanmasını sağlayabilme açısından önemlidir. Öncelikle bilinmesi gereken bu yeterlik ve beceriler, öğretmenin öğretme sürecindeki düzeyini geliştirmeyi amaçlayan yeterlik ve becerilerdir. İyi öğretim becerileri, öğrencinin yeterli ya da yetersizlikten etkilenmiş düzeyine bakmaksızın, gereksinimlerine odaklanmış becerilerdir (Ataman, 2002: 18).

Sınıf öğretmeni, özel gereksinimli olan öğrencilerin normal gelişim gösteren çocukların bulunduğu sınıfa kaynaştırılmasında hem sınıfın sosyal iklimi, hem de davranışlar açısından güçlü bir arabulucudur. Sınıftaki öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanması, sınıfta sağlıklı etkileşimlerin kurulması ve sürdürülmesi, özel gereksinimli olan çocukların sınıfa, okula, hatta topluma sosyal kabulü büyük ölçüde öğretmene bağlıdır (Yıkılmış ve Gözün, 2004: 137).

Kırcaali-İftar ve Batu (2005: 7'ya göre; günümüzde özel eğitim alanında belki de en sık kullanılan kavramlardan biri “kaynaştırma” dır. Kaynaştırma, “Özel gereksinimli öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak, tam ya da yarım zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesidir. En az kısıtlayıcı ortam ise bir öğrencinin ailesi ve

akranlarıyla en fazla birlikte olabileceği ve aynı zamanda eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanabileceği eğitim ortamıdır.

Yine Kırcaali-İftar ve Batu (2005: 12)'ya göre; özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim ortamında eğitilmeleri gereğini savunan uzmanlar, ayrı eğitim ortamını savunanlara göre daha büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Normal eğitim ortamının yeğlenmesine gerekçe olarak ise, ayrı eğitim ortamlarındaki öğrencilerin sadece birlikte eğitimden men edilmiş olmaları değil, aynı zamanda kendi yaşıtlarından da soyutlanmış olmaları gösterilmektedir. Normal eğitim ortamında eğitim gören özel gereksinimli öğrenciler, özel gereksinimli olmayan öğrencilerle birlikte eğitim almakla, etkileşmeyi, iletişim kurmayı, arkadaşlıklar geliştirmeyi, birlikte çalışmayı ve bireysel olarak güçlü ve zayıf oldukları alanlarda birbirine yardımcı olmayı öğrenmektedirler. Özel gereksinimli olsun veya olmasın, her çocuğun kendine özgü özelliklere sahip olması nedeniyle, her bir çocuğun gelişiminin kendi içinde değerlendirilmesi gerekliliği, özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitim alabilmeleri için bir başka neden olarak gösterilebilmektedir.

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi ve bireylerin kendileri için en az kısıtlayıcı çevrede eğitilmesi gerektiği görüşünden kaynaklanan kaynaştırma; özel gereksinimi olan bireylerin, gereksiniminin tipine, derecesine ve kullanılacak kaynakların tanıdığı olanaklara bağlı olarak, mümkün olduğunca normal okul programlarına yerleştirilmeleri ve yaşıtlarıyla eşit eğitim koşullarında birlikte eğitilmeleri süreci olarak da tanımlanabilir (Rose D., Smith J. ve Barbara J., 1993: 59).

Bu bağlanma, bu toplumun bir değeri olan özürlü çocuklar ile normal çocukların aynı ortamda kaynaştırma yoluyla, eğitim görmesi önem taşımaktadır. Sınıf öğretmenleri bu konuda görevli bireylerin en başında gelmektedir. Sınıf öğretmeni özel eğitim gereksinimi olan öğrenci ile ilk kez karşılaştığında neler yapması gerektiğini, bu konularla ilgili başvuracağı kişileri, yapması gerekenleri bilmelidir Bu sebeple kaynaştırma eğitiminde en başta görev alan sınıf öğretmenin temel yeterliklere sahip olması beklenir.

İlgili literatür incelendiğinde kaynaştırmaya yönelik öğretmen tutumlarına, yeterliklerine ilişkin araştırmalarına rastlanmasına rağmen, normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma sınıflarında yerine getirmeleri gereken becerilerine ilişkin görüşmeleri içeren araştırmaların sınırlı sayıda olması böyle bir araştırmanın yapılması gereğini ortaya koymaktadır.

1.2. Problem:

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Bolu ili merkezinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliklerini saptamak, yorumlamak ve gerekli durumlarda önerilerde bulunmaktır.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki;

1. Özel gereksinimli öğrencinin eğitime yönelik uzmanlardan yararlanmaya,
2. Özel gereksinimli ve diğer öğrenciler için eğitime başlamadan önce hazırlık yapmaya,
3. Özel gereksinimli öğrencinin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemeye,
4. Özel gereksinimli öğrenciler için eğitsel amaç saptamaya,
5. Özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gereksinimleri doğrultusunda öğretim yöntem ve etkinliklerinde uyarlama yapmaya,
6. Özel gereksinimli öğrenciler için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunmaya,
7. Özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle kaynaşması için çalışma yapmaya,
8. Özel gereksinimli öğrenci için gerçekleştirilen öğretimin etkiliğini değerlendirmeye,

ilişkin görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Kaynaştırma ülkemizde farklı özür grubundan olan öğrencilerin eğitimlerine yönelik hazırlanan bir programdır. Kaynaştırmanın başarı ile uygulanması için eğitim ortamında bazı özelliklerin bulunması gereklidir. Bunlar; öğretmenin, kaynaştırmanın, özel gereksinimli öğrencilerin hakkı olduğuna inanması ve gerekleri yerine getirildiğinde başarıya ulaşacağına güvenmesi, kaynaştırmada ortaya çıkabilecek sorunları gidermede gerekli çabayı göstermesi, başkalarıyla işbirliği yapmaya hazır olması, kaynaştırma öğrencisine uygulayacağı öğretim hakkında bilgi ve beceri sahibi olması, özel gereksinimli öğrencinin normal sınıfa tam olarak kabul edilmesini sağlaması gerekli görülmüştür.

Bu araştırma ile, özel gereksinimli öğrencilerin kendini mutlu kılması ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunmasını sağlamak amacıyla eğitim ortamında sınıf öğretmenlerinin yeterliklerine ilişkin veri sağlayacağı umulmaktadır. Eğitim, özürlü öğrenciler için de haktır. Araştırma ile sınıf öğretmenlerinin bu konuya ilişkin yeterliklerini arttırmak amacına hizmet etmesi ve eğitim bilimine katkı yapması hedeflenmiştir. Bu araştırmanın başka araştırmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

1. Görüşme formu, sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin yeterliklerini ortaya koyar niteliktedir.

2. Konu ile ilgili görüşme yapılan denekler sorulara cevap verirken açık yürekli ve samimi davranmışlardır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın bulguları seçilen veri toplama tekniği ile sınırlıdır. Araştırmada “niteliksel araştırma tekniği”nde bilgi toplama aracı olarak kullanılan görüşme yöntemi, bu araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmada kullanılan görüşme (mülakat) tekniğinin gereği, bulgular, görüşülecek kişilerin konu ile ilgili bilgileriyle sınırlıdır.

2. Araştırma 2005-2006 öğretim yılında Bolu ili merkezinde bulunan 10 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 12 sınıf öğretmeninin görüşleri ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmada Kullanılan Tanımlar

Sınıf Öğretmeni: Bolu il merkezinde bulunan resmi ilköğretim okullarında kaynaştırma sınıfında görev alan sınıf öğretmenidir.

Özel Gereksinimli Öğrenci: Çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireydir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

Kaynaştırma: Gerektiğinde özel gereksinimli öğrenciye ve/veya sınıf öğretmenine destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile, özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamında eğitilmesidir (Kırcaali-İftar, 1992: 45).

Kaynaştırma Uygulaması: Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki özel gereksinimli öğrenciye yönelik yürüttüğü öğretim uygulamalarıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kuramsal Temeller

Kaynaştırmanın yaygınlaşmasıyla sınıf öğretmenlerinin rolleri sorgulanmaya başlanmış, yeni öğretim yöntemlerinin ve tekniklerinin gelişmesi, öğretmenlerin yeni roller üstlenmeleri ile kaynaştırma uygulamalarının başarısının arttırılabileceği belirlenmiştir. Kaynaştırma uygulama çalışmalarına Türkiye’de 1980’li yıllara bakıldığında yasal düzenlemelerin yeterliğine karşın kurumların, programı yürütecek öğretmenlerin nitelik ve nicelik olarak sınırlılığı ve destek hizmetlerinin olmayışı dikkati çekmektedir. Bu konularda son yıllarda yapılan düzenlemelerle öğretmene ışık tutacak çalışmalar ortaya çıkarılmaya ve bu eksiklikler ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından yapılan bir araştırmada, gelişmekte olan ülkelerde öğrencilerin yüzde 14’ünün özel eğitime ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar mutlaka özel eğitim okul ve ya sınıflarında öğretim görmesi gerekenlerin yanında, bir şekilde özel eğitim desteğine ihtiyacı olanları da kapsamaktadır. Türkiye’de normal okullarda okuyan özel gereksinimli öğrencilere özel eğitim desteği sağlanmamaktadır. Özel eğitim okullarında öğrenim görenlerin sayısı ise çok azdır. Özel eğitimde erken teşhis ve müdahale çok önemlidir. Özel eğitim okulları bünyesinde çok sayıda anaokulu açılmış olduğu halde bunlarda hemen hemen hiç öğrenci bulunmamaktadır. 573 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname, özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitimi zorunlu hale getirdiği halde bu konuda hiç gelişme sağlanamamıştır. Bu gecikmede temel unsurun yetişmiş personel eksikliği olduğu söylenebilir. Özel eğitimde kaynaştırma uygulamasına öncelik verilmesi gerekmektedir. Ancak bu uygulamanın yapıldığı kurumlar yeterince desteklenmemekte, bundan hem özel eğitime ihtiyacı olan hem de diğer öğrenciler zarar görmektedir (Ergun ve Arkadaşları, 1999: 198).

2.2. Kaynaştırmanın Tarihi Gelişimi

İlk kaynaştırma çalışmalarının bilinçli bir entegrasyon anlayışına dayanarak yapıldığı söylenemez; daha çok devlet okulları içerisinde açılan özel sınıflar şeklindedir. 1869 ABD'de bir devlet okulunda sağırılar için özel sınıf açılmıştır. 1889 İstanbul'da Ticaret Mektebi bünyesinde sağırılar okulu ve körler için sınıf açılmıştır. 1896 ABD'de bir devlet okulunda zihinsel engelliler için özel sınıf açılmıştır. 1899 ABD'de bir devlet okulunda körler için bir sınıf açılmıştır (Kuz, 2001: 37). Kaynaştırmanın başlangıcı pek çok farklı etkidenden kaynaklanmıştır. 1950'li yılların başlarında A.B.D'de, çocukları özel eğitim okullarında okuyan aileler bir araya gelerek, çocukların kendilerine şans verildiğinde öğrenebildiğini; dolayısıyla, bu şansın kendilerine verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Aileler, çocuklarının bu şansı normal sınıflarda eğitim gören akranlarıyla birlikte iken değerlendirmelerini istemişlerdir. Aileler, çocuklarının eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanabilmesini sağlamak amacıyla gönüllü kuruluşlar oluşturmuş ve çocuklarının eğitim eşitliği hakkını elde etmeye sağlamaya çalışmışlardır. 1960'lı yıllarda ise eğitimciler, çeşitli özür gruplarındaki çocukların normal yaşlılarıyla eğitim almaları olasılığını sorgulamaya başlamışlardır. Kaynaştırma, 1960'lı yıllarda, tüm çocuklara eşit eğitim fırsatları sağlanması gerektiği görüşünden yola çıkan bir felsefe olarak başlamıştır. Bu felsefi görüş sonucunda, özel gereksinimli çocuklar normal sınıflara yerleştirilmeye başlanmıştır. Daha sonra ise kaynaştırmayla ilgili bilimsel araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalarda kaynaştırmanın; etiketlemeyi ortadan kaldıran, çocuğun sosyal statüsünü yükselten, daha iyi bir öğrenme çevresi sağlayan, öğrencinin özelliğine daha uygun hizmet alabilmesini kolaylaştıran bir uygulama olduğu belirlenmiştir (Kırcaali-İftar ve Batu, 2005: 11).

2.3. Bazı Ülkelerde Özel Eğitim ve Kaynaştırma

A.B.D.'de 1975 yılında yürürlüğe giren ve 1990 yılında kapsamı genişletilen Özürlü Bireyler Yasası, 0-21 yaşlar arasındaki tüm bireylerin, engelleri ne olursa olsun, devlet tarafından ücretsiz eğitilmelerini zorunlu kılmıştır. A.B.D. Özürlü Bireyler Yasası beş temel özelliğe sahiptir:

- Uygun eğitim hizmetleri
- Nesnel eğitsel değerlendirme
- Bireyselleştirmiş eğitim planı
- En az kısıtlayıcı eğitim ortamı
- Eğitsel kararları ve uygulamaları denetleme

Uygun Eğitim Hizmetleri: Herhangi bir engele sahip olan 3-21 yaş arasındaki her öğrenci, gereksinimlerine uygun özel eğitim hizmetlerinden ücretsiz yararlanır. Özel eğitim hizmetleri kapsamına fizyoterapi, psikolojik danışma, odyoloji hizmetleri gibi destek hizmetler de dahildir. Özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmek için öğrencinin engelinin tanımlanmış olması gerekir. 0-2 yaş grubundaki çocukların ise, uygun özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri için, yaşlılarına kıyasla bazı gelişim alanlarında geri kalmış olmaları ya da risk faktörüne sahip olmaları yeterlidir. 0-2 yaş grubunda uygun özel eğitim hizmetlerinden yararlanma hakkına çocuk kadar aile de sahiptir.

Nesnel Eğitsel Değerlendirme: Özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaya hak kazanabilmek için, 3-21 yaşlar arasındaki öğrencilerin ayrıntılı bir formal değerlendirmeden geçirilmeleri gerekir. Değerlendirme, disiplinler arası bir değerlendirme kurulu tarafından gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, engelin türünü ve derecesini tanılamak kadar, eğitsel gereksinimleri belirlemek de dikkate alınmalıdır. 0-2 yaş grubundaki çocukların hem kendileri, hem de aileleri değerlendirilir.

A.B.D.'de son yıllarda hızla yaygınlaşan eğilim, normal sınıf öğretmenin bir öğrenciyi özel eğitime aday olduğu gerekçesiyle formal değerlendirmeye

yollamadan önce bazı girişimlerde bulunmasıdır. Bu ön girişimlerde öğretmenin, öğrenciyi sınıfta güçlük çektiği alanlarda değerlendirmesi ve eğitim programlarında değişiklikler yapması beklenmektedir. Bu etkinlikler sırasında öğretmene eğitim hizmetlerinin sağlanabilmesi için öğrencilerin “engelli” diye nitelendirilmiş olma zorunluluğu kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı: Özel eğitim kapsamına alınan her öğrenci için, her öğretim yılı yenilenmek üzere, bir bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanır. 0-2 yaş grubundaki çocuklar için, bireyselleştirilmiş eğitim planı yerine, bireysel aile hizmetleri planı hazırlanır ve bu planda çocuk kadar ailenin özelliklerine de yer verilir.

Bireysel aile hizmetleri planının hazırlanabilmesi için, engellilik durumunun tanımlanmış olması gerekmez.

En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı: Çocuğa, eğitsel gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak, en az kısıtlayıcı eğitim ortamı sağlanır. Kısıtlayıcılık, (a) çocuğun normal yaşlılarıyla ne derece bir arada bulunduğu ile, diğer bir deyişle, kaynaşturmaya ne derece yer verildiği ile, (b) eğitsel gereksinimlerin ne ölçüde karşılandığı ile ilişkili bir özelliktir.

Eğitsel Kararları ve Uygulamaları Denetleme: Özel eğitime ilişkin verilen kararları ve uygulamaları denetlemek için yapılabilecekler üç maddede özetlenebilir:

a. Tanılama, değerlendirme ya da eğitsel uygulamalarla ilgili olarak aileler yada eğitim kurumları soruşturma isteğinde bulunabilirler.

b. Aileler yapılan formal değerlendirmeden memnun kalmazlarsa, yeni bir değerlendirme yapılması isteğinde bulunabilirler.

c. Öğrencinin eğitimi ile ilgili yeni bir karar alınacağında, aile bu konuda bilgilendirilir ve ailenin onayı alınır (Eripek ve arkadaşları, 1998: 8).

İngiltere’de 1994 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Uygulama Kılavuzu ile tüm özel gereksinimli çocuklara ilişkin eğitsel düzenlemelerin esasları belirlenmiştir. İngiltere’deki son özel eğitim düzenlemelerinin en önemli özelliği, özel eğitim kapsamına girecek çocukların önemli bir bölümünün eğitimlerinin, formal eğitim süreçlerine yer vermeksizin, normal sınıflarda yapılabileceğini

öngörmesidir. Tek tip değerlendirme ve eğitim yaklaşımının, tüm özel gereksinimli çocuklar için uygun olamayacağı görüşü benimsenmektedir. Bu görüşten hareketle, beş aşamalı bir özel eğitim değerlendirme ve öğretim sistemi oluşturulmuştur. İlk üç aşama, informal değerlendirme ve kaynaştırmayı, 4. ve 5. aşamalar ise formal değerlendirme ve gerekli görülen durumlarda, ayrı özel eğitim ortamlarında eğitimi içermektedir.

İngiltere’de, her okulda bir özel eğitim koordinatörü bulunmaktadır. Özel eğitim koordinatörü, tüm özel gereksinimli öğrencilerin dosyalarını tutmak, sınıf öğretmenlerine danışmanlık yapmak, okul dışı kurum ve kişilerle ilişkileri organize etmek gibi işleri yürütmektedir. Her okulun yazılı bir özel eğitim düzenlemesi bulunması gerekmektedir. Bu düzenlemede, özel eğitim koordinatörünün görevleri, informal değerlendirmelerin nasıl gerçekleştirileceği, verilecek hizmet içi eğitim programları, vb. konular ayrıntılı olarak yer almaktadır. Yerel eğitim yönetimleri, formal değerlendirme ve kararlardan sorumludur.

Aşağıda, özel eğitim hizmetlerinin her bir aşamasının özellikleri kısaca tanıtılmaktadır.

1. Aşama: Sınıf ya da branş öğretmeni, aldığı eğitimden tam olarak yararlanamadığını düşündüğü bir öğrenciyi informal olarak değerlendirerek, öğrencinin eğitim programını bireyselleştirir. Bu çalışmalarında öğretmen, özel eğitim koordinatörüne danışır ve koordinatör bu öğrencilerin kayıtlarını tutar.

2. Aşama: Özel gereksinimli öğrenciden öncelikle özel eğitim koordinatörü sorumlu olur. Koordinatör, öğretmenle birlikte çalışarak informal değerlendirme yapar ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlar.

3. Aşama: Özel eğitim koordinatörü, okul dışı uzmanlara danışarak ve onlardan destek hizmet alarak, informal değerlendirme yapar ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlar. Destek hizmet personeli, örneğin, odyolog ya da dil ve konuşma uzmanı, yerel eğitim yönetimlerinden ya da özel kuruluşlardan sağlanabilir.

4. Aşama: Özel gereksinimli öğrenci, formal değerlendirme istemiyle yerel eğitim yönetimine gönderilir. Burada, öğrenciye daha önce okulunda öğretmeni ve özel eğitim koordinatörü tarafından sağlanmış olan hizmetler gözden geçirilerek, formal değerlendirmeye gerek olup olmadığına karar verilir. Eğer gerek görülürse,

disiplinler arası bir ekip tarafından, formal değerlendirmenin gerçekleştirilmesi sağlanır. Bu değerlendirme sonucunda, öğrencinin öğrenimini sürdüreceği eğitim ortamına karar verilir. Bu ortam, normal sınıf olabileceği gibi, özel eğitim sınıfı ya da okulu da olabilir.

5. Aşama: Yerel eğitim yönetimi, çocuğun resmen özel gereksinimli olarak nitelendirilmesinin gerekli olup olmadığına karar verir. Resmi tanılama, bazı özel eğitim hizmetlerinin sağlanması için gerekli olabilmektedir.

Bu sistemde, öğrencilerin önemli bir bölümünün sorunlarının ilk üç aşamada çözüleceği; dolayısıyla, 4. ve 5. aşamaların, tüm çocukların yalnızca yaklaşık % 2'si için gerekli olacağı varsayılmaktadır. Dolayısıyla, özel gereksinimli öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun normal eğitim ortamlarında özel gereksinimli diye nitelendirilmeksizin eğitilebileceği öne sürülmektedir.

ABD'nin ve İngiltere'nin özel eğitim düzenlemelerinin en önemli farklılığı, ABD'de 03-21 yaş arasındaki öğrencilerin özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri için "özel gereksinimli" olarak tanılanmış olmalarının gerekmesi, İngiltere'de ise böyle bir tanılama olmaksızın özel eğitim hizmetlerinin sağlanabilmesidir.

Ancak, ABD'de de, yukarıda da belirtildiği gibi, formal tanılama olmaksızın özel eğitim hizmetlerinin verilebilmesinin yolları aranmaktadır (Eripek ve arkadaşları, 1998: 8).

Singapur'da, engellilerin danışma meclisinin, çocukların kaynaştırılmasını ele alan raporunda engelliler için birçok olanak sağlanabileceği ifade edildi. Ne zaman uygulanırsa uygulansın, özel eğitim normal eğitim sisteminin içinde verilmelidir. Bir çocuk eğer normal okulda iyi eğitilemiyorsa o zaman sadece özel bir okula yerleştirilmelidir. Rapor ayrıca kaynaştırmanın engelli çocuğu en uygun eğitim çevresine yerleşmesini sağlayacağı vurgulanıyor. Buna rağmen özel eğitim servisleri genellikle kaynaştırmanın dışında sağlanıyor. Normal okul ortamında özel eğitimle ilgili servisler oluşturulmasını kapsayan geçerli bir yasa da bulunmamaktadır. Özel eğitim servisleri yarı zamanlı kaynaştırmanın, tam zamanlı kaynaştırmadan, tam farkını içine alan devamlı bir süreçte oluşturulmalıdır. Son 10 yıl boyunca normal

okullarda engelli ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin desteklenmesinde bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Örneğin 20 ilkokul ve orada okul son zamanlarda engelli öğrencilerin kullanabilecekleri asansör ve tuvaletlerle donatıldı (Straits Times, 11 February 1996). Okulda zorlukla karşılaşan öğrencilerin desteklenmesi için de önleyici tedbirler geliştirilmiştir. 1992 yılında ilkokulda öğrenme zorluğu ile karşılaşan öğrenciler için normal okullarda öğrenme destek koordinatörleri olarak ta bilinen öğretmenler tarafından yeni bir destek programı oluşturuldu. Ayrıca engelli küçük çocukların kaynaştırılması son 10 yıl içinde dikkat çekti. Engelli çocuklar için erken müdahale programı zorunlu bir süreç haline getirildi. Ayrıca normal okul ortamlarındaki engelli öğrencilerin desteklenmesinin geliştirilmesi için son 10 yılda iki servis kuruldu. “Bana öğret” servislerinin (kaynaştırma eğitimindeki çocuklar için terapi ve eğitim yardımı) olarak ta bilinen servislerden biri özel olarak fiziksel engelleri olan öğrencilerin kaynaştırmaya eğitimine yönlendirilmesini hedefliyor. Bu program Lim, Nomanbhoy, Vasudev (1999), Nomanbhoy, Lim, ve Vasudev (2000) tarafından detaylı bir biçimde tanımlanmıştır. “Bana ulaş” olarak bilinen diğeri ise otistik çocukların kaynaştırılmasını hedeflemektedir. Rao(1998)’a engelli öğrencilerin normal okullarda kaynaştırılması hareketinin yavaş olduğunu ifade etmektedir. Normal eğitim öğretmenleri hafif engellilerin özel okullara yönlendirmektedir. Bu çocukların çoğu, genel çocuk koruma merkezlerinden, anaokullarından ve ilkokullardan gelmektedir. Özel eğitim yasası olmadığı için bu çocukların velilerine de yeterli bilgi verilmektedir (Lim ve Seok Nam, 2000)

2.4. Türkiye’de Özel Eğitim ve Kaynaştırma

Türkiye’de kaynaştırma ile bağlantılı yasal düzenlemelere baktığımızda, ABD’deki ve İngiltere’deki yasal düzenlemelerden yararlanıldığını görmekteyiz. Türkiye’de 6 Haziran 1997 tarihinde yürürlüğe giren Özel Eğitim Yasası’nda (KHK/573) kaynaştırma ile bağlantılı özel eğitimin temel ilkeleri şöyle ifade edilmektedir:

a) Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.

b) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

c) Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

d) Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her tür rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır.

e) Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.

f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esastır.

h) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

2.5. Eğitim ile İlgili Yasalarda Özel Eğitim

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu

Madde 8: Özel eğitime ve korunmaya ihtiyacı olan çocukları yetiştirmek için özel önlemler alınır.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

Madde 12: Zorunlu ilköğrenim çağında bulundukları halde, zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan özürlü olan çocukların özel eğitim ve öğrenim görmeleri sağlanır.

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu

Gerçek ve tüzel kişiler özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim-öğretimleri için uygun olarak özel okul veya kurum açabilirler.

Bu noktadan hareketle özel eğitim gerektiren bireylerin eğitiminde 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede;

Erken çocukluk dönemi eğitimi geliştirilerek, bu eğitiminde ailelerin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi temeline dayalı olarak, okulöncesi eğitim özel eğitim gerektiren çocuklar için zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır. Aile eğitimi önem kazanmakta, ailelerin eğitim sürecine aktif katılımlarını sağlayacak tedbirler alınmaktadır. Ailelere verilecek eğitimin nerede, ne zaman nasıl yapılacağı konusunda temel kriterler belirlenerek; aile eğitimi ve aileye danışmanlık hizmetlerinin verilmesine ilişkin yükümler açık bir şekilde yer almaktadır.

Engelli bireylerin toplumdaki yerlerini alabilmeleri de başta eğitime bağlıdır. Engelli bireylerin toplumla bütünleşebilmeleri ve kabul görmeleri eğitimle gerçekleşebilir. Türkiye’de engellilerin eğitimi ve toplumla bütünleştirilmeleri konusunda önemli adımlar atılmıştır. T.C. 1982 Anayasasının 42. maddesinde “Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime muhtaç olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” hükmü yer almaktadır.

2.5. Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Mevzuat Hükümleri

Anayasamızın 42. maddesi, “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma faydalı kılacak tedbirleri alır.” hükmü yer almaktadır.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanun’un 6. maddesinde; özel eğitim gerektiren bireyler için okul ve sınıfların açılmalarının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Aynı Kanun; mülkî amirleri, ilköğretim müfettişlerini ve zabıta teşkilâtını zorunlu öğrenim çağındaki çocukların ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla yükümlü kılmış, veli yahut vasi veya aile başkanlarını ve okul idarelerini yardımla ve her türlü tedbiri almakla görevlendirmiştir.

18.08.1997 tarih ve 23084 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4306 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesiyle, özel eğitim gerektiren bireylerin de zorunlu eğitimleri kesintisiz sekiz yıl olmuştur.

06.06.1997 tarihli ve mükerrer 23011 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile özel eğitim yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. Daha önceden özel eğitim okulu ağırlıklı olan bu yapılanma çağdaş bir anlayış ile kaynaştırma eğitimi esas alınarak düzenlenmiştir. Söz konusu kararnamenin 24. maddesi; resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim okulları ile yaygın eğitim kurumlarının; kendi çevrelerindeki özel eğitim gerektiren bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlü olduklarını hükme bağlamıştır.

18 Ocak 2000 tarihli ve mükerrer 23937 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği gereğince de zorunlu eğitimlerini kaynaştırma eğitimi kapsamında sürdürebilecek öğrenciler için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Söz konusu Yönetmelik’in 16. maddesinin (c) bendinde; İldeki, kaynaştırma uygulamaları yapılacak okul, kaynak oda, hazırlık ve özel eğitim sınıfları gereksiniminin belirlenmesi ve açılması için gerekli önlemlerin Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunca alınacağı belirtilmiştir.

Engelli çocukların psikolojik yönden sağlıklı bir biçimde gelişmeleri için toplumun diğer bireylerinin sahip olduğu normal yaşam deneyimlerine sahip olmaları gerekir. Bu deneyimler de ancak bu çocukların akranları ile bir arada olmaları yoluyla kazanılır.

Zorunlu eğitimin, özel eğitim gerektiren bireyler için de 18.08.1997 tarih ve 23084 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4306 sayılı Kanun gereğince kesintisiz sekiz yıl olması ve 06.06.1997 tarihli ve mükerrer 23011 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname gereğince, özel eğitimde kaynaştırma eğitiminin esas alınacağı göz önünde

bulundurularak, kaynaştırma eğitimi kapsamında olan öğrencilerin zorunlu eğitimlerini tamamlamalarını ve eğitim-öğretim haklarından en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak amacıyla aşağıdaki tedbirlerin alınması lüzumlu görülmektedir;

1) Akranları ile aynı sınıfta eğitime devam edebilecek öğrenciler için 18 Ocak 2000 tarihli ve mükerrer 23937 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği esaslarına göre, gerekli önlemler alınacaktır.

2) Durumları ayrı bir sınıfta eğitilmeyi gerektiren öğrenciler için özel eğitim sınıfları yaygınlaştırılacaktır.

3) 18.08.1997 tarih ve 23084 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4306 sayılı Kanun’un 24. maddesince 37-72 ay arasındaki özel eğitim gerektiren çocukların okul öncesi eğitimlerinin zorunlu olduğu, kaynaştırma eğitimi uygulamaları temeline dayalı olarak destek eğitim plânları çerçevesinde sürdürülecektir.

4) İlköğretimlerini tamamlayan işitme ve ortopedik engelli öğrencilerden; işitme engelliler meslek liseleri ile ortopedik engelliler meslek liselerinde parasız yatılı olarak öğrenim görmek isteyen öğrenciler Bakanlıkça, bu okullarda gündüzlü olarak öğrenim görmek isteyen öğrenciler okul müdürlüklerince, diğer meslek liselerinde öğrenim görmek isteyen engelli öğrenciler ise Meslekî ve Teknik Öğretim Yönetmeliği’nin 41. maddesine göre il/ilçe öğrenci yerleştirme komisyonunca yerleştirilir. Ayrıca, liselerde kaynaştırma yoluyla eğitimlerini sürdürebileceği öğretmenler kurulunca belirlenen görme yetersizliği olan öğrencilerin parasız yatılı olarak yerleştirilme işlemleri de önceden olduğu gibi bakanlığımızca yapılacaktır.

5) 18 ocak 2000 tarihli ve mükerrer 23937 sayılı resmî gazete’de yayımlanan özel eğitim hizmetleri yönetmeliği’nin 67. maddesinde kaynaştırmanın kapsamı; 68. maddesinde kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ilkeleri; 69. maddesinde kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ölçütleri; 70. maddesinde tam

zamanlı kaynaştırma uygulamaları; 71. maddesinde yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları; 72. maddesinde kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumluluklar; 73. maddesinde değerlendirme konuları yer almıştır. Uygulamalarda ilgili maddelere dikkat edilecektir.

2509 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili hükümleri aşağıda verilmiştir.

Madde 62: Özel eğitim gerektiren birey için geliştirilen ve ailesi tarafından onaylanan bireyselleştirilmiş eğitim programı; bireyin, ailenin, öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programıdır.

Madde 63: Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları yapılan okul ve kurumlarda, özel eğitim gerektiren bireyler için, bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur. Bu birimlerin, yakın çevrelerinde birim kurulamayan kurumlardaki özel eğitim gerektiren bireylere de destek eğitim vermesi için hizmet alanları özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından belirlenir.

Bu birim; kurum müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında, gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen, aile, özel eğitim gerektiren öğrenci, rehber öğretmen–psikolojik danışman eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen, özel eğitim gerektiren öğrencinin sınıf öğretmeni veya hazırlanan programın içeriğine uygun branş öğretmeni, gerektiğinde izleme tanılama ve değerlendirme ekibinden görevli bir kişiden oluşur.

Madde 67: Kaynaştırma; özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır.

Madde 68: Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ilkeleri şunlardır:

- a. Özel eğitim gerektiren her bireyin akranları ile birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.
- b. Hizmetler bireylerin yetersizliklerine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimlerine göre planlanır.
- c. Hizmetler okul merkezli olur.
- d. Karar verme süreci aile-okul-eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.
- e. Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir.
- f. Kaynaştırma, bir program dahilinde verilen bir özel eğitim uygulamasıdır.

Madde 69: Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ölçütleri şunlardır:

a) Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda özel eğitim gerektiren öğrencinin gereksinimleri çerçevesinde kurumun fiziksel, sosyal, psikolojik ortamında ve eğitim programlarında destek hizmetler ile gerekli düzenlemeler (kaynak oda, rehberlik ve psikolojik danışma servisi, bireyselleştirilmiş eğitim programları geliştirme ve uygulama birimi kurulması; rampalar, ses yalıtımı, ışık düzenine dikkat edilmesi gibi) yapılır.

b) Kaynaştırma uygulamalarına devam edecek öğrencilerin birden fazla yetersizliği olmamasına, erken yaşta tanılanmış, ailesinin işbirliğine açık ve eğitim almaya yatkın, cihaz kullanması gerekenlerin mutlaka cihazlandırılmış, zihinsel öğrenme yetersizliği olan öğrencilerin hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olmalarına dikkat edilir.

c) Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda tüm kurum personelinin, öğrencilerin, ailelerin ve yakın çevrelerinin özel eğitim gerektiren öğrencilerin bireysel ve gelişim özellikleri hakkında bilgilendirilmeleri esastır.

d) Kaynaştırma uygulamalarında öğretim programları, programın amaçları bireye uyarlanarak uygulanır, bireyselleştirilmiş eğitim programları ile desteklenir.

Madde 70: Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulaması:

Özel eğitim gerektiren bireylerin, akranları ile birlikte okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında aynı sınıfta eğitim görmesi ve sosyal açıdan bütünleştirilmesi için; özel eğitim destek hizmetleri, özel araç-gereç ve eğitim materyalleri sağlanır. Eğitim programı bireyselleştirilerek uygulanır ve gerekli fiziksel düzenlemeler yapılır.

Kaynaştırma uygulamaları yapılan okullarda, sınıf mevcutlarının okul öncesi eğitim kurumlarında 14, ilköğretim kurumlarında 30 öğrenciyi aşmamasına dikkat edilir. Özel eğitim gerektiren öğrenciler her sınıfa eşit olarak dağıtılır, bir sınıfta yetersizliği aynı olan en fazla iki öğrenci uygulamaya katılır.

Madde 71- Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları:

a) Kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflara veya özel eğitim sınıflarına devam eden öğrencilerin; özel eğitim/kaynaştırma uygulaması yapılan sınıfların etkinliklerine katılması, kaynak oda, rehberlik ve araştırma merkezi ile özel eğitim kurumundan destek eğitimi alması için gerekli düzenlemeler yapılır.

b) Özel eğitim okulunda kaydı olan bazı öğrencilerin kaynaştırma uygulaması yapılan sınıfların etkinliklerine katılması için gerekli önlemler alınır.

c) Personeli ve fiziksel koşulları uygun olan özel eğitim okullarında, çevredeki diğer öğrencilerin de hazırlanan program çerçevesinde her türlü eğitim ortamından faydalanmaları sağlanır.

d) Birden fazla yetersizliği olan öğrencilerin; özel eğitim okullarında gündüzlü olarak açılan özel eğitim sınıflarında; özel araç-gereç, eğitim materyali kullanılarak, gelişimsel öğretim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması ve sosyal bütünleşmenin sağlanması için gerekli önlemler alınır. Bu sınıfların mevcudu en fazla altı öğrenciden oluşur, sınıfta iki öğretmen görevlendirilir. Bu öğrencilerin değerlendirilmesinde, bireyselleştirilmiş eğitim programlarında belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi esas alınır.

Madde 72: İlgili mevzuatta belirtilen görevleri yanında:

a) Müdür; kaynaştırma uygulamaları için kurumda gerekli düzenlemeleri planlar ve uygulanmasını sağlar, özel eğitim hizmetleri kurulu ile iş birliği yapar.

b) Gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen; bireyselleştirilmiş eğitim programını uygular, değerlendirir, gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir.

c) Öğretmen; özel eğitim gerektiren öğrencilerin sınıf tarafından sosyal kabulü için önlemler alır, bireysel ve gelişim özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar, programını bireyselleştirerek uygular. Bu çerçevede aileler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içinde çalışır.

d) Rehber öğretmen-psikolojik danışman; kaynaştırma uygulaması kararı ile gelen öğrenciler için, uygun eğitim ortamının düzenlenmesinde ve uygulamada yer alan öğretmenlere, öğrencilerin gelişimlerini izleme ve aile eğitimi konularında rehberlik eder.

e) Aile; programın uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır, gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlayabilir.

f) Özel eğitim gerektiren bireyi değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir.

Madde 73: Kaynaştırma uygulamalarında eğitimlerini sürdüren öğrenciler devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınav yönetmeliğine göre değerlendirilir. Ancak bireysel ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, sınavlarda gerekli önlemler alınır ve düzenlemeler yapılır. Değerlendirmede, öncelikle bireyselleştirilmiş eğitim programlarında hedeflerin gerçekleştirilmesi esas alınır.

Zihinsel öğrenme yetersizliği olan öğrencilere, ilköğretimde sınıf tekrarı yaptırılmaz. Ancak, yaşı ve fiziksel gelişimi uygun öğrenciler, sınıf öğretmenin önerisi ve ailelerinin onayı ile birinci sınıfı iki yıl tekrar edebilirler.

İlköğretim programını başarı ile tamamlayanlara diploma; alınan her türlü özel eğitim önlemlerine rağmen, ilköğretim programı/uyarlanmış ilköğretim programının amaçlarını gerçekleştiremeyen öğrencilere öğrenim belgesi verilir.

Görme yetersizliği olan öğrencilere; yazılı yoklamalarda yeteri kadar zaman verilir. Braille-kabartma yazı olarak verilen yanıtlar, sınavdan hemen sonra öğretmenin öğrenciye okutmasıyla değerlendirilir. Yazılı yoklamalarda daktilo, bilgisayar gibi cihazlardan yararlanılabilir. Bu öğrenciler, çizimli ve şekilli sorulardan muaf tutulurlar.

İşitme yetersizliği olan öğrenciler; ilköğretim ve orta öğretimde istekleri doğrultusunda, yabancı dil programlarının bazı konularından veya tamamından muaf tutulurlar. Bu öğrencilerin başarıları yazılı sınavlar, ödevler ve projelerle değerlendirilir.

Ortopedik yetersizliği olan öğrencilerden; yazmada güçlük çektiği belirlenenler sözlü olarak değerlendirilir. Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizliği olanlar ise, çoktan seçmeli testler ile değerlendirilebilir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrencilerin; değerlendirilmesinde yazılı sınavlar, ödevler ve projeler dikkate alınır.

Özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler; güçlükten etkilenme durumlarına göre yazılı sınav veya sözlü değerlendirmelerin herhangi birinden istekleri doğrultusunda muaf tutulurlar. Hiperaktivite ve dikkat yetersizliği olan öğrencilerin bu özellikleri göz önüne alınarak, kısa yanıtlı ve az sorulu yazılı sınavlar, ödevler ve projelerle değerlendirilirler.

Otistik ve duygusal uyum güçlüğü olan öğrencilerin; değerlendirilmeleri; öğrencilerin hazır oldukları zamanlarda yapılır.

Sosyal uyum güçlüğü olan öğrencilerin durumu okul tarafından ayrıntılı bir rapor düzenlenerek özel eğitim hizmetleri kuruluna gönderilir. Özel eğitim hizmetleri kurulu, bu öğrenciler için tedavi, psikolojik danışmanlık, rehabilite, bakım-gözetim-koruma altına alma, moral ve maddi destek gibi konularda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği kurarak, gerekli önlemlerin alınmasını sağlar. Bu öğrencilerin değerlendirilmesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisinin görüşü dikkate alınır, esnek ve hoşgörülü davranılır.

Bilgen (1994: 11)'e göre; eğitimde fırsat eşitliği; herkese, potansiyel gücünü optimum düzeyde üretime dönüştürecek, nitelik ve nicelikte bir eğitim verilmesidir. Ancak öğretilen davranışların getiri analizlerine dayalı olarak, veriml bulunmayanlar için kısıtlamalar yapılabilir. Fakat bu kısıtlamalar, güçsüz olan hayatını kazanmasını sağlayacak programları tamamlamalarını engellememelidir. Zihin ve beden özürlüler, mümkün olduğu ölçüde normal okullarda, yaşlıları ile birlikte öğrenim yapmalı ve en az hayatlarını kazanabilecek düzeyde davranışlarla donatılmalıdır. Özürlülere, çevreden gelen eksikliklerini giderecek özel bir eğitim yapılmalıdır.

Eğitimde fırsat eşitliği ve normalleştirme, kaynaştırmanın temel felsefesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, eğitimde fırsat eşitliği ve normalleştirme ilkesinden kaynağını alan kaynaştırma, engelin türü ve derecesine bağlı olarak, engelli ve

normal gelişim gösteren çocukların, eğitsel ve sosyal yönlerden bütünleştirilmesi sürecidir (O.E.C.D, 1995: 16).

Kaynaştırma; “Özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarını kapsar” (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2004: md. 4).

Sarı (2003:5)’ya göre kaynaştırma; “engelli öğrencilerin, engel derecesine göre ortaya çıkan ihtiyaçları, okullarında veya sınıflarında karşılanmak üzere, ailesinin de görüşleri alınmak suretiyle, normal okullarda akranlarıyla birlikte eğitilmesidir.”

Rispens (1994: 139)’e göre; kaynaştırma bir olgu değil, süreçtir. Amaçları, tanımları, seviyeleriyle uygulamada geniş bir farklılık gösterir. Bu farklılık kesin bir sonuç ve bu kaynaştırma tanımının tam olarak anlaşılmasını zorlaştırır.

Herhangi bir düzeyde kaynaştırma eğitime karar verilen çocuğun ve normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırmaya hazırlanması, dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bu hazırlık; engelli çocuğun sosyal ve akademik beceriler yönünden belli bir düzeye getirilmesini, normal gelişim gösteren çocukların ise engelli çocuğu sosyal kabulleri ve olumsuz tutumlarını değiştirebilmeleri için bilgilendirilmelerini içermektedir. Zira, çocuklar arasında etkileşimi teşvik etmeyi amaçlamayan entegrasyonun başarısından söz edilemez. Normal gelişim gösteren çocuklarda tutum değiştirme çalışmalarında ise engelli çocuklar ile ilgili filmler, hikaye kitapları, grup tartışmaları ve engelli çocuklara ilişkin canlandırmalar etkili olmaktadır (Burstein, 1986: 425).

Başarılı bir kaynaştırma için, öğretmenin, özel gereksinimli çocuklar ve entegrasyonları ile ilgili olumlu tutum, bilgi, beceriye sahip ve bu konuda istekli olması çok önemlidir (Chandler, 1994: 21).

Engelli ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin de kaynaştırma için hazırlanması gerekmektedir. Bu, özellikle sürece verecekleri katkı açısından büyük önem taşımaktadır. Bunların yanı sıra, özel gereksinimli çocuğun kaynaştırma öncesi ve süresince bireysel olarak desteklenmesi gereklidir. Çocuk, birlikte olduğu akranlarının düzeyinde kalabilmesi ve özel yardıma gereksinim duyduğu becerileri kazanabilmesi için düzenli ve sistemli olarak destekleyici eğitim almalıdır. Bu destek, çocuğun gereksinimine uygun bir uzman tarafından okul içindeki politikalar, uygulamalar, sınıf aktivitelerindeki planlamalar, roller, sorumluluklar, bireysel karakter ve güçler düzeylerinde kaynak odada, özel eğitim merkezinde ya da Rehberlik Araştırma Merkezi'nde sağlanmalıdır. Ancak bu çalışmalar sırasında, çocukla ilgilenen diğer personele de danışılmalı ve onlarla işbirliği yapılmalıdır (Fuchs ve Fuchs, 1994 : 294).

2.7. Kaynaştırmanın Yararları

Engelli öğrencilerin toplum dışına itilmeleri yerine toplumla daha kolay kaynaşmaları, eğitim hakkının kullanılmasına bağlıdır.

İyi planlanmış bir kaynaştırma programı içerisinde yer alan engelli çocuk normal çocuklarla girdiği doğrudan etkileşim sonucu, toplumca benimsenen davranış özelliklerini genişletmeye başlayacaktır. Engelli çocuk için bu özellikler içerisinde yer alan davranışlar, çocukluk döneminde kazanılması kolay, yetişkinlikte ise benimsenmesi zor olan davranışlardır. Engelli çocuk toplumca benimsenen davranış özelliklerine geniş ölçüde sahipse onun toplumda sosyal kabul görmesi de daha kolay olacaktır. Kaynaştırma eğitimindeki çocuklar; öğretmenin olumlu tutumu ve uygun eğitimi ile güven kazanırlar ve uygun beceriler geliştirirler. Engellilerin normal çocuklarla birlikte çalışmaları, oyun oynamaları daha büyük başarılar elde etmek için kendilerinde istek ve cesaret uyandırır. Engelli çocukların normal gelişim gösteren çocukların soyutlanmaması, onların duygusal ve sosyal gelişimlerini olumlu olarak etkilediği gibi dil ve zihin gelişimlerini de etkilemektedir. Normal çocuklar; beden ve zihin bakımından farklılıklar gösteren akranları ile rahatça geçinmeyi, engelli

arkadaşlarını kabul etmeyi öğrenirler. Araştırmalar normal çocukların engelli çocuklara karşı olan tutum ve davranışlarını, onlarla düzenli olarak birlikte oynadıkları takdirde, daha olumlu yönde geliştiğini göstermektedir. Normal çocuklar kendi aralarında, bazı çocukların belli işleri nasıl daha iyi yaptıklarını görüp öğrenirlerse, engelli çocuklardan da bazılarının bazı işleri diğer engellilerden daha iyi yapabildiklerini görerek öğrenirler (www.kisiselbasari.com/Yazi.asp?ID=352).

2.7. Özel Gereksinimli Öğrencilere Yararları

Özel gereksinimli öğrenciler bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığı ile kapasite ve öğrenme hızına uygun eğitim alırlar. Özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiği için uyum, başarı ve kendilerine güven kazanmaları kolaylaşır. Destek eğitimi sayesinde zayıf yönlerini kısa sürede yeterli hale getirebilirler. Kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, bir işe yarama duygusu gibi sosyal değerler dizgesi gelişir. Sosyal bütünleşmeleri kolaylaşır. Kaynaştırma ortamlarında olumsuzdan çok, olumlu davranış gösterme frekansları artar. Model olma ve özdeşim kurmaları kolaylaşır. İletişim, işbirliği, kabullenme, ortak yaşam becerileri edinirler. Algı sistemi ve öğrenme özelliklerine uygun yöntem teknik araç ve gereçlerin kullanılması sayesinde öğrenmeleri pekişir. Eğitim programlarına ek olarak aile eğitimi, sosyal, kültürel, serbest zaman etkinlikleri sayesinde bütünsel gelişimleri kolaylaşır (Çevik ve Göksu, 2004: 86).

Aynı ortam içinde normal gelişim gösteren bireylerin olması, daha karmaşık çevre düzeninin ve daha gelişmiş davranış modellerinin sunulması gibi güdüleyici ve uyarıcı etmenlerin, özel gereksinimli bireylerin gelişimini hızlandırabileceği ve sosyalleşmelerine etki edebilir. İyi planlanmış kaynaştırma ortamına katılan özel gereksinimli çocuk, normal çocuğun davranışını gözleyerek ve model olarak toplumca benimsenen davranış özelliklerini genişletmektedir (Metin, 1992: 34).

2.7.1. Normal Çocuklar İçin Yararları

Normal çocukların engelli insanlara karşı şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışları gelişir. Bireysel farklılıkları doğal karşılar ve saygı gösterirler. Kendi yetersizliklerini görme, bunları kabul etme ve giderme davranışları gelişir. Saldırganlık, kıskançlık, kendine güvensizlik, vb. davranışlarında öz olma görülür. Liderlik, model olma ve sorumluluk duygusu gelişir (Çevik ve Göksu, 2004: 86).

Normal çocukların ileriki yaşamlarında birçok ortamda karşılaşılabilecekleri özel gereksinimli çocukları önceden tanıma ve anlamaları mümkün olabilecektir. Diğer yandan kaynaştırma ortamlarında bireysel farklılıkları daha kolaylıkla fark edip anlayabileceklerdir (Eripek, 1986: 34).

2.7.2. Ailelere Yararları

Aileler; çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler; çocuk üzerindeki beklentileri, çocukların kapasitesiyle bağdaşım göstermeye başlar; çocuktaki gelişmelere bağlı olarak kaygı ve güvensizlik duygusu umuda dönüşür; çocuğun eğitim, bakım, davranış düzenleme vb. konularda bilgilenirler; okula bakış açısı değişim ve işbirliği gelişir. Aile içi çatışmalar azalır, aile sağlığı ve iş verimliliği artar (Çevik ve Göksu, 2004: 87).

Özel gereksinimli çocuklarının normal eğitim ortamına devam ediyor olması, anne-babalara moral verir ve onları çaba göstermeye güdüler (Kırcaali-İftar, 1998: 19).

2.7.3. Öğretmenlere Yararı

Öğretmenlerin; şartsız kabul, hoşgörü, sabır, bireysel özelliklere saygı davranışı gelişir; bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlama ve işe

vuruşlaştırmada daha başarılı olurlar. Eğitimde ekonomiklik sağlanır. Öğretmenlerin disiplinle ilgili değerlendirme ölçütü gelişir (Çevik ve Göksu, 2004: 87).

Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle yürüttükleri çalışmalar (örneğin, eğitim programlarının bireyselleştirilmesi), öğretmenlik bilgi ve becerilerine katkıda bulunur. Kaynaştırma uygulamaları, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin diğer personelle iletişim ve işbirliğini arttırır (Kırcaali-İftar, 1998: 19).

UNICEF'in hazırladığı Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan “Özürlü Çocukların Hakları” bölümünde özürlü çocukların diğer çocuklarla aynı sistem içinde eğitim görmelerine dair bildirge yer almaktadır.

1994 yılında yapılan beş bölgesel seminerin ardından, 92 hükümeti ve 25 uluslar arası kuruluşu temsil eden Özel Eğitim Gereksinimleri Dünya Konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu konferans “Özel Eğitim Gereksinimleri Konusunda Salamanka Bildirgesi Ve Eylem Çerçevesi” ile sonuçlanmıştır (Konferansa UNESCO ve İspanya Hükümeti'nin çağrısı üzerine 300'ü aşkın delege katılmıştır). Bildirgede şu hususlar yer almaktadır:

“Özel eğitim gereksinimi olan kişiler normal okullara devam edebilmeli, bu okullar söz konusu gereksinimleri karşılayabilecek çocuk merkezli bir pedagoji anlayışına sahip olmalıdır; bu kapsayıcı özelliklere sahip normal okullar ayrımcı tutumlarla mücadele, sıcak ortamlar oluşturulması, içerici bir topluluk yaratılması ve herkes için eğitim ilkesinin yaşama geçirilmesi açısından en etkili yoldur; ayrıca, bu tür okullar çocukların çoğunluğuna gerekli eğitimi sağlamakta, okulların verimliliğini ve sonuçta da maliyet etkinliğini gerçekleştirmektedir.” Bildirge, hükümetlere eğitim sistemlerini “kişisel farklılıklara ve özel güçlüklerle bakılmaksızın bütün çocukları kapsayacak biçimde değiştirmeleri için gerekli düzenlemelere, uygulamalarda ve bütçe tahsislerinde birinci önceliği tanımaları” çağrısında bulunmaktadır (UNICEF, 1998: 307).

Özürlü öğrenci okulun normal sınıfına kayıt olur. Özürlü derecesi az olan öğrenciler için yalnızca özel araç gereç desteği sağlanır. İşitme aracı, gözlük, protez, vb. gibi. Öğrencinin özürlü ve özürden etkilenme derecesiyle diğer özellikleri daha değişik yardım edilmesini gerektirebilir. İşitme eğitimi, Braille okuma, bağımsız hareket eğitimi, okuma öğretimi, tuvalet eğitimi vb. gibi. Böylesi durumlarda öğrenci yukarıda sözü edilen becerilerin kazandırılması için sınıfından ayrılır, uzman öğretmenle birlikte çalışır. Diğer derslerde ve zamanlarda normal sınıftaki çalışmalara katılır. Bu tür çalışmaları yürütecek uzman öğretmen büyük okullarda yalnız bir okul için görevlendirilir. (Özsoy, Eripek ve Özyürek, 1992 :17).

Engelli bir çocuk normal bir sınıfa yerleştirildiği zaman, o sınıfın öğretmeninin, o çocuk için olan sorumluluğu, sınıftaki diğer çocuklara olan sorumluluğu ile aynıdır. Çünkü bütün çocuklar, öğrenme oranı, hızı ve biçimi yönünden birbirinden farklıdır. Yöntemde, müfredatta veya ortamda yapılacak küçük değişiklikler, bazen hem engelli olan, hem de normal olan çocuklar için gereklidir. Yöntemde müfredatta ya da ortamdaki önemli değişiklikleri içeren özel eğitim, normal sınıflarda yer alan engelli öğrencilere de sağlanabilir. Bu düzenlemeler, çocuğun BEP’ te belirtilmişse, bu özel düzenlemeyi yapma sorumluluğu özel eğitimcilerdedir. Normal öğretmenler, engelli çocuğun programının yürütülmesine yardım etmekle ve sınıfın yönetimiyle sorumludurlar (Barresi & Mack, 1979:1; Akt.Akçamete, 1997: 18).

İyi olarak bilinen öğretmenler farklı programa ve eğitim süreçlerine açıkça gereksinimi olan öğrencilerden bazıları için, yıllardır farklı program ve öğretim süreçlerini uygulamaktadırlar. Dolayısıyla, öğrenme güçlüğü gösterebileceği tahmin edilen öğrencilerin başarılı olması, onların öğrenme gereksinimlerine göre ve gerektiği durumlarda ek yardımlarda bulunan öğretmenlere sahip olmalarındandır. O halde öğrencinin öğrenme güçlüğü gösterip, göstermediğine bakılmaksızın, öğrenmeleri olduğunda farklı olan öğrenciler için öğretmenin tüm öğretme becerilerini uygulamaya koyması zorunluluktur. Bu ise öğretmenin değişik öğretim yaklaşımlarını bilmesi ve kullanmasına bağlıdır. Ancak, özel öğrenme güçlüğü gösteren öğrencilerin, bu tür düzenlemelerden

yararlanmaları yeterli olmamaktadır. Bu öğrencilerin daha özelleşmiş ek eğitim hizmetlerine gereksinimleri vardır (Özsoy, Özyürek, Eripek, 1998: 195).

Normal bir sınıfın kalbi öğretmendir. Sayıları 20 ile 30 arasındaki çocuklara veya gençlere, kişisel özelliklerini dikkate almadan bir eğitim sağlamak tartışmaya açık bir durumdur. Farklı özellikleri olan bir öğrenci normal bir sınıfa girdiğinde, sınıf arkadaşlarından daha değişik özellikler gösterebilir ve daha yoğun bir eğitime ihtiyacı olabilir. Normal eğitim öğretmenleri daha önceden hazırlıklı olmaları gereken, birlikte çalışma ve destek isteyen bir süreçle yüzleşebilirler. Çoklu destek programı çatısı altında, normal sınıf öğretmenleri için başarılı kaynaştırmada önemli bir faktör, öğretmenlerin engellilerin de diğer öğrenciler kadar eğitim hakkına sahip olduklarını kabul etmeleridir. Bu hakka sahip olmaları sınıfta iyi bir kaynaştırma ortamı için hayati bir önem taşır. Uygulama açısından da bakıldığında diğer okul personelinin de destekleyici olması için, öğretmen rehberlik gibi önemli bir role sahiptir. Engelli bir öğrenci, öğretmen tarafından başka birinin sorumluluğu olarak görülürse, o öğrenci sosyal ve akademik açıdan normal bir sınıf ortamında kendisini terkedilmiş hissedecektir. Bunun tam tersi öğretmen öğrencinin sorumluluğunu üstlendiği sınıflarda, bu yalnızlık ve buna paralel ortaya çıkan yetersiz eğitim, en aza indirgenecektir ve sınıftaki kaynaştırma faaliyetleri daha iyi olacaktır. Buna rağmen bizler, engelli öğrenciler ve onların engeli olmayan arkadaşlarının bir arada olduğu normal sınıflarda öğretme davranışının özel etkilerini inceleyen bir araştırma yapılamamıştır (Giangreco, 1993: 259).

Baykoç ve diğerleri (1999)'ne göre; kaynaştırma sınıflarındaki öğretmenler, sınıftaki öğrencilerin gereksinimlerini karşılamakta, sınıfta sağlıklı sosyal etkileşimlerinin kurulmasını ve sürdürülmesini, engelli öğrencilerin sınıfa, okula ve topluma sosyal kabulünü sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında kaynaştırma eğitiminde çocukların öğrenmesine etki edebilecek faktörlerinin en önemlisinin öğretmen ve öğretmen tutumu olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin tutumu normal çocukların olduğu kadar kaynaştırma çocuklarının öğrenmesini de kolaylaştırmaktadır (Akçamete ve Kargın, 1994: 13).

Normal sınıf öğretmenlerinin engelli çocuklarla ilgili görevleri şunlardır: (1) Olası yetersizlik durumlarının belirlenmesi, (2) Öğrencilerin değerlendirilip, yerleştirilmeleri için uygun yerlere sevk edilmesi, (3) Yasal uygulama oturumlarına katılım, (4) Bilgi toplama, (5) Özel araç kullanan engelli öğrencilere yardım etme, (6) Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının geliştirilmesine katılma, (7) uzmanlardan kurulu ekibin bir parçası olma, (8) Bilgileri ailelerle paylaşma, (9) Engelli ve engelsiz öğrencilerin okul ortamında bütünleşmelerini sağlama (Barresi & Mack, 1979:1; Akt: Akçamete, 1997: 18).

Sınıf öğretmeni, sınıfındaki tüm çocukların eğitiminden sorumlu olduğunu dikkate almalıdır. Sınıftaki her çocuk, özellikleri kendilerine has öğrenme gereksinimleri ve her birisi ayrı birey olarak öğretmenin yönetimi altındadır. Sınıfa, özel gereksinimli bir öğrenci yerleştirildiğinde ya da özel gereksinimli bir öğrencinin sınıfta bulunduğu fark edildiğinde, öğretmenin bu sorunun üstesinden gelemeyeceğini düşünmemesi gerekir. Özel gereksinimli öğrenciler de aynı diğer öğrenciler gibidir. Onları farklı kılan gereksinimlerinin daha yoğun olması ve giderilmesi için ayrı bir strateji ve yardım gerektirmesidir. Özel yardım gerektiren alanlarda ki ihtiyacı özel eğitimle giderilebilir. Ancak normal bir sınıfta uygulanacak olan program normal programdır. Bunun çocuğun gereksinimlerine göre düzenlenmesi (yalıtılması, zenginleştirilmesi, uyarlamalarının yapılması) gerekmektedir. Sınıfa kaynaştırılmış bir öğrenci, sınıf ortamında ve öğretim süreçlerinde değişikliklerin yapılmasını gerekli kılabilir. Ancak bu değişikliklerin diğer çocuklar için de uygun olabileceğini unutmamak gerekir (Ataman, 2002: 18).

Öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını etkileyebilecek pek çok etmen bulunmaktadır. Bu etmenlerin belli başlıları; öğretmenin yaşı, öğretim yapılan sınıfın düzeyi, özel gereksinimli çocuğun özür grubu, özrünün derecesi ve öğretmenin okul yönetiminden ve destek hizmet personelinin almış olduğu destek düzeyi olarak sayılabilir. Sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli bireyler ve kaynaştırma konularında bilgilendirilmeleri ve hizmet içi eğitim programlarından yararlanmaları, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinde olumlu yönde değişikliklere neden olmaktadır. Böylelikle öğretmenler sınıflarına katılan öğrenciye ve ona nasıl yardımcı

olabileceklerine ilişkin bilgi sahibi olacaklardır (İftar ve Batu, 2005: 25).

Özçelik (1987: 149)'in, Strain (1981)'den aktardığına göre; kaynaştırmayı özel eğitime muhtaç çocukların eğitim gününün çoğunda sınıf öğretmeninin denetiminde ve gereksinimleri ölçüsünde özel eğitim alarak normal sınıfta bulunmalarını kastettiğini açıklamaktadır.

Genel ve özel eğitim öğretmenlerinin iyi bir kaynaştırmada sahip olması gereken yetenekleri vardır. Bunlar:

1. Problem çözüme, öğrencinin gereksinim duyduğu becerileri önceden anlayabilme (tek başına standart bir müfredata bakmadan) yeteneği.
2. Çocukların kişisel ilgilerinden istifade etmek ve gerekli olan beceriler için onların içsel motivasyonunu kullanabilme yeteneği.
3. Öğrencilere uygun yüksek fakat alternatif beklentiler oluşturma yeteneği, (bu alternatif varsayımları geliştirmek anlamına geliyor).
4. Öğrencilerin kapasitesine bakmadan her bir öğrenci için uygun beklentiler oluşturma yeteneği. Eğer öğretmen bunu yapabilirse bütün öğrencilerin sınıfa ve okula katılımına izin verir.
5. Öğrenciler için beklentileri düzenleyebilme yeteneği, bütün öğrencilerin rol aldığı birçok seviyedeki sınıf aktivitelerini düzenleyebilme yeteneği. Bu öğretme yeteneği sadece ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde değil üniversite seviyesine de uygulanabilir. Bu, pasif değil, aktif katılımlı bir eğitim anlamına gelir.
6. Akademik yetenekler dışında öğrencinin sınıfa getirdiği her çeşit beceriye nasıl değer verileceğini öğrenme yeteneği. Bunu yaparak öğretmenler sınıflarındaki her türlü beceriye açıkça değer verdiklerini göstereceklerdir.
7. Öğrenciler için günlük başarı sağlama yeteneği. Öğretmenler, belirli öğrencilere özel bir iş verileceği zaman aynı mesajın diğer öğrencilere girmesini engellemeli. Mesajın sadece o öğrenci tarafından alınması

sağlanmalıdır

(<http://www.uni.edu/coe/inclusion/standards/competencies.html>).

Sınıf öğretmenleri için aşağıdaki sorumluluklar sıralanabilir:

Sınıf öğretmeni;

- Çocuğun özel eğitim ihtiyaçlarını tanırlar.
- Çocuğa ve ailesine ihtiyaçları konusunda danışır.
- Çocuğun, özel eğitimi kaydeden özel eğitim veya rehber öğretmenini bilgilendirir.
- Çocukla ilgili bilgileri toplar ve özel eğitim sorumlularına (özel eğitim veya rehber öğretmene) danışır.
- Normal sınıf bağlamında çocukla yakından ilgilenir,
- Çocuğun ilerlemesini izler ve inceler.

Buna ek olarak sınıf öğretmenin aşağıdakileri de yapması gerekir.

- Özel eğitimle ilgili yasal düzenlemeleri ve eğitim politikasını bilmeli,
- Özel eğitim öğretmeni ve diğer meslektaşlarıyla engelliler ve üstün yetenekliler için işbirliği halinde çalışmalı,
- Çocukları, yalnızca engellerini tanımak için değil güçlü yönlerini ve zorluklarını analiz etmeye başlamak için gözlem yapmalı,
- Özel eğitime muhtaç çocukların programı izlenebildiğinden emin olmalıdır,
- Bireysel eğitim planlarını uygulamaya koymalı,
- Engelli ve yetenekli çocukların çalışmalarının kayıtlarını tutmayı sürdürmeli,
- Çocuğun ihtiyaçlarına göre çalışmaları doğru bir şekilde farklılaştırılsın diye sınıf çalışmalarını organize etmeli,
- Üstün yetenekli ve diğer özel gereksinimli çocuklarla ilişki kurabilmek için çalışmaları iyi organize etmeli,

- Öğretmenle bir takım olarak çalışabilsinler ve zamanı iyi bir şekilde kullanabilsinler diye sınıftaki durumu iyi olan çocuklardan yardım almada çalışmalarını organize etmeli,
- Yeni düşüncelere ve yeni öneriler ışığında tüm çocuklara hazırlık yapmak için sınıftaki verimli çalışma yolları hakkındaki araştırma bulgularını iyi bilmelidirler (Sarı, 2003: 80).

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Bulunduğu Kaynaştırma Sınıflarında Danışma ve Destek Hizmetlerinde Dikkat Edilecek Esaslar:

- 1.Yazılı programları geliştirilmesi,
- 2.Anahtar öğrenci programı bilgisini yeniden gözden geçirmek için başkalarıyla görüşülmesi,
- 3.Anahtar öğrenci bilgisinin kişiselleştirilmesi,
- 4.Genel sorulardan çok özel soruların sorulması,
- 5.Öğretmenlerin deneyimlerini gereksinimlerini ve açıklamalarının dinlenmesi,
- 6.Uygulamalı olarak neler yapıldığının araştırılması,
- 7.Sınıf öğretmenlerinin ve diğer eğitimcilerin arasındaki ortak çalışmanın genişletilmesi ve desteklenmesi,
- 8.Birlikte çalışan öğrencilerin yaptıklarının gözden geçirilmesi,
- 9.Sınıf ve eğitim materyallerinin yeniden gözden geçirilmesi,
10. Test ve diğer ölçme araçlarının yeniden gözden geçirilmesi,
- 11.Eğitim hedeflerini, daha fazla özelleştirmek için öğretmene yardım edilmesi,
12. Hedef öğrencilerin bulunması,
13. Bir iş kartı yapılması (kartvizit),
14. Öğrenci destek servisinin artırılması veya yoğunlaştırılması,
15. Sınıf içi gözlemlerin yapılması,
16. Sınıf ortamının analiz edilmesi,
17. Doğrudan yardım önerilmesi,
18. Yardımcı eğitimcinin görevinin üstlenilmesi,

19. Yardımcı eğitimcinin öğrencilerle çalışmasının gözlenmesi,
20. Gerekli belgeleri doldurmak için görüşmelerin yapılması (Dover, Wendy ve Fetner, 2005: 32).

Amerikan okullarında tam kaynaştırma modeline doğru gidilirken, engelli öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için eğitimi daha çok bireyselleştirmeye devam edilmektedir. Özel hizmet desteği ve kaynaklarıyla normal sınıf eğitimi statüsü, gelişmede önemli bir basamaktır. Birçok eğitimci, tam kaynaştırmanın desteklenmesinin ayrı eğitim modelinin başarısız olmasının hizmetler verilmesinin gelecek ümit vaat ettiği vurgulandı. Eğer normal sınıfta kaynaştırma, sadece belirli bölgelerde birkaç öğrenciye uygulanan bir süreçten, genel olarak her yerde mevcut bir sisteme dönüşürse, hem sistem değişikliği araştırması hem de sistematik değerlendirmeler çocuklar için daha önemli olacaktır. Bu araştırmalar engelli çocukların engelli olmayan çocuklar ile aynı sınıf ortamında kaynaştırılıp kaynaştırılmaması hakkında olmayacak, aksine her seviyede öğrencilerin bireysel yeteneklerine uygun eğitim sistemi ve eğitim fırsatları geliştirmek için yeterli bilgiyi toplamak amacıyla yapılacaktır (Giangreco, 1993: 264).

Kırcaali-İftar (1992: 121), Redden (1976)'n hazırladığı Kaynaştırma Becerileri Öz Değerlendirme Aracı'nın, bazı beceri alanlarında ve içeriklerinde uyarlamalar yaparak, ölçü aracındaki soruları sekiz bölümde toplamıştır. Bu bağlamda araştırmanın özünü şu bölümler oluşturmaktadır.

1. Uzmanlarla ve diğer personellerle gerçekleştirilen kaynaştırmaya yönelik danışmanlık çalışmaları;
2. Kaynaştırma başlamadan önce kaynaştırılacak öğrenciyi ve kaynaştırma sınıfını hazırlama;
3. Kaynaştırılan öğrencinin eğitsel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeyini belirleme;
4. Kaynaştırılan öğrenci için eğitsel amaç saptama;
5. Kaynaştırılan öğrenci için öğretim desenleme ve uygulama;

6. Kaynaştırılan ğrencinin öğretimini kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunma: davranış kontrolü;
7. Kaynaştırılan ğrencinin diğerk öğrencilerle etkileşimini sağlama;
8. Kaynaştırılan ğrenci ile gerçekleştirilen öğretimin etkililiğini değerlendirme.

Bu maddeler, sınıf öğretmeninin, kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirdiği eğitim ğretim çalışmalarını değerlendirmesini sağlamaktadır. Bu değerlendirmenin, sınıf öğretmeninin kaynaştırma becerilerini geliştirmesine ışık tutacağı dşnlmektedir.

2.8. İlgili Literatür

Uysal (1995)'ın “Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri” adlı araştırmasında, kaynaştırma uygulaması yapılan okullarda görevli 46 öğretmen ve 27 okul yöneticilerinden, yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla, kaynaştırmada karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri alınmıştır. Katılımcılar 1992 yılında yayınlanan yönetmelikte yer alan ‘her sınıfta en fazla iki kaynaştırma öğrencisi verilebileceği; teftişte kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgi verilmesi gereği ve denetimde bunun göze alınacağı; kaynaştırma öğrencisine karşılık sınıfın beş öğrenci eksik düzenleneceği’ gibi hükümlerin uygulamaya konmadığından yasal düzenlemede hala eksiklikler olduğunu, belirtmişlerdir. Özellikle kaynaştırma uygulamasının denetim sırasında kendilerini zor durumda bıraktığını ifade etmişlerdir. Ayrıca kaynaştırmaya yerleştirilecek öğrencilerin seçiminin uygun yapılmaması, kaynaştırma öncesi hazırlıkların yapılmaması, öğrenci velilerinin eğitimsizliği ve programı uygulayamamaları gibi sorunlar yaşadıklarını göstermektedir.

Cora (1997)'nın “Zihinsel Engellilerin Eğitimi Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi” adlı araştırmasında, araştırmanın amacına ulaşabilmek için “öğretmenlerin alanlarında kendilerini yeterli bulma durumları nedir?” sorusu altında bilişsel, beceri, duyuşsal boyutlarda ve genel olarak kendilerini yeterli bulma durumları nedir? Sorularına ve “öğretmenlerin alanlarında genel olarak kendilerini yeterli bulma durumları ile özellikleri arasında fark var mıdır? sorusu altında öğretmenlerin kendilerini yeterli bulma durumları ile zihinsel engelli çocukların öğretmenliği alanındaki eğitim durumları, çalışma süreleri, çalışmalarının temel nedenleri ve cinsiyetleri arasında fark var mıdır? sorularına yanıt aranmıştır. Araştırma kümesini 1996-1997 Öğretim Yılı Güz Yarıyılında Bolu ve Karabük merkez il ve ilçelerinde zihinsel engelli çocukların devam ettiği 3 özel eğitim ilkokulu, 1 meslek okulu, 1 mesleki eğitim merkezi ve 10 özel eğitim sınıfında çalışan toplam 35 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin alanda kendilerini yeterli bulma durumlarını belirlemek amacıyla “Zihinsel Engellilerin Eğitimleri Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yeterlilik Düzeylerinin

Belirlenmesine İlişkin Anket Formu” uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin bilişsel, beceri ve duyuşsal boyutlar ile genel olarak kendilerini yeterli buldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerin alanlarında genel olarak kendilerini yeterli bulma durumları ile özellikleri arasındaki farka bakıldığında, öğretmenlerin kendilerini yeterli bulma durumları ile zihinsel engelli çocukların öğretmenliği alanındaki eğitim durumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmenlerin kendilerini yeterli bulma durumları ile zihinsel engelli çocukların öğretmenliği alanındaki çalışma süreleri, çalışmalarının temel nedenleri ve cinsiyetleri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Özel eğitimcilerin çoğu, kaynaştırmanın pek çok engelli öğrenci için en uygun yerleştirme biçimi olduğunu kabul etmekle birlikte, hangi öğrencilerin kaynaştırılamayacağı konusunda çelişkili görüşlere sahiptirler. Bazı eğitimciler, ileri derecede engelli öğrencilerin ayrıştırılmış eğitim ortamlarında eğitilmeleri gerektiğini, çünkü daha yoğun bir ilgiye gereksinim duyduklarını öne sürmektedirler. Bazıları ise, kaynaştırmanın, gerekli koşulların sağlanması durumunda, tüm öğrencilerin yararlanabileceği bir yerleştirme biçimi olduğu görüşünü savunmaktadır. Yaptıkları araştırmada Egel, Richman ve Koegel, ileri derecede zihinsel engelli çocukların bazı basit becerileri normal yaşlılarını gözleyerek öğrendiklerini ortaya çıkarmışlardır. Ayrıca, ileri derecede zihinsel engelli çocukların, kaynaştırılmış oyun ortamlarında, ayrıştırılmış ortamlara kıyasla daha az uygun olmayan davranış gösterdikleri sağlanmıştır. Voeltz ise, ileri derecede engelli öğrencilerle etkileşimde bulunmanın, normal öğrenciler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu araştırmanın bulguları, engelli öğrencilerle etkileşimde bulunan normal öğrencilerin, hiçbir etkileşimde bulunmayan öğrencilere kıyasla engellilere karşı daha olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermiştir (Kırcaali-İftar, 1991: 46).

Şahbaz (1997)’ın yaptığı “Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Tutumlarının Değişmesindeki Etkililiği” adlı araştırmada, normal sınıf öğretmenlerinin özürlü öğrencilerin normal eğitim ortamlarına kaynaştırılması ile ilgili tutumlarının değiştirilmesinde farklı bilgilendirme yöntemlerinin etkililiğini karşılaştırmak

amacıyla öntest-sontest uygulamalı deneysel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Örneklem olarak, Bolu ilinde çalışan ilkokul öğretmenleri arasından seçkisiz atama yöntemi ile 80 öğretmen seçilmiştir. Örneklem giren öğretmenler yine seçkisiz olarak dört gruba ayrılmıştır. Grup 1 yazılı bilgilendirme grubu, Grup 2 sözlü bilgilendirme grubu, Grup 3 yazılı sözlü bilgilendirme grubu, Grup 4 ise kontrol grubudur. Öntest ve sontest olarak “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği” kullanılmıştır. Deneysel uygulama öncesinde bağımlı değişkenler arasından gruplar arasında herhangi bir fark olup olmadığı öntestle kontrol edilmiştir. Öntest verileri ANOVA ile analiz edilmiş ve dört grubun kaynaştırma hakkındaki tutumları arasında fark bulunamamıştır. Deney gruplarına deneysel uygulama yapıldıktan sonra, deneysel uygulamanın öğretmen tutumlarını değiştirip değiştirmediğini belirlemek için sontest uygulanmıştır. Sontest ANOVA sonuçları, grupların farklılaşmadığını göstermiştir.

Batu (2000: iii) “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüş ve Önerileri” adlı niteliksel araştırma ile kaynaştırma uygulaması yapan kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemeyi hedeflemiştir. Öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasının özürlü öğrenci için yararlı bir uygulama olduğu yönündedir. Ancak öğretimi değerlendirme çalışmalarında özürlü öğrenci lehine taraflı davranılmasının normal öğrencilerle sosyal etkileşimi etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin önerisi arasında en fazla göze çarpan “sınıflara en fazla iki kaynaştırma öğrencisinin yerleştirilmesi” önerisidir. Bu bulgu, 1992 yılında yayınlanan Zihin Özürlü Çocukların Eğitim Uygulamaları Yönetmeliği’nde her sınıfta bir, en fazla iki kaynaştırma öğrencisi verilebileceği’ hükmü olmasına rağmen bunu uygulamaya geçirilemediği göstermektedir. Ayrıca öğretmenler etkileşebilecekleri bir özel eğitimcinin okulda bulunmasını önermişlerdir.

Diken (1998)’in yaptığı “Sınıfında Zihinsel Engelli Çocuk Bulunan Ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmada, sınıfında zihinsel engelli

çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması ve bu tutumlarla ilişkili öğretmen ve öğrenci özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma; betimsel ve bağıntısal olarak düzenlenmiş, araştırma grubunu kaynaştırma uygulaması yapılan ilkokul/ilköğretim okullarındaki sınıfında zihinsel engelli çocuk bulunan 53 sınıf öğretmeni ile sınıfında zihinsel engelli çocuk bulunmayan 56 sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 109 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Sınıf öğretmenleri cinsiyet ve okuttukları sınıf düzeyi değişkenleri göz önüne alınarak eşleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak sınıf öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla; Antonak ve Larivee (1995) tarafından geliştirilen, Kırcaali- İftar (1996) tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılarak Türkçeye uyarlanan “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca, uygulanan kaynaştırma programı, zihinsel engelli öğrenci/ailesi ve sınıf öğretmeni hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formundan yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS istatistik programıyla analiz edilmiş, 0.05 düzeyinde anlamlılığına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin alt faktörlerinden “Kaynaştırma Sınıfı Kontrolü” ve “Kaynaştırmaya Karşı Görüşler”le ilgili maddeleri içeren, birinci faktörde sınıf öğretmenlerinin tutumlarının farklılaştığı görülmüştür. Araştırmada ayrıca, sınıfında zihinsel engelli çocuk bulunan sınıf öğretmenlerinin tutumlarının zihinsel engelli çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı bulunmuştur. Bulgular diğer değişkenlere göre sınıf öğretmenlerinin tutumlarının farklılaşmadığını göstermiştir.

Yıkılmış ve Bahar (2002)’ın yapmış olduğu “Kaynaştırma Sınıflarında Çalışan Öğretmenlerin Kaynaştırma Becerilerini Gerçekleştirme Durumlarının Saptanması” adlı araştırmanın amacı, ilköğretim düzeyinde kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırmada yerine getirmesi gereken becerileri yerine getirme durumlarını ortaya koymaktır. Bu araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri 2001-2002 öğretim yılında Ankara İli Mamak ilçesinde kaynaştırma sınıflarında çalışan 15 öğretmenden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında öğretmenlerle görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulguları, kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırma becerilerinden olan

uzmanlara danışma becerileri ile ilgili olarak herhangi bir çaba ortaya koymadıklarını ve uzman desteği almadıklarını, eğitsel amaç saptamada, öğretimi desenleme ve uygulamada, öğretimi destekleyici ve kolaylaştırıcı etkinliklerde bulunmada, engelli öğrencilerin diğer öğrencilerle etkileşimini sağlamada, öğretimin etkililiğini değerlendirme için çeşitli değerlendirme ara ve süreçlerine yer vermede yetersiz olduklarını ortaya koymaktadır.

Uysal (2004)'ın yaptığı “Öğretmen Ve Okul Yöneticilerin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri” adlı araştırmada, kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin yarısından fazlasının kaynaştırmanın yararlı olmadığını ve tamamlanması gereken pek çok eksiğinin bulunduğu görüşünü paylaştıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin yaklaşık %10'unun olumlu görüş belirtmesine karşın yarısından fazlasının kaynaştırma uygulamasında sorun yaşandığını ve kaynaştırmanın işlerini zorlaştırdığını ifade ederken bunun en önemli nedeninin ‘kaynaştırma uygularken normal öğrenciye kaynaştırma öğrencisini kabul ettirememe’ olduğunu belirtmeleri dikkat çekicidir. Bu bulgu kaynaştırmanın başarısını etkileyen etmenlerden biri olan normal öğrencilere yönelik kaynaştırmaya hazırlık çalışmalarının planlamasının önem ve önceliğini göz önüne sermektedir.

Vuran (2005)'ın yaptığı, “İlköğretim Düzeyindeki Kaynaştırma Sınıflarında Eğitim Alan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sosyometrik Konumları” konulu araştırmada; İç Anadolu bölgesinde bir il merkezinde ilköğretim okullarındaki kaynaştırmaya yerleştirilen öğrenciler (zihin özürlü veya zihinsel öğrenme yetersizliği olarak resmi tanı almış), öğretmenleri tarafından kaynaştırmaya aday gösterilen öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal konumlarının belirlenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada, kaynaştırma uygulaması yürütülen sınıflarda eğitim alan kaynaştırma öğrencileri ve kaynaştırmaya aday gösterilen ve yetersizlik göstermeyen öğrencilerin sosyal konumları akran tercihi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Çalışmaya, kaynaştırma uygulaması yürütülen 14 ilköğretim okulundan toplam 999 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 39'unu

kaynaştırma öğrencileri, 27'sini kaynaştırmaya aday gösterilenler, 933'ünü yetersizlik göstermeyen öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, özel gereksinimli öğrencilerin yaklaşık yarısının “reddedilen” sosyal tercih kategorisinde; “orta” sosyal etki düzeyinde yer aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca en çok birinci tercih edilen adaylara bakıldığında, kontrol grubu ilk sırada, kaynaştırma grubu ikinci sırada, kaynaştırmaya aday grup ise son sıradadır. Bu sonuçlara dayanarak kaynaştırma öğrencilerinin sınıflarında yeterince kabul görmedikleri, kaynaştırmaya aday öğrencilerin ise sınıflarında daha da az kabul edildikleri söylenebilir.

Giangreco M. ve diğerleri (1993), sınıfında ileri derecede zihin özürlü öğrencileri bulunan 19 öğretmenin görüşlerini almışlardır. 17 öğretmen kaynaştırma uygulamasının başlangıcında özürlü öğrencilere olumsuz tepki gösterdiklerini, ancak sınıflarındaki zihin özürlü öğrencileriyle daha fazla zaman geçirdikten sonra, meydana gelen gelişmeleri, özürlü olmayan öğrencilerinin özürlü arkadaşlarını kabullenişlerini ve özürlü öğrencinin diğerlerinden çok da farklı olmadığını gördükçe, sonradan daha olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını ifade etmektedir (Akt. Batu, 2000: 25).

Link (1991)'e göre; sınıf öğretmenin kaynaştırmayı kabul eder bir tutum içinde olmasının, sınıftaki özürlü olmayan öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine karşı tutumlarını da etkileme olasılığı yüksektir. Eğer öğretmen kaynaştırma öğrencisine karşı istekli ve olumlu bir tutum içerisinde değilse, sınıftaki diğer öğrenciler özürlü öğrencinin tekerlekli sandalyesini ittirebilir, ona akran desteği verebilir ancak bunlar özürlü öğrencinin sınıfın bir parçası haline gelebilmesi için yeterli değildir. Çünkü bu öğrencilerin aynı yemekhanede birlikte yemek yemeleri, özürlü olmayan öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenerek aralarına almalarını sağlamayacaktır (Batu, 2000: 26).

Link (1991) ayrıca, daha ılımlı bir şekilde, her tür özür grubu için, ne tamamen ayrı eğitim ortamını ne de tamamen birlikte eğitim ortamını savunmaktadır. Ayrı eğitim ortamları da olmalı ve gereksinimlerine göre bu ortamlara da öğrenci

gönderilebilmelidir. Ancak, ayrı eğitim ortamına yerleştirilen öğrenciye de gerekli destek hizmetin sağlanması gerektiğın savunmaktadır.

Zrinjka Stancic (2000)'e göre; Hırvatistan'da zihinsel gelişimi geç tanımlanmış öğrencilerin, normal sınıflarda kaynaştırılması, son 20 yıldan daha fazla bir süredir devam etmektedir. Uygulamalı deneyimlerin yanında, bilimsel araştırmalarda, bu sürecin uygulamasını yavaşlatan birçok zorluğın olduğu ve de bu zorluklarla başa çıkmanın yollarını göstermektedir. Zihinsel gelişimini geç tamamlamış öğrencilerin başarılı olarak kaynaştırılmasındaki en önemli varsayımlardan bir tanesi, bu hazırlıklı olmalarıdır. Bu soruları ele aldığımızda öğretmenlerin üniversitede aldığı eğitimin yetersiz ve etkisiz olduğu görülebilir. Her gün yapılan sınıf aktivitelerinde ortaya çıkan zorluklarla baş etmek için “öğretmenlerin eğitimi ve özel gereksinimi olan öğrencilerin kaynaştırılması” isimli özel bir program oluşturuldu, uygulandı ve değerlendirildi. 98 öğretmen üzerinde yapılan araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin extra özel eğitimlerinin öğretmeye karşı tavırlarına dayandığını gösteriyor.

Sınıf düzeyinde öğretmenin tutumları eğitim faaliyetlerini ve öğrencileri doğrudan etkiler. Araştırmalar, öğretmen tutumlarının, hem öğrencilere yönelik beklentileri, hem de öğrencilere yönelik davranışları etkilediğini göstermektedir. Bu tutumlar, beklentiler ve davranışlar hem öğrencilerin benlik imajları hem de akademik performanslarını etkilemektedir. Engelli öğrenciye karşı sergilenen olumsuz öğretmen tutumları kaynaştırma sınıfındaki engelli öğrenciye zarar vermektedir (Kuz, 2001: 35).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma alanı, araştırmacının rolü, veri toplama, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliğini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada niteliksel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 283). (Berg, 1998. Akt. Cerit, 2001: 67)'e göre; yarı yapılandırılmış görüşmeler için, tüm görüşmelerde kullanılmak üzere bir dizi soru hazırlanır. Kendileriyle görüşülen kişilerin hepsine sorular aynı sıra ile sorulur; ancak görüşülen kişinin görüşme sırasında soruları istediği genişlikte yanıtlamasına izin verilen görüşme şeklidir.

3.2. Araştırma Alanı

Bu araştırma, ilköğretim okullarında görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterliklerine ilişkin ilköğretim okullarında yapılmıştır. Araştırmada veriler, ilköğretim okulunda görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinden, görüşme yoluyla elde edilmiştir.

2005-2006 öğretim yılında Bolu ili Milli Eğitim Müdürlüğü'nden belirlenen okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden 12 kişi araştırmanın alanını

oluşturmaktadır. Araştırma Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 21.02.2006 tarih ve B.30.2.ABÜ.0.E1.00.00.400-65 sayılı yazılı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın 06.03.2006 tarih ve B.08.EDG.0.33.05.311-217/848 sayılı izni ile yapılmıştır.

3.3. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı 1998-2002 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü tamamlamıştır.

2001 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde açmış olduğu “yetişkin okuma yazma öğreticisi belgesi” ile 2005-2006 yılında Bolu ili Halk Eğitimi Merkezi'nde okuma yazma eğitimi vermiştir. 2006 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın açmış olduğu zihinsel engelliler öğretmenliği kursuna katılarak “Zihin Engelliler Öğretmenliği Sertifikası” almıştır. Halen Aydın ili Nazilli ilçesinde “özel eğitim sınıf öğretmeni” olarak çalışmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanması niteliksel veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliklerine ilişkin görüşlerini belirlemek için “Kaynaştırma Becerilerini Öz Değerlendirme Aracı” kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan ilköğretim okulu sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmeler, araştırmacı tarafından teybe kaydedilmiştir. Yine araştırmacı tarafından görüşmeler sırasında önemli görülen konularda kısa notlar alınmıştır. Görüşmelerde katılımcılara aşağıda yer alan sorular sorulmuştur:

Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki;

9. Özel gereksinimli öğrencinin eğitimine yönelik uzmanlardan yararlanmaya,
10. Özel gereksinimli ve diğer öğrenciler için eğitime başlamadan önce hazırlık yapmaya,
11. Özel gereksinimli öğrencinin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemeye,
12. Özel gereksinimli öğrenciler için eğitsel amaç saptamaya,
13. Özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gereksinimleri doğrultusunda öğretim yöntem ve etkinliklerinde uyarlama yapmaya,
14. Özel gereksinimli öğrenciler için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunmaya,
15. Özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle kaynaşması için çalışma yapmaya,
16. Özel gereksinimli öğrenci için gerçekleştirilen öğretimin etkililiğini değerlendirmeye,

ilişkin görüşleri nelerdir?

Görüşme soruları belirlendikten sonra sorular sıraya konmuş katılımcılara belirlenen sırayla sorulmuştur. Sorular cevaplanırken sorulan soruyla birlikte başka sorunun cevabı da alınmışsa, o soru tekrar sorulmamıştır. Görüşmeler sırasında sorular sorulurken, öğretmenlerin anlamadıkları sorular olduğunda, kendilerine yönlendirici olmayacak şekilde açıklama yapılmıştır. Böylelikle katılımcının soruyu anlaması ve cevaplama kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sırasında, araştırmacı tarafından öğretmenlerin kendi isimleri kullanılmıştır. Daha sonrasında her bir katılımcıya etik açıdan kod isim verilmiştir.

3.4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Araştırmanın gerçekleştirileceği okullar belirlendikten sonra okul müdürü ile görüşülmüş, araştırmanın amacı ve okullarında yapılaş nedeni belirtilmiştir. Bu

amacın; sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterlikleri ile ilgili görüşlerini almak olduğu, müdüre araştırmacı tarafından ifade edilmiştir.

Araştırma sorularını yöneltmeden önce öğretmenlere görüşme formu verilmiş ve incelemeleri için zaman tanınmıştır. Araştırma 12 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

3.4.3. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, kıdemi, eğitim durumları, kaç yıldır kaynaştırma sınıfı ile çalıştığı, daha önce kaynaştırma eğitimi ile ilgili eğitim alıp almadığı yer almaktadır. Katılan öğretmenlerden iki kişinin bölüm dışı mezun olduğu, üç kişinin eğitim yüksekokulu, üç kişinin eğitim enstitüsü, dört kişinin de eğitim fakültesi mezunu olduğu görülmüştür.

Tablo.1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Öğretmenin Kodu	Cinsiyet	Kıdem	Eğitim Durumu	Kaç Yıl Kaynaştırma Sınıfı İle Çalıştığı	Daha Önce Kaynaştırma İle İlgili Eğitim Alıp Almadığı
A	Erkek	26 Yıl	Eğitim Enstitüsü	2 Yıl	Hayır
B	Bayan	10 Yıl	Eğitim Fakültesi-Master	4 Yıl	Evet
C	Bayan	17 Yıl	Eğitim Yüksek Okulu	1 Yıl	Hayır
D	Bayan	11 Yıl	Ziraat Fakültesi Gıda Böl.	1 Yıl	Hayır
E	Bayan	18 Yıl	Eğitim Fakültesi	1 Yıl	Hayır
F	Erkek	28 Yıl	Eğitim Enstitüsü	3 Yıl	Evet
G	Erkek	15 Yıl	Eğitim Yüksekokulu	2 Yıl	Evet
H	Bayan	18 Yıl	Eğitim Yüksekokulu	3 Yıl	Hayır
İ	Bayan	10 Yıl	Eğitim Fakültesi-Master	1 Yıl	Evet
K	Erkek	27 Yıl	Eğitim Enstitüsü	2 Yıl	Hayır
L	Bayan	10 Yıl	Ziraat Fakültesi	3 Yıl	Hayır
M	Bayan	7 Yıl	Eğitim Fakültesi	2 Yıl	Hayır

Veriler 25.04.2006/09.05.2006 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler hafta içi, mesai saatleri dışında gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler her öğretmen için bir ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve kod isim sırasına göre kasetlere isimler verilmiştir. Tablo 2’de gerçekleştirilen görüşmelere ilişkin takvim ve görüşme süreleri verilmiştir.

Tablo. 2. Görüşme Tarih ve Süreleri

Öğretmenin Kodu	Görüşme Tarihi	Görüşme Süreleri	Kaset Adı
A Öğretmen	01.05.2006	29.02 dk	A
B Öğretmen	03.05.2006	15.58 dk	B
C Öğretmen	09.05.2006	25.59 dk	C
D Öğretmen	28.04.2006	34.47 dk	D
E Öğretmen	03.05.2006	15.20 dk	E
F Öğretmen	28.04.2006	35.41 dk	F
G Öğretmen	01.05.2006	28.39 dk	G
H Öğretmen	04.05.3006	16.44 dk	H
İ Öğretmen	25.04.2006	24.36 dk	İ
K Öğretmen	04.05.2006	21.37 dk	K
L Öğretmen	05.05.2006	32.46 dk	L
M Öğretmen	05.05.2006	13.30 dk	M

Görüşmeler 13 ile 36 dakika arasında gerçekleşmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Kayıtların dökümü sırasında duyulan her konuşma duyulduğu şekliyle, düzeltme yapılmadan yazılmıştır. Döküm işlemi tamamlandıktan sonra

verilerin tamamı bilgisayarda düzenlenmiştir. Burada her bir satıra bir numara verilmiştir. Bilgisayara aktarılan verilerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla kayıtlar bir kez daha dinlenerek formlardaki veriler aynı anda okunmuş ve verilerin tam olduğu görülmüştür.

Araştırmada analiz işleminin başlangıcında tüm dökümler ele alınmış ve her birine sayfa numarası verilmiştir. Bu işlem, bir sayfa numarasının iki farklı yerde kullanılmasını engellemek için yapılmıştır. Sonuçta tüm görüşmelerden toplam 32 sayfa veri elde edilmiştir. Numaralandırmanın ardından, tüm veriler okunarak verilerin bir bütün olarak görülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu işlemlerden sonra, verilerin kodlanması işlemleri yapılmıştır. Kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler belirlenmiş ve bir kelimeyle kodlanarak, bir kodlama listesi oluşturulmuştur. Kodlamanın sağlıklı olabilmesi için veriler birkaç defa okunmuş, yapılan kodlamalar tekrar gözden geçirilmiştir. Kodlar arasında tek yönler belirlenmeye çalışarak birbiriyle ilgili olan kodları bir kategoride toplamak için temalar oluşturulmuştur.

Oluşturulan temalar yeniden incelenerek uygunluğu kontrol edilmiş ve gerekli görülen durumda düzenlemeler yapılmıştır. Temalar araştırmanın alt problemleri çerçevesinde organize edilmiştir. Veriler, yapılacak olan kodlama ve tema oluşturma işlemlerine uygun olarak organize edilmiştir. Kodlara ve temalara göre veriler betimlenmiş, okuyucunun anlayabileceği bir dille tanımlanmış ve açıklanmıştır. Elde edilen bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmış ve sonuçlar çıkarılmıştır.

Görüşme notları tırnak içerisinde verilmiş ve daha sonra parantez içinde görüşmenin hangi öğretmene, kaçınıcı sayfa ve kaçınıcı satırlar arasında olduğu belirtilmiştir. Aşağıdaki örnek açıklamada da görülen kodlama sistemi, literatürdeki kodlama sistemlerinden hareketle araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ÖRNEK: “.....” (A:1/3-4).

A : Görüşme yapılan sınıf öğretmeni

1 : Görüşme sorularının yer aldığı sayfa numarası

3-4 : Görüşme notlarının yer aldığı satır numarası

3.6. Geçerlik Ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. “Geçerlik” ve “Güvenirlik” bu açıdan araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Araştırmada geçerlik çalışması için; araştırma bulguları, verilerin elde edildiği ortam dikkate alındığında anlamlı bulunmuş ve bu ortama bağlı olarak tanımlanmıştır. Ortaya çıkan kavramların anlamlı bir bütün oluşturması sağlanmıştır. Elde edilen bulgular daha önce oluşturulan kavramsal çerçeveye uyumlu olup olmadığı gözlenmiş, bu çerçevenin veri toplamada rehber olduğu görülmüştür.

Araştırmada güvenilirlik çalışması için 12 ses kaydı arasından rast gele 3 tanesi seçilmiştir. Bu üç ses kaydı için bir ilköğretim okulu öğretmeninden yardım alınmıştır. Kayıtlar öğretmen tarafından dinlenerek yazıya geçirilmiştir. Araştırmacının yaptığı çözümleme ile karşılaştırılmıştır. Kayıtlarda iki kişi arasında tutarlık sağlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde “Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimindeki Yeterlikleri” ne ilişkin araştırma kapsamında yer alan sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşme notları yer almaktadır.

A. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Uzmanlardan Faydalanma

Sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerine yönelik, uzmanlardan yararlanmak için neler yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri;

1. Okul Öncesi Uzmanla Danışma ve Danışmadan Faydalanma
 2. Okul Dışındaki Uzmanlara Danışma ve Danışmadan Faydalanma
 3. Yönetici ve Öğretmenlerle Birlikte Çalışma
- kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Okul İçindeki Uzmanla Danışma ve Danışmadan Faydalanma

Araştırma kapsamındaki A, B, C, D, H, İ, K, L ve M öğretmenleri, okullarında uzman olarak rehber öğretmen bulunduğunu ifade etmektedirler. Bu konuya ilişkin öğretmenlerin, “Rehber öğretmenimiz var” (A:1/3; İ:3/10), “Okulumuzda rehber öğretmenlerimizden yararlanıyorum” (B:1/15), “Okulumuzdaki rehber öğretmene danışıyoruz” (C:1/21), “Çocuğun bir sorunu olduğunda rehber öğretmenle görüşebiliyorum” (D:1/27), “İlk başta benim öğrencimle ilgili olarak rehberlik uzmanı vardı okulda ona yolladım” (H:2/38), “Rehberimiz öğrencileri

yakından tanıyor zaten” (K:3/31-32), “ Öğrencinin eğitime yönelik, okulumuzda rehberlik öğretmenimiz var” (L:4/6), “Rehber öğretmenle görüşüm” (M:4/20-21) ifadelerinden okullarında bir uzmanın bulunduğu anlaşılmaktadır.

E ve F öğretmenleri okullarında uzman bulunmadığını “Okulumuzda rehber öğretmenimiz yok” (E:2/4; F:2/10) şeklinde ifade etmişlerdir.

A, B, C, D, H, İ, K, M öğretmenleri rehber öğretmenden öğrencilerin tespit edilmesi, danışma, plan hazırlama konusunda ve rehber öğretmenin tavsiyelerinden yararlandıklarını bildirmişlerdir.

D, C ve İ öğretmenleri, rehber öğretmenden öğrencilerin tespit edilmesi konusunda yararlandıklarını “Farklı olduğunu anlayınca ilettik okuma yazma öğrenemeyince. Ondan sonra rehber öğretmen hiperaktif olduğunu belirtti” (C:1/21-22), “Rehber öğretmenimiz geçen yıl özellikle matematik dersinde bir algılama sorunu olduğunu fark etti” (D:1/26-27), “O bana sadece dil gelişimi geriliği olduğunu söyledi” (İ:3/10-11) şeklinde ifade etmişlerdir.

A, K, M öğretmenleri rehber öğretmenin tavsiyeleri doğrultusunda yardım aldıklarını belirtmişlerdir. “Rehber öğretmenimiz var. Sınıfta öğrenme zorluğu çeken öğrenciler, ya da davranış problemi olan öğrencilerle görüşüyoruz. Danışmanımıza zaten biz gitmiyoruz. Öğrenciyi yönlendiriyoruz. Öğrenciyi yönlendirdiğimiz zaman rehber öğretmen ona kendine göre test uyguluyor. Ona göre bizi yönlendiriyor ya da tavsiyelerde bulunuyor, şöyle yapın, böyle yapın gibi. Onun yönlendirmesine ve açıklamalarına göre, o anki izlenimlerinden aldığı sonuçlarına göre tavsiyelerde bulunuyor” (A:1/3-8), “Bana Rehberlik Araştırma Merkezi’nden gelen sonuçların, tavsiyelerin uygulanması konusunda yardımcı oldu. Zaman zaman da görüşüyoruz tabi. Daha ne yapılabilir. Onun da bana tavsiyesi daha sık görüşmek” (K:3/32-34), “Rehber öğretmenle aynı şekilde görüşüm. O da aynı şeyi söyledi. Hafta sonu okulumuzda okuma yazma kursu var, ben bu öğrencinin de gitmesini istedim, belki orada birebir ilgi ile okuyabilir diye” (M:4/20-22) şeklinde ifade etmişlerdir.

B öğretmeni uzmanlardan plan hazırlama konusunda yardım aldığını belirtmiştir. “Okulumuz rehber öğretmenlerimizden yararlanıyorum. Bize yönlendirmeleri doğrultusunda plan hazırlıyoruz” (B:1/15-16) şeklinde belirtmiştir.

A, C, İ, D, K, M öğretmenleri okul içi uzmanlardan danışma konusunda yardım aldıklarını belirtmişlerdir. “Genelde çocukların davranış bozuklukları, rehberlik gerektiren bütün çalışmalarda yardımlaşıyoruz” (C:1/25-26), “Bana en yakın yardımcı olan kişi rehber öğretmen. Öğrenciye özel bir program istedim ama rehberliğe götürmem gerekiyor. Çocuğun bir sorunu olduğunda zümrelerimle, rehber öğretmenle görüşebiliyorum. Çocuklar için ne yapabiliriz diye konuşuyoruz” (D:1/44-46), “Kaynaştırma konusunda ne kadar uzman bilemiyorum ama ben öğrenciyle ilk tanıştığımda onunla bir görüşme yaptım” (İ:3/10-11) şeklinde ifade etmişlerdir.

E öğretmeni okul içi uzmandan yararlanamadığını “Okulumuzda rehber öğretmenimiz yok. Olmadığı için hiçbir şeyden faydalanamıyoruz” şeklinde ifade etmiştir (E:2/3).

G öğretmeni ise okul içi uzmandan yardım almadığını fakat onun dışında uzmanlardan yardım aldığını “Şu an için uzmanlardan okulda faydalanmadım ama özel kurumlardaki öğretmenlerle görüş toplantısı yaptık” ifadesinde belirtmiştir (G:2/27-28).

2. Okul Dışındaki Uzmanlara Danışma ve Danışmadan Faydalanma

Araştırmada D, F, G, H, İ, K, L, M öğretmenlerinin, okul dışı uzman olarak Rehberlik Araştırma Merkezi, özel eğitim kurumu öğretmenleri, üniversite özel eğitim bölümü öğretim üyelerinden, psikiyatriden ve internetten yararlandıkları “Rehberlik Araştırma Merkezi’nin 1. sınıfta pek öğrenci kabul etmediğini söyledi ama ben öğrencinin yaşının büyük olması sebebiyle gitmesini istedim. Gönderdik” (D:1/28-29), “O sene Rehberlik Araştırma Merkezi’ne öğrenciyi götürdük” (F:2/9-

10), “Rehberlik Araştırma Merkezi ile görüşmelerimiz oluyor” (G:2/37), “O da Rehberlik Araştırma Merkezi’ni tercih etti” (H:2/38-39), “Rehberlik Araştırma Merkezi’ne gönderdik” (K:3/25), “Rehberlik araştırma ile görüştüm” (M:4/13), “Şu an için uzmanlardan okulda faydalanmadım ama özel kurumlardaki öğretmenlerle görüş toplantısı yaptık” (G:2/28-29), “Rehberlik Araştırma Merkezi ile rehber öğretmenimiz aracılığıyla görüşüyoruz ...Üniversitede bu alanla ilgili hoca ile görüştüm. Daha sonra özel bir kuruma gittim... Ben daha ziyade internet ortamında araştırıyorum, uzmanlara başvuruyorum” (İ:3/13-20), “İnternete giriyorum” (L:4/9) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

D, H, İ, M öğretmenlerinin “Rehberlik Araştırma Merkezi’nin 1. sınıfta pek öğrenci kabul etmediğini söyledi ama ben öğrencinin yaşının büyük olması sebebiyle gitmesini istedim. Gönderdik. Tabi bir süre sonra raporu hafif öğrenme güçlüğü diye geldi” (D:1/28-31), “Rehberlik Araştırma Merkezi’nden sonuç olarak ta kaynaştırma eğitimi geldi” (H:2/39-40), “Rehberlik Araştırma Merkezi ile rehber öğretmenimiz aracılığıyla görüşüyoruz. Orada sadece kaynaştırmaya tabi olduğu belirtiliyor. Ayrıca bir uygulama yok. Rehberlik Araştırma Merkezi’nde sadece tanı konulmuş” (İ:3/18-20), “Rehberlik araştırma rapor gönderdi bana, yapmam gereken herhangi bir şey, plan belirtilmedi, ben de kaynaştırma ile ilgili herhangi bir eğitim almadığım için, fazla da bilmediğim için öğrenci ile fazla ilgilenemedim” (M:4/15-16), ifadelerinden okul dışı uzmandan tanılama konusunda yararlandıkları anlaşılmaktadır.

F, K, L öğretmenleri uzmanların tavsiyeleri doğrultusunda hareket ettiklerini şu ifadelerle anlatmaktadırlar. “2. sınıfta tekrar götürdük ve orada neler yapmamız gerektiğini söylediler. Bizde onların söyledikleri ve kendi tecrübelerimizle de kaynaştırarak öğrenciyi kazanmaya çalıştık” (F:2/11-13), “Rehberlik Araştırma Merkezi’ne gönderdik. Rehberlik Araştırma Merkezi’nden gelen raporlarda şu an elimde. Ama ben bu raporlarda belirtilen konuları inceledim, okudum. Kendimi de ölçtüm bu anlamda ve tavsiye edilen konuları da uygulamaya çalıştım. Şu ana kadar son bir ay ki çalışmalarımızda öğrencilere fazla vakit ayırdığımı söyleyemem. Son zamanlarda acaba bu öğrencilerle bira daha yakından ilgilensem bir şeyler olabilir mi diye düşündüm ve bunu uygulamaya çalıştım, uygulamaya koydum. Biraz daha

yoğun zaman ayırmaya çalıştım, özellikle ders saati bitimlerinden sonra. Ders saatlerinde yine böyle bir çalışmaya pek zaman bulamadım. Rehberimiz öğrencileri yakından tanıyor zaten. Bana Rehberlik Araştırma Merkezi'nden gelen sonuçların, tavsiyelerin uygulanması konusunda yardımcı oldu. Zaman zaman da görüşüyoruz tabi. Daha ne yapılabilir. Onun da bana tavsiyesi daha sık görüşmek. Öğrenci velileriyle özellikle ev ortamları, yakın tanımadan sonra onlarla daha verimli nasıl olunabilir konusunda çalışıyoruz. Tabii ki görüşüyoruz kendisiyle tavsiyede bulunuyoruz (K:3/24-35), “Psikiyatr ile doğrudan görüşme imkanı bulamadım ama. Ne yapabilirim. Ne kadar doğru, onun yorumuna göre devam ediyorum” (L:4/10–12).

G öğretmenin “Her sıkıntıda biz Rehberlik Araştırma Merkezi uzmanlarıyla beraber çalışıyoruz. Her konuda yardımcı oluyorlar” “Şu an için uzmanlardan okulda faydalanmadım ama özel kurumlardaki öğretmenlerle görüş toplantısı yaptık. Benim sınıfımda belli bir süre ben zaten kaynaştırmada öğrencilerin arasında öğrenciyi tutmak, oyunlara katmak, onun oyunlarla sosyalleşmesini aktif hale gelmesini sağlamak olarak düşündüm ve bunu belirttim. Okul sonrası bu çocuk tekrar özel kuruma gidiyordu, şimdi bütün etkinliklere katılıyor. Bizim yaptığımız karşılıklı konuşmalar bunlar oldu... Rehberlik Araştırma Merkezi görüşmelerimiz oluyor” (G:2/27-32) ifadesinde uzmanlarla görüş alışverişi yaptığı anlaşılmaktadır.

B öğretmenin, okul dışındaki uzmanlarla kendisinin görüşmediğini, rehber öğretmen aracılığı ile yardım aldığı “Okul dışındaki uzmanlarla açıkçası görüşmedim. Rehberlik Araştırma Merkezi ile ise rehber öğretmen aracılığı ile randevu alıyoruz. Onlar geliyorlar” (B:1/18-20) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

3. Yönetici Ve Öğretmenlerle Birlikte Çalışma

D, K, M öğretmenleri uzman yardımı dışında okulda bulunan diğer personelden de yararlandıkları ifadelerinden anlaşılmaktadır.

D, K, M öğretmenleri uzman yardımı dışında okulda bulunan diğer personelle de görüş alışverişinde bulundukları “Çocuğun bir sorunu olduğunda zümrelerimle, rehber öğretmenle görüşebiliyorum. Çocuklar için ne yapabiliriz diye konuşuyoruz” (D:1/44-46), “Okul personeliyle devamlı görüşüyorum ama onların bize verebileceği fazla bir şey yok. Hatta geçen biz bunlarla, zümre arkadaşlarımızla her zaman görüşüyoruz. Bunlarla ne yapılabilir? Geçen sene 2. sınıfa geçerlerse ezilecekleri konusunda kendimizce fikrimizi söyledik. Onlarla okul müdürü arkadaşımız, sene başında bu öğrencilerle başka bir sınıfta ilgilenebileceğini söyledi ama böyle bir uygulama olmadı” (K:3/36-40), “Rehberliğe göndermeden önce idareye gittiğimde, idare bana sınıfta bırakırsın direk dedi. Rehberliğe gönderme, gönderirsen rehberlik kaynaştırma verir, sınıfta bırakamazsın, 8. sınıfa kadar devam eder dedi” (M:4/45-46) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

B. Özel Gereksinimli ve Diğer Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık

Sınıf öğretmenlerinin “Sınıfınızdaki özel gereksinimli ve diğer öğrenciler için eğitime başlamadan önce ne tür hazırlık yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık ve Bundan Faydalanma
2. Diğer Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık ve Bundan Faydalanma
3. Sınıftaki Özel Gereksinimli Öğrencilerin Diğer Öğrencilere, Diğer Öğrencilerin Özel Gereksinimli Öğrencilerle Uyum Sorunlarına Yönelik Hazırlık kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık ve Bundan Faydalanma

A, C, F, H, L öğretmenleri eğitime başlamadan önce özel gereksinimli öğrenciyi yeni sınıfına hazırlamak için kaynak topladıklarını “Çocuğun seviyesindeki kitapları kaynak, yazılı öyle kaynaklar sağlamaya çalıştık” (A:4/34-35), “Çalışma yaprakları 1. sınıfın seviyesine uygun, yardımcı kitaplar alıyorum” (C:5/11), “. Onun seviyesine göre hikaye kitapları olsun, masallar olsun. Hatta televizyonda hangi programları izleyebilir, onun da detayına inerek mesela çok güzel programlar vardı az da olsa onları önerdim ona” (F:6/3-5), “Genelde internetten indirdim çoğunluğu MEB’in sayfasından aldım. Rehberlik dosyası bu benim. Ayrıca aldığım testleri yapmaya çalıştım, kimisinde orta düzey, kimisinde hafif düzey diye gidiyor ve çokta bu konuda açıkça bilgim olmadığı için ben bana verilen raporu baz alarak kendime. Burada özel eğitim sınıfı malzemeleri demiş mesela. Ben bunları hazırladım. Hepsini değil ama kullanabileceğim şekilde, onları hazırladım. Öğrenci hiperaktivite olduğu için onunla ilgili bilgiler topladım” (L:3/43-48) ifadelerinde belirtmişlerdir.

B, C, G, H öğretmenleri kaynaştırma eğitime başlamadan önce “Kaynaştırma için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı uyguluyoruz” (B:5/1), “Mesela günlük plan yapıyoruz çocuk için, aylık yapıyorum farklı olarak. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı yapıyoruz” (C:5/10), “Normal MEB’in bize verdiği planlar doğrultusunda derslerimiz işliyoruz” (G:6/23) hazırlıkları yaptıklarını belirtmişlerdir.

D ve K öğretmenleri “Her gün öğrenciyle özel çalışmalar yapamıyorum açıkçası” (D:5/23), “Derslere girerken her derste başarılı normal seviyedekilerle bir çalışma, o iki problemlili öğrenci ile ayrı çalışmayla ilgili bir program yapma şansım yok, her ders için söylüyorum bunu” (K:7/32-34) ifadeleriyle özel eğitim gerektiren öğrencinin eğitime hazırlık öncesinde herhangi bir çalışma yapmadıklarını belirtmişlerdir.

2. Diğer Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık ve Bundan Faydalanma

Sınıf öğretmenlerine diğer öğrenciler için eğitim öncesi hazırlık ve bundan faydalanma konusu sorulmuş ama net bir yanıt alınamamıştır.

3. Özel Gereksinimli Öğrencilerle Diğer Öğrencilerin, Karşılıklı Uyum Sorunlarına Yönelik Hazırlık

Bu konuya ilişkin A, B, C, D, F, G, H, İ, K, L öğretmenleri öğrencilerin birbirine uyum sorunlarında neler yaptıklarını “Uyumda problem yaşamadım. O arkadaşlarınız bu konuyu yapamaz beceremez durumunu yansıtmamaya çalışıyoruz. Ona da ona yapabileceği şeyler veriyoruz ki sınıftakiler bunu fark etmesin. Okumasında fark ettiler, yavaş okuyor, heceliyor gibi. Onu da arkadaşınız az kitap okuyor işte okumadığı için. Bundan sonra söz verdi daha çok kitap okuyacak, okumasını geliştirecek diyoruz, onu da o şekilde kapatmaya çalışıyoruz” (A:4/37-41), “Benim öğrencim kaynaştırma öğrencisi olarak geldi ama uyum problemi olmayan bir öğrenci... Uyum sorunları yaşamadım öğrencilerle...En ufak bir şeyi başarsa bile bütün sınıf alkışlar onu. Desteklediler. Farkında çocuklar bu öğrencinin ama isim söylemiyoruz. Kaynaştırma öğrencisi demiyoruz. Öğrenci bunları yapıyor, bu kadar yapabilir. arkadaşımızı alkışlayalım vs. gibi” (B:4/46; 5/3-9), “Uyum sorunları yaşamadım öğrencilerle” (C:5/15-19) “Öğrenciyi onlar zaten kabul ettiler, ben onlarla ayrıca konuşmadım. Belli etmedim. Birbirlerine her zaman yardımcı olurlar. İletişimleri güzel... Ama sınıf tarafından asla dışlanmadı” (D:5/32-37), “Uyum sürecinde biraz sıkıntı çekiyorum. Öğrencilere açıklamaya gerek yok. Günümüzün çocukları cin gibi çocuklar. Yani bir etkinlik yaparken sınıfta o da tabi arkadaşlarıyla bir etkinlik yapıyor, bazen geri kalıyor. Ama öğrenciyi bu geri kalışından dolayı istemeyen bazı arkadaşları var. Şimdi biz bu açığı kapatmak zorundayız” (F:6/14-18), “Öğrencinin tam olarak uyum sağladığı söylenemez. Yine aynı hareketleri var. Geçen gün de aynı şey oldu, arkadaşının kalemini almış benim kalemim diyor. Yerde buldum be bulduğum için benim olur diyor. Ben ne dersem de itiraz ediyor. Annesini çağırdık o da konuştu” (G:6/38-40), “Uyum sürecinde bir

problem yaşamadım” (H:6/47), “Ortada kalmış, dışlanmış. Böyle bir çocuğun çok ilerlemesini bekleyemeyiz. Diğerlerinin koşullanması için iki kişilik grup oyunlarına kattık, üç kişilik grup oyunlarına kattık. Bunu arttırdım daha sonra bütün sınıfın oynadığı beden eğitimi derslerin e kattım. Belli bir zaman sonra benim yönerge vermemeye gerek kalmadı. Kendi grubuna dahil olmaya başladı. Kademeli yaklaşımla oldu ancak. Uyum sağlamasında ilk ay etkinliklere katılmıyordu, sınıftan hiç dışarı çıkmıyordu” (İ:7/19-24), “Yani öğrenciler birbirini tanıyordu. Sorunlar yaşamadım. Onlarda birbirlerini kabullendiler zaten” (K:7/41-42), “Uyum sürecinde çok sorun yaşadık, çünkü çocuklar dışladı bunu” (L:8/8-9) ifadelerini kullanmışlardır.

C. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Özel Gereksinimi ve İşlevde Bulunma Düzeylerini Belirleme

Sınıf öğretmenlerine yöneltilen “Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrencilerin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemek için neler yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Öğrencinin Özel Gereksinime İhtiyacı Olup Olmadığını Saptama
 2. Öğrencinin Özel Gereksinimi ve Düzeyini Belirlemek İçin Kaynak Toplama ve Bundan Faydalanma
 3. Öğrencinin Eğitsel Gereksinimleri ve Düzeyini Belirlemek İçin Kullanılan Ölçmeler ve Bu Ölçmelere Bağlı Değerlendirmeler
- kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Öğrencinin Özel Gereksinime İhtiyacı Olup Olmadığını Saptama

C, D ve E öğretmenleri öğrencilerin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadıklarını saptama konusunda “Dikkat eksikliği var yani söyleneni yapmıyor. Kafasına göre yapıyor. Çocuk normal okuması gereken zamanda okuyamadı. Mesela ritmik sayamıyor veya bir soruya mantıklı cevap vermiyor. Bağlantı kuramıyor.

Resimle yaptığı etkinliklerde anlaşılıyor, okuyamayınca rehber öğretmene gönderdik, o ölçtü, o anladı onda bir şey olduğunu” (C:9/9-12), “Algılama sorunu fark etmiştim zaten okulun ilk günü yerini bulamadı, sırasını bulamadı sonra. O hemen kendini belli etti zaten” (D:9/35-36), “Belirlemeye çalışmadım. Sadece ikinci sene okumadığı için konuşmaları, hareketleri diğer çocuklardan farklı. Benim daha önceden de böyle öğrencilerim oldu” (E:9/37-38) ifadelerini kullanmışlardır.

2. Öğrencinin Özel Gereksinimi ve Düzeyini Belirlemek İçin Kaynak Toplama ve Bundan Faydalanma

A, B, F, G, K VE M öğretmenleri öğrencilerin özel gereksinimleri ile ilgili nasıl bilgi topladıklarını “O öğrenciler için tabî ki araştırıyoruz, ilgili kaynak kitapları bulmaya çalışıyoruz, buluyoruz, rehber öğretmenimizde de var, Rehberlik Araştırma Merkezi’nin yönlendirmelerine dikkat ediyoruz veya özel kurumlarda çalışan arkadaşlarla zaman zaman konuşuyoruz ne gibi şeyler olabilir diye. Bunlarla ilgili programları izliyorum. Yine bir yakınım müfettiş, onunla görüşüyorum. Zaman zaman okulumuza gelen müfettişlerden de yardım almaya çalışıyoruz. Onlar da bu konuda yardımcı olmaya çalışıyorlar. Ölçme bizim öğrenciyi tanıma fişleri var zaten 1 sınıftan beri tutuyoruz bunları” (A:8/31-37), “ Veliyle sık sık görüşme içindeyiz biz. Gerekğinde oda yardımcı oluyor” (B:9/48-49), “Onun için yeterli kaynakları ben Rehberlik Araştırma Merkezi’nden temin ettim. Rehberlik uzmanı arkadaşımız bize kaynak konusunda da yardımcı oluyor. İnternette bu konuda yararlanıyorum” (F:9/43-45), “Bir tane kaynaştırma eğitimi ile ilgili bir kitap aldım. Onu inceledim okudum. Sınıfıma uygun olanları uygulamaya çalıştım” (G:10/6-8), “Dökümanlarım var. Daha önce yazılı olan, geçen yıl uygulamış olduğum fotokopiler var. Bir takım onlara kendim hazırlamış olduğum fişler, cümleler var onlarla uygulama yapıyorum” (K:10/33-35), “Bir kaynaştırma ile ilgili internette araştırdım biraz” (M:11/10) ifadelerinde belirtmişlerdir.

3. Öğrencinin Eğitsel Gereksinimleri ve Düzeyini Belirlemek İçin Kullanılan Ölçmeler ve Bu Ölçmelere Bağlı Değerlendirmeler

A ve B öğretmenleri öğrencinin düzeyini belirlemede “Ölçme bizim öğrenciyi tanıma fişleri var zaten 1 sınıftan beri tutuyoruz bunları” (A:8/36-37), “Onların etkinliğine göre bir etkinlik uyguluyorum öğrenciye. Eğer onu yapabiliyorsa direk 4. sınıf konularını verebiliyoruz. Ama eğer yapamıyorsa ben 2. sınıfın seviyesine bile inerek çalışma yapabiliyorum” (B:9/5-7) ifadelerini kullanmışlardır.

D. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Eğitsel Amaç Saptama

Sınıf öğretmenlerinin “Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenciler için eğitsel amacı saptamak için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Uzun ve Kısa Dönemli Amaç Saptama ve Amaçların İçeriği Ve Biçimi
 2. Özel Gereksinimli Öğrenci İçin Amaç Belirlerken Uzmanlarla, Diğer Öğretmenlerle ve Aile İle Görüş Alışverişinde Bulunma
- kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Öğrenci İçin Uzun ve Kısa Dönemli Amaç Saptama ve Bu Amaçların İçeriği ve Biçimi

A, B, C, D, F, G, H, L öğretmenleri amaçların içeriği ve biçimi ile ilgili; “Onların yapabileceği kadar amaç belirliyoruz” (A:11/23-24), “Benim normal kendi sınıfım için olan amaç öğrenci için kaynaştırma öğrencim için uzun dönemli bir amaç haline geliyor. Biraz daha ayrıntılı bir davranış veya kazanım diyoruz şimdi. Kazanımlarını ona göre daha ayrıntılı belirliyoruz . Tabi daha uzun süre oluyor. Bazı konularda onlara uyum sağlayıp onlarla beraber aynı amacı alabiliyor. Aynı kazanımları kazanabiliyor ama özellikle Matematik konularında Türkçe konularında daha uzun zamana ihtiyaç duyuyor. Bu programa göre ölçülebilir nitelikte” (B:11/30-35), “Aylık plan yapıyorum. Diyelim ki “e” ile ilgili çalışma yapılacak, okuma

yazma öğrenince okuyacak. Okuma yazma bilmediği için okuma yazma planı yaptım 1. sınıf planı. Cümleden, sözcükler, heceler, sesler. Okumayı öğrendikten sonra matematiği de verdik. Öyle şeyleri kavırıyor. Yani 1. sınıf gibi” (C:11/39-42), “Öğrencinin öğrenmesini ben hep uzun vadeye yayıyorum. Geçen yıl amacımız okuma yazmayı öğretmekti mesela. Bu sene ise yazma ve matematikte başarı göstermesi. Aşama aşama gidiyoruz” (D:12/5-7), “Kısa dönemli ve uzun dönemli amaçlar belirliyorum. Öğrenci için daha iyi nasıl faydalı olabilir şeklinde. Kısa dönemde öğrenci için neler yapabiliriz? Uzun dönemde neler yapabiliriz? Daha kalıcı nasıl olabilir?” (F:12/16-18), “Benim kısa dönemli amacım öğrencinin sınıfa uyum sağlaması. Adaptasyonu sadece sosyal yönden” (G:12/27-28), “Amaçlarda okumayı sökmesi, yazı bozukluklarının giderilmesi gibi çalışmalar yapıldı” (H:12/34), “Uzun dönemli amaç olarak Türkçeden bu dönem okuma yazmayı aldım. Matematikten 10 içinde dört işlemi yapmasını almıştım. Fakat öğrenci dediğim gibi aşama sarf etti 100’e kadar saydı. Onu da yapıyorum. Hayat bilgisi kazanımlarının hemen hemen hepsinin onda da olduğunu görüyorum. Aynı amaçları kullanıyorum” (L:13/9-12) ifadelerini kullanmışlardır.

2. Amaç Belirlerken Uzmanlarla, Diğer Öğretmenlerle ve Aile İle Görüş Alışverişinde Bulunma

B, C, F, G, K, L öğretmenleri özel gereksinimli öğrenci için amaç belirlerken uzmanlarla, diğer öğretmenlerle ve aile ile görüş alışverişi yapma konusunda “ Rehber öğretmeni ile devamlı görüş halindeyiz” (B:11/34-35), “ amaç belirleme ve uygulama konusunda, bazı zamanlarda veli ile işbirliği yapıyoruz” (C:11/44), “Bu konuda rehber öğretmenimizle ve diğer arkadaşlarla görüşmelerimiz oluyor”(F:12/22-23), “Öğrenciyi çevreye hazırlamak için öncelikle kardeşlerinden, ailesinden yardım çevresini tanımasına yardım ve nasıl bir değişim olabileceğini tanıma diye karar aldık. Verilen programla ilgili çalışıyoruz genelde” (G:12/28-31), “Zaman zaman zümre toplantıları olsun, harici zamanlarda öğretmenler odasında olsun, böyle birebir olduğumuz zamanlarda arkadaşlarımızla, kimde hangi öğrenci var bildiğimiz için, bu konuda zaman zaman görüşüyoruz. Ama görüşmeyle kalıyor”

(K:13/2-5), “Rehberlik öğretmenine danışıyorum. Onunda çok büyük desteği var” (L:13/15-16) ifadelerini kullanmışlardır.

E. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitsel Gereksinimleri Doğrultusunda Öğretim Yöntem ve Etkinliklerinde Uyarlama Yapma

Sınıf öğretmenlerinin “Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin eğitsel gereksinimleri doğrultusunda öğretim yöntemlerinde ve etkinliklerinizde ne tür uyarlamalar yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Özel Gereksinimli Öğrencinin Diğer Öğrencilerle Etkileşimini Kolaylaştırmak İçin Alınan Önlemler

2. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Kullanılan Araç Gereçler

3. Özel Gereksinimli Öğrencinin Eğitiminde, Yöntem ve Etkinlik Belirlemede Yardım Alma

kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Özel Gereksinimli Öğrencinin Diğer Öğrencilerle Etkileşimini Kolaylaştırmak İçin Alınan Önlemler

A, B, C, D, E, G, İ, K, L öğretmenleri özel gereksinimli öğrencileri için öğretim yöntem ve etkinliklerinde yaptıkları uyarlamaları “4. sınıftaki amaçları alamadıysa bir alt sınıfa iniyorum. 3. sınıf, 2. sınıfa kadar da iniyorum matematik konularında” (B:13/31-32),

“Bazen onun yapabileceği fotokopiler hazırlıyorum ama onlarda yapabileceği kadar...3. sınıf kitaplarını da verdim. Ayrı kitap ta verdim. Türkçeden parçayı herkese okuttururken ona da paragraf okutuyorum, sonra diğerlerine okutuyorum” (C:13/36-42), “Öğrenciye zihinden değil de materyallerle yaptırıyorum” (D:13/43), “Etkinliklerle ilk başta zor şeyler yapmıyoruz. Onların yapabileceği düzeyde oluyor... Bir alt düzeyde çalışmalar yaptırıyorum” (E:13-14/47-7), “Öğrenciye küpler veriyoruz O inceliyor, diğerleri gibi köşesi kenarı anlatmıyorum. O sadece görselden

faydalanıyor... Benim söylediğimi yazamıyor fakat diğerleriyle dikte çalışması yaparken onun için tahtaya bir şeyler yazarım” (G:14/25-26), “Eğer hiç bilmedikleri, önkoşul öğrenmeleri yeterli olmayan bir konuyu vereceksem, normalde bunu kullanmam gerekiyor ama, öğrencinin durumu nedeniyle ben bunu bira buluşa, biraz araştırma incelemeye, duyu organlarını işe katacak yöntemleri de seçme eğilimi içinde bulunuyorum” (İ:14/35-38), “Diğer öğrencilere gününbirlik dağıttığım etkinlikleri kitaptan yaptığımız etkinlikleri onlarla yapmamız mümkün değil. Onlarla da görev dağılımı yapacaktım, yazılı anlamında söylüyorum. Siz bunu şu kadar zamanda yapacaktınız. Sonra onlarla kaldığımız yerden okuma yazma ve matematik konusunda şablon yapıyoruz” (K:14/45-48), “Genelde yaparak yazarak öğrenmek onun için en uygunu. Onu yapıyoruz. Çünkü anlatım metodundan çoğu öğrenciler gibi nefret ediyor. Etkinliklerde biliyorsunuz program değişti. Öğrencinin de etkinliklere katılımı çoğaldı” (L:15/3-5) ifadeleriyle belirtmişlerdir.

B, D ve F öğretmenleri öğrencilerin etkileşimini sağlamak amacıyla yöntem ve etkinliklerde yapılan uyarlamaları “ Grup içinde mesela harita çizilecekse haritanın çizimini başka öğrenciye, boyamasını ona yaptırıyorsun. Onun yapabileceği, becerebileceği şeyleri veriyorsun. Ama mutlaka bir şeyler yaptırıyorum. Etkinliğin dışında kalma diye bir şey yok” (A:13/23-25), “Hangi grupta olmak istiyorsun. Öğrenciyi kim istiyor. Genellikle çocuklarla kaynaşma problemi olmadığı için herkes yardımcı olmak istiyor. Grup halinde öğrenciye göre bir görev veriyorlar. Bir nevi onu da tatmin etme yoluna gidiyoruz. Katılıyor etkinliklere” (B:13/32-35), “Grup çalışmalarında yer alıyor mesela. Arkadaşları da onu zaten yönlendiriyorlar. O açıdan hiçbir sorunumuz yok” (D:13/45-46), “Benim öğrencilerim başka biri de gelse sınıfa onu oyuna da katarlar, dışlamazlar. Onu da alırlar etkinliklerine, ben bu konuda öğrencilerime güveniyorum” (F:14/14-16) ifadelerinde anlatmışlardır.

2. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Kullanılan Araç Gereçler

A ve M öğretmenleri “İhtiyaç duyduğumuz araç gereçler onların seviyesine göre kitaplar, hikaye kitapları, oyun hamurlar” (A:8/42-43), “Daha çok görsel

araçlara ihtiyacım var. Okuma yazma bilmediği için görsel daha iyi gibi” (M:11/14-15) ifadelerini kullanarak araç gereç gereksinimleri olduğunu belirtmişlerdir

B, C, G, İ, K ve L öğretmenleri kullandıkları araç gereçlere ilgili “Matematik konularında kesir blokları, sayı tabloları falan bu tür araç gereçleri kullanıyorum” (B:9/8), “...1. sınıf kitaplarını uyguladım, fotokopisi olduğu için onu kullandım, onun yapabileceği yardımcı kitaplardan da yararlandım... Eksiklerimizi gidermeye çalışıyoruz. Mesela araç gereç temin ediyoruz. Veliler, ben veriyorum” (C:9/13-22), “Görsel olarak resimlerle ölçmeye çalıştım. Mevsim şeridi ile ilgili resimleri anlattırmaya çalıştım...oyun hamuru oynattım” (G:10/6-7), “...Elimde mevcut bulunanları kullanıyorum. Çubuk, fasulye gibi”(D:13/44-45), “Çok fazla araç gereç kullanıyoruz zaten. Projeksiyon, tepegöz, televizyon, müzik aletleri çok fazla kullanıyoruz” (İ:14/42-44), “Dökümanlarım var. Daha önce yazılı olan, geçen yıl uygulamış olduğum fotokopiler var. Bir takım onlara kendim hazırlamış olduğum fişler, cümleler var onlarla uygulama yapıyorum...Dergi, hikaye türü kitaplar, hece kitapları kullanıyorum” (K:10/33-35; 14/48-49), “Araç gereçlerim, onun için yaptığım bir saat var, kartonlarım var kaydırmalı, kartonun birinde resim var...Karanfil resmi, karşısında yazı var, sayı kartları var, hikaye kitapları bol resimleri var, altında az yazı var ama her sene yeniliyoruz” (L:15/15-17) ifadelerini kullanmışlardır.

3. Özel Gereksinimli Öğrencinin Eğitiminde, Yöntem ve Etkinlik Belirlemede Yardım Alma

Özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde, yöntem ve etkinlik belirlemede yardım alma konusunda sadece G öğretmeni “Genelde müdür yardımcısı veya müdürle görüşüyorum” (G:14/25) ifadesini kullanmıştır.

F. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Öğretimi Kolaylaştırıcı ve Destekleyici Etkinliklerde Bulunma

Sınıf öğretmenlerinin “Özel gereksinimli öğrenci/ler için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunmak için neler yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Olumlu Davranışlarında Pekiştireç Kullanma
 2. Olumsuz Davranışlarını Ortadan Kaldırmada Yapılan Etkinlikler
 3. Davranışları Kaydetme
- kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Olumlu Davranışlarında Pekiştireç Kullanma

A, B, C, E, G, H ve L öğretmenleri öğrencinin olumlu davranışları ile ilgili “Ödül olarak, bak ne güzel yapmışsın diyorum. Başkasına aferin dediğim zaman ben yapamayacağım hissine kapılabilir. Onun her davranışını pekiştirmeye çalışıyorum” (A:15/27-28), “Dereceleme ölçekleme tablomuz var bizim bu özellikle zihinsel engelli çocuklar için kullanılan pekiştirme tabloları var” (B:15/36-37), “Diğer zamanlarda ne güzel oturduğunu, başkasına bu öğrenci gibi olması gerektiğini söylüyorum, onu örnek gösteriyorum” (C:15/44-46), “Onlar pekiştirece muhtaçlar. Bazen çikolata, şeker, aferin, çok güzel olmuş, yıldız yapmak, imza atmak gibi. Çok mutlu oluyorlar o zaman” (E:16/6-7), “Görseller kullanıyorum mesela. Ödül olarak diğerleri gibi yıldız, imza yapıyorum seviniyor. Aferin diyorum, alkışlıyoruz (G:16/20-21), “Olumlu davranışlar yaptığı zaman “Aa arkadaşımız çok güzel, çok başarılı” diye sözler, başını okşama, sevmeye, öpmeye gibi yapıyorduk onları. ödül olarak kalem, silgi, araç gereç veriyorum” (H:16/26-28), “Olumlu bir davranış gördüm zaman öncelikle bunu sınıfla paylaşıyorum mutlaka” (L:17/8) ifadelerini kullanmışlardır.

2. Olumsuz Davranışlarını Ortadan Kaldırmada Yapılan Etkinlikler

A, C, E, G, İ, M öğretmenleri öğrencilerin olumsuz davranışları ile ilgili “Olumsuz bir davranış gördüğümde konuşuyorum birebir. Bunu senden beklemiyordum diyorum. Gördüğümde vücut dilini kullanıyorum veya ses tonumu değiştiriyorum yani kesinlikle “Yapma!” demiyorum. Tek kişilik ifadelerden kaçıyorum. Göz temasını kurmaya çalışıyorum” (A:15/29-32), “Ayağa kalkıyor. “bugün hiç hoşuma gitmedi, bugün hiç iyi görmedim bak, yaramazlık yaptın, annene söyleyeceğim, hiç çalışmadın” diyorum” (C:15/43-44), “Olumsuz davranışını gördüğüm zaman diğer öğrencilere davrandığım gibi ilk önce açıklayıcı, daha sonra bunu yapmamaları gereken sözler söylüyorum” (E:16/7-9), “Olumsuz davranışını gördüğümde arkadaşlarına soruyorum. Öğrencinin yaptığı doğru mu, yanlış mı? Öğrenciye soruyorum yaptığın doğru mu? Biri sana vursa canın acır mı? Diye soruyorum” (G:16/22-24), “Eğer çok olumsuz bir davranışını gördüysem görmezden geliyorum” (İ:16/37-38), “Olumsuz davranışında genelde uyarıyorum” (M:17/18-19) ifadelerini kullanmışlardır.

3. Davranışları Kaydetme

B, D, F, G, H ve K öğretmenleri öğrenci kayıtlarını değerlendirme formu ve gözlem defterine işlediklerini belirtmiştir. “Davranışlarını sadece gözlem formunu dolduruyorum” (B:15/42), “Gözlem defteri var sadece ona yazıyoruz” (K:17/6-7).

G. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Diğer Öğrencilerle Kaynaşması

Sınıf öğretmenlerinin “Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin diğer öğrencilerle etkileşimde bulunması için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Sınıfta Diğer Öğrencilerle Yapılan Etkinliklere Katılımı
2. Sınıftaki Diğer Öğrencileri, Özel Gereksinimli Öğrenciye Destek Olmak Konusunda Görevlendirme ve Bunun Sınırlılıkları

kod başlıkları altında toplanmıştır.

1. Sınıfta Diğer Öğrencilerle Yapılan Etkinliklere Katılımı

A, B, C, D, E ve İ öğretmenleri özel gereksinimli öğrencinin etkinliklere katılımında görevlendirme yaptığı “Sıra onlara geldiği zaman, ona küçük görevler veriyorum, mesela tahtayı sil veya şu kalemi müdür yardımcısının odasına bırak diyorum” (A:17/31-33), “.Araştırma, nöbetçilik, temizlik konusunda olsun zaten kaynaştırmalı çocuklar bu şeylere daha eğilimli olduğu için sorumluluk veriyorum ve yapıyor” (B:17/44-46), “Ona tahtayı sildiriyorum. Yapıyor, seviyor görev almayı”(C:18/7), “Nöbetçilik görevini yerine getiriyor. Aldığı sorumluluğu yerine getiriyor” (D:18/15-16), “Sorumluluk olarak ta nöbetçilik, bir şey getirip götürmek o kapasitelerde yani. O konuda çok istekliler” (E:18/24-25) ifadelerini kullanmışlardır.

“Ona yaptırıyorum. Bu şekilde görevlendirmeler. Mesela ders defterini müdür yardımcısına götürmek gibi” (İ:19/20-21)

2. Sınıftaki Diğer Öğrencileri, Özel Gereksinimli Öğrenciye Destek Olmak Konusunda Görevlendirme Ve Bunun Sınırlılıkları

B, D, G, İ, K ve L öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilere destek olmaları konusunda diğer öğrencileri görevlendirdikleri “Zaten birkaç çocuk var. Ona çok daha yakın. Öğretmenim ben öğrenciye ders çalıştırayım, ben yanında oturmak istiyorum gibi” (B:17/43-44), “Yeri geldiği zaman hemen bir öğrencinin ona yardım olması konusunda görevlendiriyorum. Öğrencilerle konuşmayı gerek duymadım. Herkesin birbiriyle arkadaş olmasını devamlı söylüyorum. Birbirlerini savunurlar. Kardeş sayıldıklarını nasıl davranmaları gerektiğini daima anlatıyorum sanırım o yüzden ona yardımcı oluyor” (D:18/10-14), “Yanındaki arkadaşına sorumluluk verdim. Teneffüste yardımcı ol, hata yaptığı zaman aşırı ise bana, değilse kendiniz hafif uyarın diyorum. Arkadaşı evinde de yardımcı oluyor. Beraber okuma yapın diyorum. Öğrencinin yanlışlarını düzeltiyor” (G:18/46-48), Teneffüste bahçeye çıkma olayında, öğrencinin tuvalete gittiği bir zamanda özel olarak konuştum. Kim

davet edecek, kimler aşağıya götürecektir, beden eğitimi dersinde ona karşı nasıl davranılması gerekiyor, bu şekilde yavaş yavaş bu değerlendirmelerle ya da ne olabilir” (İ:19/17-19), “Bazen yaptıklarını kontrol edin, benim yaptığım gibi yapmaya çalışın ve onları da kırıcı, onların herhangi bir şekilde motivasyonunu bozucu davranışlarda bulunmadan yardımcı olun okuma yazmaları anlamında gibi konuşmalar yapıyorum. Zaten kendileri fark ediyor arkadaşlarının durumlarını, onların biraz daha çalışmaya ihtiyaçları olduklarını, onların zamanla öğreneceklerini biliyorlar” K:19/37-42), “Bende çocuklara her insanda bireysel farklılıklar olabilir. Herkes eşit doğmamıştır, farklı doğmuştur. Kiminin fizikseldir, kiminin beyinsel. Arkadaşımızın bizden fiziksel olarak farkı yok fakat onda zaman zaman problem var, bizim hemen öğrendiğimizi o çok geç algılayabiliyor ama ne yapsın öyle doğmuş dedim. Bu arkadaşınız olmaz başkası da olabilirdim. O, kardeşiniz veya çok sevdiğimiz biri olsaydı, bu şekilde davranışlar yaptığı için nasıl davranırdınız?” dedim. 5 dakika düşündüler. Ne hissediyorsunuz? Ondan sonra bakış değişiyor” (L:20/3-9) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

H. Özel Gereksinimli Öğrenciler İle Gerçekleştirilen Öğretimin Etkililiğini Değerlendirme

Sınıf öğretmenlerinin “Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/ler ile gerçekleştirdiğiniz öğretimin etkililiğini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri;

1. Öğretim Etkinlikleri Sonucunda Kullanılan Ölçmeler
2. Değerlendirme Sonuçlarını Özel Gereksinimli Öğrencinin Kendisine, Ailesine ve Öğrenci İle Çalışan Diğer Personele Bildirmenin Yararı
3. Değerlendirme Sonuçlarını Yeni Eğitsel Amaç Saptamada Kullanma kod başlığı altında toplanmıştır.

1. Öğretim Etkinlikleri Sonucunda Kullanılan Ölçmeler

A, B, C, D, G ve İ öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinde kullandıkları ölçme yöntemlerini “Bu öğrencilere de yazılıda aynı soruları soruyorum ama değerlendirmede ufak bir aşama gösterdiyse bu benim için bir başarıdır. Kendi durumuna göre değerlendiriyorum kalkıp ta ilköğretim dördüncü sınıf müfredatına göre değerlendirsem benim onu 2. sınıfa veya 1. sınıfa almam gerek o da olmaz” (A:20/20-23), “Derecelendirme ölçekleri kullanıyorum” (B:20/32), “Değerlendirme olarak, çalışma yazılı sınav gibi soruyorum. Ne kadar yapabilir? 1. dk okuma yarışması yapıyor. 47 kelime okumuşsun diyorum” (C:20/45-46), “Öğrenciyi kendi içerisinde değerlendiriyorum. Süreci değerlendiriyorum etkinliklere göre değerlendiriyoruz” (D:21/4-5), “Formlara bakıyorum. Onu ayrı gözlemlerimle değerlendiriyorum” (G:21/29), “Diğer çocuklarla aynı değerlendirmeyi ona da yapıyorum, aynı şekilde davranıyorum. Benim için zaten doğru veya yanlış cevap vermesi çok ta önemli değil, bir cevap vermesi önemli... Bilgisayarda çizelgeler var. Onların her dersten aldığı puanlamalar var. Diyelim yirmi sorudan O beş tanesini yapmış ama ona aldığım hedefler bağlamında benim için üst düzeyde olabiliyor” (İ:21/41-50) şeklinde ifade etmişlerdir.

2. Değerlendirme Sonuçlarını Özel Gereksinimli Öğrencinin Kendisine, Ailesine Ve Öğrenci İle Çalışan Diğer Personele Bildirmenin Yararı

A, B, C, G ve K öğretmenleri değerlendirme sonuçlarını ailelere bildirdiklerini “Değerlendirme sonuçlarını sadece aileye bildiriyorum. Aileye öğrencinin yapabildiklerini söylüyoruz. Aileye ödevler konusunda görev veriyoruz” (C:20-21/49-1), “Ailesine bildiriyorum daha çok ailesiyle paylaşıyoruz” (K:22/11) ifadelerini kullanarak anlatmışlardır.

M öğretmenin “Aile ile fazla görüşemiyoruz. Gelmiyorlar fazla, durumunu sormuyor” (M:22/31-32) ifadesinde aileden yeterli yardımı ve desteği alamadıkları anlaşılmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

İlköğretim okullarında görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlikleri alınmıştır. Aşağıda bu görüşlerin yorumları yapılmıştır.

A. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Uzmanlardan Faydalanma

Kaynaştırmanın “gerektiğinde özel gereksinimli öğrenciye ve /veya sınıf öğretmenine destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşulu ile, özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim ortamında eğitilmesidir” (Kırcaali-İftar, 1992: 45) tanımına bakıldığında kaynaştırmada esas olan destek eğitim hizmetinin sağlanmasıdır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 23/h maddesinde, “Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin destek eğitim hizmeti almaları için gerekli düzenlemeler yapılır. Bu doğrultuda destek eğitim hizmetleri, sınıf içi yardım şeklinde olabileceği gibi destek eğitim odalarında da verilebilir ifadesi yer alarak okullarda uzman bulunması gerekliliğini işaret etmektedir.

Batu (2000: 36)’ya göre, uzmanlarla işbirliği içinde çalışmak, özel gereksinimli öğrencilerin normal sınıflara yerleştirilmesini de kolaylaştıracağı için tercih edilen bir yöntem olmalıdır. Özel eğitim destek hizmetleri, öğretmenlerin uzmanlarla bir arada, işbirliği içinde çalışmasını gerektirmekte ve eğer sağlıklı bir şekilde uygulanabilirse kaynaştırmayı kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Buna bağlı olarak sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenleri okullarında bulunan uzmanlardan özel gereksinimli öğrenciler için yardım alması gerekmektedir.

1. Okul İçindeki Uzmana Danışma Ve Danışmadan Faydalanma

A, B, C, D, H, İ, K, L ve M öğretmenlerinin ifadelerinden, okullarında okul içi uzman olarak, sadece rehber öğretmen bulunduğu tespit edilmiştir.

Okullarında rehber öğretmen bulunan sınıf öğretmenlerinin, rehber öğretmenden özel gereksinimli öğrencilerin tespiti, plan hazırlama konularında danıştıkları ve bu danışmadan yararlandıkları belirlenmiştir. E ve F öğretmenlerinin, okullarında rehber öğretmen bulunmadığı için danışma ve danışmadan yararlanma ihtiyaçlarını gideremedikleri ortaya çıkmıştır. Bu öğretmenlerin, ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini belirtmeleri dikkat çekicidir.

A öğretmeni rehber öğretmenle kendisinin görüşmediğini, öğrencisini rehber öğretmene yönlendirdiğini belirtmiştir.

G öğretmeni ise okul içi uzman olmasına rağmen yararlanmadığını ancak bunun dışında okul dışı uzmanlarla görüştüğünü belirtmesi, kendisinin de eğitim aldığını “Daha önce ben rehberlik ve danışma olarak onun eğitimini aldık ama ben yeterli görmedim. Ben hatta bundan iki yıl önce rehber öğretmen olarak ta çalıştım. O konuda bilgilerim var ama yeterli değil” (G:2/32-35) ifadesiyle belirtmesi düşündürücüdür.

2. Okul Dışındaki Uzmanlara Danışma Ve Danışmadan Faydalanma

Sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin toplamı incelendiğinde okul dışı uzman olarak Rehberlik Araştırma Merkezi’nden, özel eğitim kurum öğretmenlerinden, üniversite özel eğitim bölümü öğretim üyelerinden, psikiyatrardan ve internetten yararlandıkları ortaya çıkmaktadır.

Rehberlik Araştırma Merkezi'nden yararlandığı görüşünü belirten sınıf öğretmenleri, öğrencileri Rehberlik Araştırma Merkezi'ne gönderdiklerini, Rehberlik Araştırma Merkezi'nde tanılama yapılarak öğrencinin durumunun tespit edilmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin Rehberlik Araştırma Merkezi'nden gelen raporlarda bulunan önerileri dikkate aldığı belirlenmiştir. Bazı öğretmenler ise Rehberlik Araştırma Merkezi'nin tanılamadan sonra sadece rapor göndermekle yetindiğini belirtmişlerdir.

H öğretmeni, rehber öğretmenin öğrenci ile ilgili olarak araştırma yapmak istediğini; ancak gönderdikleri formun sonuçlarının gelmediğini ifade etmiştir.

F ve K öğretmenleri Rehberlik Araştırma Merkezi'nden gelen tavsiyeleri dikkate aldıklarını, uygulamaya çalıştıklarını, uygulama yaparken kendi tecrübelerini de ekledikleri, bunun ışığında ailelere, kendilerinin tavsiyelerde bulundukları belirtmişlerdir.

L öğretmeni psikiyatrla doğrudan görüşme imkanı bulamadığını belirtmiş; fakat ailenin aracılığı ile psikiyatr yardımı alınmasını sağladığını ifade etmiştir.

G öğretmeni okul dışındaki özel eğitim kurumu öğretmenleri ile özel eğitim kurum öğretmenleri ile kaynaştırmada öğrencilerin arasında öğrenciyi tutmak, oyunlara katmak, onun oyunlarla sosyalleşmesini sağlamak için neler yapılması gerektiği konusunda görüş alışverişi içerisinde bulunduğunu belirtmektedir.

B öğretmenin ise okul dışı uzmanlarla kendisinin görüşmediği, rehber öğretmen aracılığı ile öğrenci adına randevu aldıklarını ifade etmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin uzmanlardan yararlandıkları; ancak bu yararlanmanın nasıl olduğu, olumlu veya olumsuz sonuçlar getirip getirmediği konusu net bir şekilde anlaşılamamaktadır.

Uzmanlarla işbirliği içinde olmak, özel gereksinimli öğrencinin sınıfa yerleştirilmesini kolaylaştırır. Öğrencinin kaynaştırma çalışmaları daha düzenli ve planlı gerçekleştirilebilir. Oysa araştırma sonuçları öğretmenlerin uzmanlara danışma konusunda yalnız olduklarını ve aracı olarak sadece rehber öğretmenin bulunduğu görülmüştür. Bu da sağlıklı bir danışma olmadığını göstermektedir.

3. Yönetici Ve Öğretmenlerle Birlikte Çalışma

D, K, M öğretmenlerinin uzman yardımı dışında okulda; okul müdürü, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan diğer öğretmenler ve zümre öğretmenlerinden de yararlandıkları ortaya çıkmıştır.

Sınıf öğretmenleri öğretmenlerin bazılarının uzman yardımı dışında okulda bulunan diğer personelle de görüş alışverişinde bulundukları; ancak bunu yeterli görmedikleri ortaya çıkmıştır.

Ayrıca M öğretmenin öğrenciyi Rehberlik Araştırma Merkezi'ne göndermeden önce okul müdürüne gittiğinde, okul müdürünün sınıfta bırak demesi, Rehberlik Araştırma Merkezi'ne gönderme, gönderirsen rehberlik kaynaştırma verir, sınıfta bırakamazsın, 8. sınıfa kadar devam eder demesi okul personelinin kaynaştırma öğrencisine yönelik tutumu konusunda düşündürmektedir.

Ayrıca M öğretmenin, okul müdürüyle görüşmesinde, okul müdürünün, öğrenciyi sınıfta bırakmasını, Rehberlik Araştırma Merkezi'ne göndermemesini, aksi takdirde Rehberlik Araştırma Merkezi'nin öğrenciyi kaynaştırma kategorisine sokacağı uyarısını yapması oldukça düşündürücüdür. Bilimsel davranış, problemin tanımlanması, problemin çözümü için önermelerin ortaya konmasını gerektirdiği gibi bir yaklaşım, her insanın saygı değer bir varlık olduğunu vurgulayan insan hakları açısından dikkat çekicidir.

Uzmanlarla işbirliği içinde olmak, özel gereksinimli öğrencinin sınıfa yerleştirilmesini kolaylaştırır. Öğrencinin kaynaştırma çalışmaları daha düzenli ve planlı gerçekleştirilebilir. Sınıf öğretmeninin, yönetici ve öğretmenlerle birlikte çalışması, onlara yalnız olmadıklarını hissettireceği düşünülmektedir. Öğretmen ve yöneticilerin yardımcı olabileceği konularda destek vermesi ve öğretmenlerin deneyimlerini birbiri ile paylaşımlarının sağlanması, sınıf öğretmeninin kaynaştırma eğitimindekini işini kolaylaştıracaktır.

Oysaki bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında okullarında destek hizmet olarak sadece rehber öğretmenden yardım aldıklarını ifade ettikleri, okul dışı uzmanlarla yeteri kadar bilgi alışverişinde bulunmadıkları görülmüştür. Bu da sınıf öğretmeninin uzmanlara danışma konusunu kendi imkanları ile gerçekleştirdiği ve gerekli desteği yeteri kadar alamadığını göstermektedir.

B. Özel Gereksinimli Ve Diğer Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık

Göksu ve Çevik (2004: 91)'e göre; kaynaştırma eğitim- öğretim çalışmalarına başlamadan önce, kaynaştırma eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmeye uygun bir takım hazırlıkların yapılması ve ortamların düzenlenmesi gerekmektedir. Bu hazırlıkların; öğrenciyi kaynaştırma eğitimine hazırlama, uygun program hazırlama, diğer öğrencilerin eğitilmesi, öğretmenlerin eğitimi, aile ile yakın çevrenin eğitimi ve eğitim ortamlarının düzenlenmesi olarak ifade etmişlerdir.

İftar ve Batu (2005: 35)'ya göre, kaynaştırma öğrencisinin, “en yakın ortam”da, sınıfta davranması gerektiği şekilde davranması, kurallara uyması beklenerek gerekli alışkanlıkları kazanması sağlanmalıdır. Hazırlık sırasında gerçekleştirilecek etkinlikler arasında, normal sınıfta gerekli becerilerin kazandırılması (örneğin, not tutma/dikte etme becerisinin öğretilmesi) ya da uygulamalı davranış analizine dayalı sosyal beceri öğretimi ve benzeri çalışmalar sayılabilir. Ayrıca, kaynaştırma öğrencisinin sınıf kurallarını öğrenmesi sırasında,

kurallara uyduğunda ve uymadığında nelerle karşılaşabileceğini de bilmesi gerekmektedir. Bu şekilde kuralların kalıcılığı sağlanmış olabilecektir. Ayrıca öğrencilerin sosyalleşme eksikliğinin giderilmesi için gerekli etkinliklerin de düzenlenmesi gerekmektedir.

2. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Eğitim öncesi Hazırlık Ve Bundan Faydalanma

Sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrenci için eğitim öncesi hazırlık olarak kaynak topladıkları belirlenmiştir. Bu kaynaklar; çocuğun seviyesinde ders kitapları, çalışma yaprakları, hikaye kitaplarıdır. Ayrıca L öğretmeninin, özel gereksinimli öğrenci için rehberlik dosyası hazırlaması ve özel eğitim sınıfı malzemelerinden öğrenciye uygun seçimler yaptığını ifade etmiştir.

B ve C öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine başlamadan önce Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı uyguladıkları ortaya çıkmıştır. Az sayıda sınıf öğretmenin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı uygulamış olması ise düşündürücüdür. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (madde:23/d)'ne göre “Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan okul ve kurumlarda, bu Yönetmeliğin 73 üncü maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı geliştirme birimi oluşturulur” ifadesi yer almaktadır. Bu da öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'ndan haberdar olmaları gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

D ve K öğretmenlerinin öğrenci için herhangi bir çaba içerisinde bulunmadıkları görülmüştür. İfadelerinde de belirtildiği gibi öğrenci ile özel bir çalışma yapmadıkları, aynı sınıfta farklı öğrenci gruplarıyla ayrı ayrı çalışma yapma imkanlarının olmadığı görülmüştür. Bazı öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'nı uygulamaya vakti olurken, diğer öğretmenlerin bu konuda yetersizliğini ifade etmesi dikkat çekicidir. Özel eğitim hizmetleri Yönetmeliği'nin 23/ç maddesinde “Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmeleri hâlinde kayıtlı bulundukları

okulda uygulanan eğitim programını; özel eğitim sınıflarında ise sınıfın türüne göre bu Yönetmeliğin 26 ncı ve 27 nci maddelerinde belirtilen eğitim programını takip ederler. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hazırlanır” ifadesi yer alarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı yapma gerekliliği vurgulanmıştır.

Diken(1998)’in yaptığı araştırmada bir grup sınıf öğretmeninin konuyla ilgili olarak, hiçbir hazırlık yapılmaksızın sınıfında zihinsel engelli çocuk bulunduğu anlaşılmaktadır.

3. Diğer Öğrenciler İçin Eğitim Öncesi Hazırlık Ve Bundan Faydalanma

Sınıf öğretmenlerine diğer öğrenciler için eğitim öncesi hazırlık ve bundan faydalanma konusu sorulmuş; ama net bir yanıt alınamamıştır.

4. Özel Gereksinimli Öğrencilerle Diğer Öğrencilerin, Karşılıklı Uyum Sorunlarına Yönelik Hazırlık

Sınıf öğretmenleri genel olarak öğrencilerle diğer öğrencilerin karşılıklı uyum sorunlarına yönelik olarak; diğer öğrencilerin fark etmemesi için konuyu öğrencinin anlayacağı şekilde verme, fark edildiğinde az kitap okumasını neden olarak gösterme, özel gereksinimli öğrencilerin en ufak başarısını ödüllendirme (alkış), öğrencinin özel gereksinimini yansıtmama çabası, diğer öğrencilerin durumu kendiliğinden fark etmesi ve öğrencinin dışlanmasının söz konusu olması, özel gereksinimli öğrencinin olumsuz davranışlarından dolayı uyum sorunun devamlılığı ve çözüm getirememesi, öğrencinin uyumu için önce tek kişi, sonra iki kişi, sonra grup olmak üzere kademeli yaklaşımla etkinliklere katılımını sağlama, öğrencilerin baştan birbirlerini kabullenmesi, yöntem ve etkinlikleri kullandıkları anlaşılmaktadır.

Kaynaştırma öncesinde sınıf öğretmenlerine, sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencinin özüş türü ve özellikleri hakkında bilgi verilmesi, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisini daha kolay kabullenmesini ve bu öğrenci ile ilgili hazırlıklarını tamamlamasını beklenmektedir. Eğitim öncesi yapılan hazırlıkların kaynaştırma eğitimini de kolaylaştıracakı düşünölmektedir. Oysaki araştırmada sınıf öğretmenlerinin, sınıfındaki özel gereksinimli öğrenci hakkında daha önceden haberdar edilmedikleri, öğretmenlerin sınıfta durumu kendi gözlemleri ile fark ettikleri ve öğrencinin tespitinden sonra kendi çabaları ile hazırlıklar yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu da kaynaştırma eğitiminin başarıyla uygulanmasını olumsuz etkileyebileceği düşünölebilmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenlerin öğrencilerin uyum sorunlarına ilişkin kendi deneyimlerini kullanarak çözüm ürettikleri ve uyum sorunlarında önemli bir sorun yaşamadıkları belirlenmiştir.

C. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Özel Gereksinimi Ve İşlevde Bulunma Düzeylerini Belirleme

Öğretmenler hemen çocukların ne derece başarılı olup olmayacakı konusunda bir endişeye kapılmakta ve bazen onlarla ilgili doğru olmayan bir tahminleme yoluna gitmektedirler. Hatta onlar ellerinde çocuğun kişisel dosyalarında bir bilgi varsa onları temel alarak çocukları etkileme yollarına gitmektedirler. Burada olması gereken şey, tahminleri destekleyecek gerçekçi bilgilerin yani verilerin farklı kaynaklardan toplanması ve bunların bilimsel süzgeçlerden geçirildikten sonra öğretmende bir izlenimin oluşması daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır (Sarı, 2003: 84).

Göksu ve Çevik (2004: 91)'e göre, kaynaştırma öğrencisine tabi tutulacak öğrencinin özüşü, türü ve derecesi, yeterli ve yetersiz özellikleri, eğitim ihtiyacı hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunması gerektiğini belirtmişlerdir. Eđer sosyal uyumunu engelleyebilecek dış görünüşle veya duyu organlarının eksikliği varsa daha yeterli hale getirebilmek için tıbbi rehabilitasyonunun yapılması; eğitim ortamında kullanacakı en uygun araç gereçlerin sečilmesi; kaynaştırma eğitiminin ne olduğu, ne tür ortamda eğitimini sürdüreceği, ortaya çıkabilecek sorunlar, kendisinden

beklenen davranışlar vb. konularda öğrenciye bilgi verilmesi ve eğitime hazır hale getirilmesi gereklidir.

1. Öğrencinin Özel Gereksinime İhtiyacı Olup Olmadığını Saptama

C, D ve E öğretmenlerinin, öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadığını, öğrencinin okul ve sınıftaki (öğrencinin söyleneni yapmaması, normal okuması gereken sürede okuyamaması, matematiksel işlemlerdeki gerilik ve sorulan sorulara mantıklı cevap vermemesi, sırasını bulamaması, konuşma ve hareketteki farklılık) davranışlarını gözleyerek belirledikleri ortaya çıkmıştır.

Ayrıca öğretmenler öğrencinin davranışlarını fark ettikleri zaman bunu rehber öğretmenle paylaştıkları belirlenmiştir. Ancak diğer öğretmenlere sorulmasına rağmen bu konuda fikir beyan etmemeleri dikkat çekicidir.

2. Öğrencinin Özel Gereksinimi Ve Düzeyini Belirlemek İçin Kaynak Toplama Ve Bundan Faydalanma

Sınıf öğretmenlerinin, öğrencinin özel gereksinimi ve düzeyini belirlemek için; ilgili kaynaklar toplama, Rehberlik Araştırma Merkezi'nin yönlendirmelerini dikkate alma, özel kurum öğretmenleri ile birlikte çalışma, ilgili programları izleme, müfettişlere danışma, tanıma fişleri kullanma, önceki yıldan kalma fotokopi, fişler kullanma, internet kullanma gibi uygulamalar yaptıkları, fakat bunlardan nasıl faydalandıkları konusunda net bir yanıt alınamamıştır.

3. Öğrencinin Eğitsel Gereksinimleri Ve Düzeyini Belirlemek İçin Kullanılan Ölçmeler Ve Bu Ölçmelere Bağlı Değerlendirmeler

Öğretmenlerin öğrencinin eğitsel gereksinimleri ve düzeyini belirlemek için kullanılan ölçmeler ve bu ölçmelere bağlı değerlendirmeler konusunda sadece A ve

B öğretmenlerinin çalışma yapmış olması dikkat çekicidir. Öğretmenlerin bu konuda öğrenci tanıma fişleri verdikleri, bulundukları sınıfın etkinliklerini yapamadığı takdirde bir alt sınıfın etkinliğini verdiği, bu şekilde düzey belirlemeye çalıştıkları ortaya çıkarılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gereksinimlerini belirlemek için öncelikle, öğrencinin düzeyini belirlemeli ve buna uygun olarak etkinliklerini düzenlemelidir. Oysa araştırma da, sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu, bu konuda sadece gözlemlerini kullanarak belirlemeye çalıştıkları görülmüştür.

D. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Eğitsel Amaç Saptama

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 62. maddesinde bireyselleştirilmiş eğitim programı “Özel eğitim gerektiren birey için geliştirilen ve ailesi tarafından onaylanan bireyselleştirilmiş eğitim programı; bireyin, ailenin, öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programıdır” hükmü yer almaktadır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, 69. maddede Kaynaştırma uygulamalarında öğretim programları, programın amaçları bireye uyarlanarak uygulanır, bireyselleştirilmiş eğitim programları ile desteklenir ifadesiyle yer almıştır. Bu amaçla sınıf öğretmenlerinin uzun dönemli ve kısa dönemli amaç belirlemede Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'nı dikkate alması öngörülmüştür.

5. Öğrenci İçin Uzun Ve Kısa Dönemli Amaç Saptama Ve Bu Amaçların İçeriği Ve Biçimi

Sınıf öğretmenlerinden sadece B ve C öğretmenleri Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı uyguladıklarını ve burada uzun ve kısa dönemli amaçlar belirledikleri ortaya çıkmıştır.

A, D, F, G, H, L öğretmenlerinin ise kendi çabaları ile amaç belirledikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin amaç belirlerken, özel gereksinimli öğrencinin yapabileceği kadar olmasına, normal öğrenciler için belirlenen bir kazanımın o öğrenci için uzun dönemli amaç olarak belirlenmesine, aylık planların hazırlanmasına dikkat ettikleri belirlenmiştir. Görüşme sorularından sınıf öğretmenlerinin uzun dönemli amaç olarak genellikle öğrencinin okuma yazmayı öğrenmesi, matematiksel işlemleri yapabilmesi olarak görülmüştür. Ayrıca Türkçe ve Matematik derslerinde diğer öğrencilerden farklı, Hayat bilgisi ve diğer derslerde ise aynı amacın alındığı ortaya çıkarılmıştır.

2. Amaç Belirlerken Uzmanlarla, Diğer Öğretmenlerle Ve Aile İle Görüş Alışverişinde Bulunma

Sınıf öğretmenlerinin amaç belirlerken uzmanlarla, diğer öğretmenlerle ve aile ile görüş alışverişinde bulundukları, onlarla görüşme yaptıkları belirlenmiş; fakat bu görüşmelerin içeriği hakkında öğretmenlerden net yanıtlar alınamamıştır.

Sınıf öğretmenlerinden amaç belirlerken uzmanlarla, diğer öğretmenlerle ve aile ile görüş alışverişinde bulunma konusunda alınan yanıtlar açık değildir.

E. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitsel Gereksinimleri Doğrultusunda Öğretim Yöntem Ve Etkinliklerinde Uyarlama Yapma

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesine göre her çocuk eğitim hakkına sahiptir. 29. maddesi ise “çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi” ifadesiyle öğrencilerin eğitim sürecine aktif biçimde katılacakları, kendi başlarına sorunlarını çözebilecekleri, yaşam boyu öğrenerek doğru kararlar verebilecek özgüveni kazanacakları bir yapıyı gündeme getirmektedir (UNICEF, 1999: 21).

Sınıftaki kaynaştırma öğrencisi için uygun öğretimsel uyarlamaların yapılması, öğretmenin, öğrencilerin güçlü yönlerini, gereksinimleri ve öğrenme özelliklerini çok iyi değerlendirebilmesiyle ve değerlendirme sonuçlarına dayalı planlama yapılmasıyla gerçekleşmektedir. Kaynaştırma öğretmeni yalnızca kaynaştırma öğrencisine değil, tüm sınıfın yararına olacak öğretim uyarlamaları yapmalıdır. Böylece, sınıfta bazı öğrencilerin ön plana çıkıp bazı öğrencilerin geri planda kalma riski önlenecektir. Daha açık bir ifadeyle kaynaştırma öğrencisi olsun olmasın, her öğrencisinin öğretimden en üst düzeyde yararlanmasını sağlayacak önlemler alınmalı ve düzenlemeler yapılmalıdır. Ancak tüm önlem ve düzenlemelere karşın, kaynaştırma öğrencilerinin önemli bir bölümü, bazı bireysel önlemler alınmasını ve düzenlemeler yapılmasını gerektirebilecektir (İftar. Batu; 2005:75).

1. Özel Gereksinimli Öğrencinin Diğer Öğrencilerle Etkileşimini Kolaylaştırmak İçin Alınan Önlemler

Öğretmenlerin tamamına yakını özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle etkileşimini kolaylaştırmak için yöntem ve etkinliklerde uyarlamalar yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri özel gereksinimli öğrencisine, önce bulundukları sınıfın amaçlarını verdiklerini, yapamadığı takdirde bir alt ve ya onun altındaki sınıfın amaçlarını verdiklerini belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenlerinin, bazı durumlarda diğer öğrencilerle aynı etkinliği yaptırdıkları ancak, özel gereksinimli öğrenciye daha basit, onların yapabileceği düzeyde çalışmalar yaptırdıkları, genellikle materyalle çalıştıkları, İ öğretmenin öğrenciye duyu organlarını işe katacak şekilde araştırma, inceleme yaptırdığı, K öğretmenin, diğer öğrencilere ödev verdikten sonra özel gereksinimli öğrenci ile okuma yazma çalışmaları yaptığını, L öğretmenin ise yeni programda bulunan

etkinliklerin özel gereksinimli öğrencinin katılımını arttırdığını ve bunu uyguladığı anlaşılmaktadır.

Görüşlerden anlaşılacağı üzere öğretmenlerin, öğrencilerin etkileşimini kolaylaştırmak amacıyla yapılan yöntem ve etkinliklerde planlı bir çalışma yapmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca etkileşimi sağlamak için B, D ve F öğretmenleri öğrencinin yapabileceği kadar etkinlik verdiklerini ama öğrenciyi etkinliğin dışında bırakmadıklarını, grup çalışmalarına mutlaka dahil ettiklerini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencilerle, kendi etkileşimlerini kolaylaştırmak için çalışmalar yaptıkları söylenebilir.

2. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Kullanılan Araç Gereçler

A ve M öğretmenleri özel gereksinimli öğrenci için araç gereç (öğrencinin seviyesine göre kitaplar, oyun hamurları, görsel araçlar) ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

B, C, G, İ, K ve L öğretmenlerinin kullandıkları araç gereçler; kesir blokları, sayı tabloları, 1. sınıf kitapları, resimler, mevsim şeridi, oyun hamuru, çubuk fasulye, fişler, dergiler, hece kitapları olarak belirlenmiştir.

İ öğretmeni sınıfında çok fazla araç gereç (projektör, tepegöz, televizyon, müzik aletleri) olduğunu belirtmiştir. Bu araç gereçlerin bulundu bir eğitim ortamında, öğretmenden bilimsel davranış bağlamında işlevsellik beklenmiştir.

Ayrıca L öğretmenin özel gereksinimli öğrenciye özel olarak saat ve kartlar hazırladığını belirtmesi dikkat çekmektedir. Öğretmenler, sorunlara yaratıcı ve öğretici çözümler üreten kişiler olmalıdır.

4. Özel Gereksinimli Öğrencinin Eğitiminde, Yöntem Ve Etkinlik Belirlemede Yardım Alma

Özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde, yöntem ve etkinlik belirlemede yardım alma konusunda sadece G öğretmeninin müdür ve müdür yardımcısı ile görüştüğünü belirtmiştir fakat görüşmenin içeriği ile ilgili net bir açıklama yapmaması ise dikkat çekicidir.

Sınıf öğretmenleri bu konuda tek başına karar vermemeli; gerektiğinde uzmanlara, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan diğer öğretmenlerden, yöneticilerden ve ailelerden yardım alarak ve bu sayede yalnız olmadığını bilerek eğitimine deva etmelidir. Oysa sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde, yöntem ve etkinlik belirlemede, ailelerle, okul yöneticileri ve diğer sınıf öğretmenleriyle daha fazla yardımlaşması beklenir.

F. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Öğretimi Kolaylaştırıcı Ve Destekleyici Etkinliklerde Bulunma

Öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinlikler arasında öğrencinin olumlu davranışını pekiştirmek, olumsuz davranışı karşısında önlemler almak bulunmaktadır. Öğretmen sınıfta olumsuz bir öğrenci davranışı ile karşılaştığında sorunu aşağıdaki yaklaşımları kullanarak çözebilir.

1- Olumsuz davranan öğrenciye bakılması: Bazı durumlarda öğretmenin, konuşarak yanındaki kişiyi rahatsız eden, gürültü yapan, dersi dinlemeyen bir öğrenci ile göz göze gelmesi, olumsuz davranışı durdurabilir.

2- Olumsuz davranışın belirtilmesi: Öğretmen olumsuz davranışta bulunan öğrenciyi sözel olarak da uyarabilir. Uyarma sırasında öğretmen“Arkadaşınla konuştuğunu görüyorum”, “Ödevinle ilgilenmediğini

görüyorum” vb. biçiminde gördüğü davranışı söylemelidir. Bu tür ifadeler öğrencinin uygun davranış yapmasını sağlayabilir.

3- Öğrencinin olumsuz bir davranışı hakkında öğretmen daha detaylı bilgi isteyebilir.Örneğin, “Niçin ödevini yapmıyorsun?”, “Neden arkadaşınla konuşuyorsun?” gibi sorular öğrenci tarafından ceza olarak algılanmaz. Ortada bir sorun varsa ortaya çıkar ve davranış düzelebilir.

4- Yönlendirici cümleler: Bazı durumlarda öğretmen, olumsuz davranış gösteren öğrenciye ne yapması gerektiğini de söyleyebilir.Örneğin“Ali, lütfen yazı yazma beni dinle.” Bu tür yaklaşımla öğrenci kendisinden ne beklediğini daha kolay anlar.

5- Öğrenci için iyi bir model olma: Öğretmen sınıf tartışmalarında, olumsuz davranan öğrencileri uyarmak yerine, kendisi olumlu davranışları sergileyerek onlara iyi bir model oluşturabilir.

6- Ödüllendirme ve görmezlikten gelme: Öğretmen olumsuz davranış gösterenleri uyarma yerine, olumlu davranış gösterenleri ödüllendirip olumsuz davranış gösterenleri görmezlikten gelerek de, bu öğrencilerin giderek olumlu davranışları göstermelerini sağlayabilir (İşpir, 2002: 153)

İstenmeyen davranışların sağlıklı bir şekilde tanımlanması bu tür davranışların değiştirilmesi açısından belirleyici bir öneme sahiptir (Aydın, 2000: 149).

Sınıfta istenmeyen davranış öğrencilerin öğretmenlerin ortak haklarını istismar eden ihmal eden eğitimsel amaç plan ve etkinlikleri olumsuz etkileyen, engelleyen davranışlardır (Küçükahmet, 2003: 17).

Sınıfta eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranış istenmeyen davranış olarak adlandırılır (Başar, 1999: 117).

İstenmeyen davranış sınıfa derse zamana ve duruma göre değişebilmektedir. O halde, herkesin üzerinde anlaştığı istenmeyen davranış listelemek ve tanımlamak oldukça zordur. Ancak öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları istenmeyen davranış olarak adlandırabilmek için dört temel ölçütümüz vardır: 1. Davranışın öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşların öğrenmesini engellemesi. 2. Davranışın öğrencinin kendisini ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması. 3. Davranışın okulun araç ve gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi. 4. Davranışın öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesi (Kaya, 2002: 175).

1. Olumlu Davranışlarında Pekiştireç Kullanma

A, B, C, E, G, H ve L öğretmenlerinin öğrencinin olumlu davranışlarını gördükleri zaman; öğrencinin her olumlu davranışını pekiştirme, pekiştirme tabloları kullanma, öğrencinin olumlu davranışlarını diğer öğrencilere örnek gösterme; çikolata, şeker verme; “ aferin, çok güzel olmuş” ifadesini kullanarak övme; defterine yıldız yapma, imza atma; başını okşama, sevmeye, öpme ve sınıfla öğrencinin olumlu davranışını paylaşma pekiştireçlerini kullandıkları belirlenmiştir.

Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin, pekiştirmeleri yerinde ve zamanında kullanarak öğrencilerin olumlu davranışlarını arttırmalarını sağladıkları anlaşılmaktadır. Bu pekiştirmenin, özel gereksinimli öğrenci ile diğer öğrenciler arasında, adil ve dikkatli yapılması beklenir.

2. Olumsuz Davranışlarını Ortadan Kaldırmada Yapılan Etkinlikler

A, C, E, G, İ, M öğretmenlerinin olumsuz davranışlarını gördükleri zaman; öğrenci ile birebir konuştukları, yaptığı davranışın ondan beklenmediği ifadesini kullandıkları, vücut dilini kullandıkları, ses tonunu değiştirdikleri, göz teması kurdukları, uyarı yaptıkları, davranışların olumsuz sonuçlarını açıkladıkları ve bunu sınıfla tartıştıkları ya da görmezden geldikleri belirlenmiştir.

Öğretmenin sınıftaki rolü öğrencilerin istendik davranışlarına rehberlik etmek, yardımcı olmak, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve sınıfta istenmeyen davranışların oluşmasına engel olmaktır (Kaya, 2002: 183). Sınıfta oluşan istenmeyen davranışları önlemek ve düzeltmek amacıyla öğretmenin uygulayabileceği stratejiler vardır. Bunlar: görmezden gelme, uyarma, doğru davranışı gösterme, umursamama, fiziksel müdahale, derste değişiklik yapmak, sorumluluk vermek, öğrenciyle konuşmak, okul yönetimi rehberlik servisi ve aile ile iletişim kurmak, ceza. Sınıf öğretmenlerinin bu araştırmada gereken çabaları gösterdikleri söylenebilir.

Unutmamalıdır ki, olumsuz pekiştirme, ceza değildir. “Olumsuz pekiştirme, bir davranışı izleyen durumda, ortamdan bir fiziki uyarının çekilmesiyle o davranışın, ilerde yapılma olasılığının arttırılmasıdır.” (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997: 10). Oysa öğretmenin olumsuz davranışları ortadan kaldırmada olumsuz pekiştirme sürecini ve buna dönük pekiştireçleri kullanması beklenir.

3. Davranışları Kaydetme

B, D, F, G, H ve K öğretmenleri, öğrencinin davranışlarını kaydetmek için sadece gözlem defteri ve değerlendirme formunu kullandıklarını, onun dışında herhangi bir davranışı kaydetmede, kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler öğrencilerin davranışlarını yeterli ölçüde kaydetmemişlerdir. Bu da özel gereksinimli öğrencinin öğretimini kolaylaştırmada, öğretmenin aksaklıklar yaşamasına neden olabilir.

G. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Diğer Öğrencilerle Kaynaşması

İftar ve Batu (2005: 27-34), normal öğrencileri kaynaştırmaya hazırlamak için, sınıf öğretmenin gerçekleştireceği etkinlikleri; normal sınıf öğrencilerini özür

türleri ve özellikleri konusunda bilgilendirmek, normal sınıf öğrencileriyle toplantılar düzenlemek, kendilerini özel gereksinimli bireylerin yerine koyma (canlandırma) çalışmaları yapmak, sınıfa konuk konuşmacı çağırarak deneyimlerini anlatmasını sağlamak, normal öğrencileri görevlendirmek şeklinde sıralamışlardır.

Yıkımlı ve Bahar (2002: 92)'ın yaptığı araştırmaya göre, öğretmenlerin; öğrencilerin teneffüste birlikte oynamaları gerekliliğini düşündükleri, beden eğitimi dersinde oyunlara katılımlarını sağlamaya çalıştıkları ve kaynaştırma öğrencisinin diğer arkadaşlarıyla etkileşime girmesi için sistematik çalışmalar yapmadıkları belirlenmiştir.

1. Özel Gereksinimli Öğrencinin Sınıfta Diğer Öğrencilerle Yapılan Etkinliklere Katılımı

A, B, C, D, E ve İ öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle yapılan etkinliklere katılımını, diğer öğrencilerle kaynaşma olarak değerlendirmektedirler. Bu konuya ilişkin özel gereksinimli öğrenciye sınıf içinde verilen sorumluluklar, öğretmenler tarafından kaynaştırmada yeterli görülmiştir. Sadece sorumluluk verme, kaynaştırma eğitiminde gerekli; fakat yeterli değildir.

2. Sınıftaki Diğer Öğrencileri, Özel Gereksinimli Öğrenciye Destek Olmak Konusunda Görevlendirme Ve Bunun Sınırlılıkları

Sınıf öğretmenleri diğer öğrencileri özel gereksinimli öğrencilere destek olması açısından görevlendirdiklerini belirtmişlerdir. Diğer öğrencilerle, kaynaştırma öğrencisi sınıfta yokken bilgilendirdikleri; özel gereksinimli öğrencinin özür türü ve özellikleri, öğrencilerin kendilerini özel gereksinimli öğrencinin yerine koyma çalışmaları ve öğrencilerin ona nasıl yardımcı olabilecekleri konularını ele aldıkları ifade edilmiştir.

G öğretmeni kaynaştırma öğrencisine yardımcı olması konusunda normal öğrenciler içerisinde sadece sıra arkadaşını görevlendirdiğini, bu görevlendirmenin ise; arkadaşını teneffüste gözetim altında tutması, evde derslerine yardımcı olması ve gerektiğinde uyarı yapması konusunda olduğunu ifade etmiştir.

Uysal (2004: 134)'ın araştırmasında öğretmenlerin, kaynaştırmanın öncelikle “özürlü öğrencinin itilmişlik hissetmeden toplumda bir yeri olduğunu hissetmesini sağlaması ve özürlü öğrencinin topluma uyumunu kolaylaştırması” nedenleriyle özel öğrenci için güzel yanları olan bir uygulama olduğu fikrini çoğunlukla paylaştıkları görülmektedir. Öğretmenler benzer oranda kaynaştırmanın normal sınıf öğrencilerine “kendinden geri olan arkadaşlarının yetersizliğini fark edip ona karşı duyarlı olmayı ve işbirliği, yardımlaşma ve paylaşmayı öğrenme” gibi yararları olacağını belirtmiştir.

H. Özel Gereksinimli Öğrenciler İle Gerçekleştirilen Öğretimin Etkililiğini Değerlendirme

Bilgen (1994: 22)'e göre, ölçme ve değerlendirme, her öğrencinin potansiyeli oranında yetişmesi sürecinde kullanılan araçlardan biridir. Amaç öğrencinin yetişmesidir. Diğer bütün araçlar gibi, ölçme ve değerlendirme de, öğrencinin yetişmesine hizmet ettiği ölçüde değerlidir. Not standart bir ölçüm değildir (Özdemir, 2001: 49).

1. Öğretim Etkinlikleri Sonucunda Kullanılan Ölçmeler

A, B, C, D, G ve İ öğretmenleri diğer öğrencilerle aynı soruları sorduklarını, derecelendirme ölçekleri kullandıklarını, öğrenciyi kendi içinde sözlü değerlendirmeler yaptığını ve gözlem formları kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri, diğer öğrencilerle aynı soruları sordukları halde küçük bir aşamayı bile başarı olarak değerlendirdiklerini, öğrencileri kendi durumuna göre

değerlendirdiklerini, öğrencinin cevap vermesini bile göz önünde bulundurduklarını belirtmişlerdir. Her öğrenci, potansiyeli oranında başarılı olabilir. Özel gereksinimli öğrencilerin potansiyellerini optimum düzeyde geliştirmek gereklidir (Bilgen, 1994: 14).

2. Değerlendirme Sonuçlarını Özel Gereksinimli Öğrencinin Kendisine, Ailesine Ve Öğrenci İle Çalışan Diğer Personele Bildirmenin Yararı

A, B, C, G ve K öğretmenleri değerlendirme sonuçlarını ailelere bildirdiklerini ve fayda sağladıklarını ancak bu bildirmenin ışığında nasıl bir fayda sağladıkları konusunda net bir açıklama alınamamıştır.

Sınıf öğretmenleri, ailelerle belirlenen zamanlarda görüşme yaptıkları ve bu görüşmenin sonunda ailelere de görevler verildiği, öğrencinin değişimini birlikte takip edildiği ve öğrencinin ders takibinde ailenin yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ayrıca bazı sınıf öğretmenleri araştırmanın genelinde aileleri ikna edemediklerini, bu açıdan öğrencilere yardım konusunda zorlandıkları anlaşılmaktadır.

Yıkılmış ve Bahar (2002: 93)'ın yaptığı araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin ailesine sadece veli toplantısında durumunu söyledikleri belirtilmiştir.

Öğrenci velisi, okul yönetimi ve okul rehberlik servisi, öğrencinin öğrenim durumu hakkında bilgilendirilmeli ve bu konuların, öğrencinin yetişmesi için gerekli tedbirleri alması sağlanabilmelidir (Bilgen, 1994: 22).

3. Değerlendirme Sonuçlarını Yeni Eğitsel Amaç Saptamada Kullanma

Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme sonuçlarını yeni eğitsel amaç saptamada kullanmadıklarını, sadece öğrencilere not verme amacıyla kullandıkları belirlenmiştir.

Yıkımlı ve Bahar (2002: 93)'ın yaptığı araştırmada öğretmenlerin yazılı ve sözlüleri sınıf geçmede kullandıkları ve öğrencilerin özelliklerine uygun değerlendirme araç ve süreçlerine yer vermedikleri belirlenmiştir.

Ölçme ve değerlendirme, öğrencinin başarılı olmasını ve geleceğe hazırlanmasını sağlayan bir araçtır (Bilgen, 1994:22)

SONUÇ

1. Öğretmenlerin “özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine yönelik uzmanlardan yararlanmaya” ilişkin görüşlerine bakıldığında; okullarında uzman olarak sadece rehber öğretmenlerin bulunduğu tespit edilmiştir. İki okulda ise rehber öğretmenin bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Okullarında rehber öğretmen bulunan sınıf öğretmenleri, öğrencinin durumunu fark ettiklerinde bunu rehber öğretmenle paylaştıklarını ve öğrenciyi Rehberlik Araştırma Merkezi’ne yönlendirdikleri, oradan gelen raporlara göre çalışma yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler okul dışı uzman olarak çoğunlukla Rehberlik Araştırma Merkezi ile görüşmektedirler. Üç öğretmen ise; özel kurum öğretmenleri, psikiyatr, üniversite öğretim elemanları ile görüşmektedirler. Öğretmenlerin, uzmanlar dışında okul yönetimi ve diğer öğretmenlerle görüş alışverişi içerisinde oldukları görülmüştür. Bu sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin uzmanlarla sadece öğrencinin durumunun belirlenmesi amacıyla görüştükleri ortaya çıkmaktadır.

Sınıf öğretmenlerinin uzmanlardan yararlandıkları; ancak bu yararlanmanın nasıl olduğu, olumlu veya olumsuz sonuçlar getirip getirmediği konusu net bir şekilde anlaşılamamıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında okullarında destek hizmet olarak sadece rehber öğretmenden yardım aldıkları, okul dışı uzmanlarla yeteri kadar bilgi alışverişinde bulunmadıkları görülmüştür.

İlköğretim okulunda görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerine, uzman yardımının ne tür faydalar sağladığı açık değildir.

2. Sınıf öğretmenlerinin “Özel gereksinimli ve diğer öğrenciler için eğitime başlamadan önce hazırlık yapmaya” ilişkin görüşlerine bakıldığında; Sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrenci için eğitim öncesinde çocuğun seviyesinde ders kitapları, çalışma yaprakları, hikaye kitapları toplayarak hazırlık yaptıkları belirlenmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'nı yeterince uygulamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

İki öğretmenin, aynı sınıfta farklı öğrenci gruplarıyla ayrı ayrı çalışma yapmanın mümkün olmadığı düşüncelerine sahip oldukları, özel gereksinimli öğrenci için herhangi bir çaba içerisinde bulunmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerine diğer öğrenciler için eğitim öncesi hazırlık ve bundan faydalanma konusu sorulmuş; fakat net bir yanıt alınamamıştır.

Sınıf öğretmenleri genel olarak özel gereksinimli öğrencilerle diğer öğrencilerin karşılıklı uyum sorunlarına yönelik olarak;

- Diğer öğrencilerin fark etmemesi için konuyu özel gereksinimli öğrencinin anlayacağı şekilde verme,
- Fark edildiğinde az kitap okumasını neden olarak gösterme, özel gereksinimli öğrencilerin en ufak başarısını ödüllendirme (alkış),
- Öğrencinin özel gereksinimini diğer öğrencilere yansıtmama çabası, diğer öğrencilerin durumu kendiliğinden fark etmesi ve özel gereksinimli öğrencinin dışlanmasının söz konusu olması,
- Özel gereksinimli öğrencinin olumsuz davranışlarından dolayı uyum sorunun devamlılığı ve çözüm getirememe,
- Özel gereksinimli öğrencinin uyumu için önce tek kişi, sonra iki kişi, sonra grup olmak üzere kademeli yaklaşımla etkinliklere öğrencinin katılımını sağlama,
- Öğrencilerin baştan birbirlerini kabullenmesi, uygulamaları kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaştırma öncesinde sınıf öğretmenlerine, sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencinin özür türü ve özellikleri hakkında bilgi verilmesi, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisini daha kolay kabullenmesini ve bu öğrenci ile ilgili hazırlıklarını tamamlaması beklenmektedir. Oysa bu araştırmada, sınıf

öğretmenleri, öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olduğunu eğitim öğretim dönemi içinde fark ettiği, öğrenciye hazırlık yapmak için dönem ortasını seçtiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğretmenlerin geleneksel yöntemler kullanarak, öğrencilerin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadığını belirleme ve öğrenciyi sınıfa hazırlama çalışmaları yaptığı görülmüştür.

3. Sınıf öğretmenlerinin “özel gereksinimli öğrencinin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemeye” ilişkin görüşlerine bakıldığında; öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadığını, öğrencilerin diğer öğrencilere göre farklı davranışlarını gözleyerek belirlemişlerdir. Görüşülen sınıf öğretmenleri, öğrencinin sözlü ve sözsüz davranışlarını gözlemleyerek öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadığını belirlemektedirler. Bunlar; öğrencinin söyleneni yapmaması, normal okuması gereken sürede okuyamaması, matematiksel işlemlerdeki gerilik sorulan sorulara mantıklı cevap vermemesi, sırasını bulamamasıdır. Öğretmenlerin bazıları bu durumu rehber öğretmenle paylaşmaktadır. Bazı öğretmenler ise bu konu hakkında fikir beyan etmemişlerdir.

Sınıf öğretmenlerinin genel olarak, öğrencinin özel gereksinimi ve bu gereksinimin düzeyini belirlemek için; ders kitapları topladıkları, Rehberlik Araştırma Merkezi'nin yönlendirmelerini dikkate aldıkları, özel kurum öğretmenleri ile birlikte çalıştıkları, ilgili programları izledikleri, müfettişlere danıştıkları, tanıma fişleri kullandıkları, önceki yıldan kalma fotokopi, fişler kullandıkları, internetten araştırdıkları anlaşılmıştır. Fakat bunlardan nasıl faydalandıkları konusunda öğretmenlerden açıklayıcı bir yanıt alınamamıştır.

İki sınıf öğretmeni, öğrencinin eğitsel gereksinimleri ve düzeyini belirlemek için kullanılan ölçmeler ve bu ölçmelere bağlı değerlendirmeler konusunda tanıma fişleri kullanma ve bulundukları sınıfın etkinliklerini yapamadığı takdirde bir alt sınıfın etkinliğini verme şeklinde uygulama yaptıklarını belirtmiştir.

İlköğretim okullarında görev yapan, sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencinin özel gereksinimlerini ve işlevde

bulunma düzeylerini belirlemeye yönelik olarak sınırlı çalışmalar yaptıkları sonucuna ulaşmıştır.

4. Sınıf öğretmenlerinin “özel gereksinimli öğrenciler için eğitsel amaç saptamaya” ilişkin görüşlerine bakıldığında; iki öğretmenin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı içerisinde uzun ve kısa dönemli amaç belirledikleri sonucuna ulaşmıştır. Altı öğretmen ise amaç belirlerken özel gereksinimli öğrencinin yapabileceği seviyede amaç olmasına, normal öğrenciler için belirlenen bir davranışın o öğrenci için uzun dönemli amaç olarak belirlenmesine, aylık planların hazırlanmasına dikkat ettiklerini vurgulamışlardır. Sınıf öğretmenleri genellikle öğrencinin okuma yazma öğrenme ve matematiksel işlemleri kavrayabilmelerini uzun dönemli amaç olarak belirlemişlerdir.

Sınıf öğretmenlerinin amaç belirlerken uzmanlarla, diğer öğretmenlerle ve aile ile görüş alışverişinde bulundukları, onlarla görüşme yaptıkları belirlenmiş; fakat bu görüşmelerin içeriği hakkında öğretmenlerden yeterli yanıtlar alınamamıştır.

İlköğretim okullarında görev yapan ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin amaç belirlemede sistemli bir çalışma içerisinde olmadıkları ve kendi yöntemlerine göre yazılı olmayan amaçlar belirledikleri sonucuna ulaşmıştır.

5. Sınıf öğretmenlerinin “özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gereksinimleri doğrultusunda öğretim yöntem ve etkinliklerinde uyarlama yapmaya” ilişkin görüşlerine bakıldığında; bazı durumlarda diğer öğrencilerle aynı etkinliği yaptıkları ancak, çoğunlukla özel gereksinimli öğrenciye daha basit, onların yapabileceği düzeyde çalışmalar yaptıkları, genellikle materyalle çalıştıkları, özel gereksinimli öğrenciye duyu organlarını işe katacak şekilde araştırma, inceleme yaptıkları, diğer öğrencilere ödev verdikten sonra özel gereksinimli öğrenci ile okuma yazma çalışmaları yaptıkları ve grup çalışmalarına yer verdikleri belirlenmiştir. Yeni programın getirdiği etkinliklerin özel gereksinimli öğrencinin katılımını arttırdığı vurgulanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin etkileşimini kolaylaştırmak amacıyla yöntem ve etkinliklerde bir planlama yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin genellikle, özel gereksinimli öğrenci için araç gereç olarak; kesir blokları, sayı tabloları, 1. sınıf kitapları, resimler, mevsim şeridi, oyun hamuru, çubuk fasulye, fişler, dergiler, hece kitapları kullandıkları belirlenmiş sadece bir öğretmenin özel gereksinimli öğrenci için özel olarak araç gereç hazırladığı anlaşılmıştır.

Özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde, yöntem ve etkinlik belirlemede yardım alma konusunda sadece bir öğretmenin müdür ve müdür yardımcısı ile görüştüğü anlaşılmakla birlikte, görüşmenin ne türden fayda sağladığı açık bulunmamıştır.

6. Sınıf öğretmenlerinin “özel gereksinimli öğrenciler için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunmaya” ilişkin görüşlerine bakıldığında; sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencinin olumlu davranışlarını gördükleri zaman onun her olumlu davranışını pekiştirme; pekiştirme tabloları kullanma; olumlu davranışlarını diğer öğrencilere örnek gösterme; çikolata, şeker verme; “ aferin, çok güzel olmuş” ifadesini kullanarak övme; defterine yıldız yapma, imza atma; başını okşama, sevmeye, öpme ve sınıfla özel gereksinimli öğrencinin olumlu davranışını paylaşma pekiştireçlerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencinin olumsuz davranışlarını gördükleri zaman; öğrenci ile birebir konuşma, yaptığı davranışın ondan beklenmediği ifade etme, vücut dilini kullanma, ses tonunu değiştirme, göz teması kurma, uyarı yapma, davranışların olumsuz sonuçlarını açıklama ve bunu sınıfla tartışma ya da görmezden gelme tekniklerini kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencinin davranışlarını kaydetmek için sadece

gözlem defteri ve değerlendirme formu kullandıkları, onun dışında herhangi bir kayıt aracı kullanmadıkları anlaşılmıştır.

7. Sınıf öğretmenlerinin “özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle kaynaşması için çalışma yapmaya” ilişkin görüşlerine bakıldığında; sınıf öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle yapılan etkinliklere katılımını, kaynaşma olarak değerlendirmektedirler. Bu konuya ilişkin özel gereksinimli öğrenciye sınıf içinde verilen sorumlulukların, öğretmenler tarafından kaynaştırmada yeterli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenleri, diğer öğrencileri, kaynaştırma öğrencisi sınıfta yokken kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgilendirmektedir. Sınıf öğretmeni özel gereksinimli öğrencinin özür türü ve özellikleri ile ilgili olarak, diğer öğrencilerin kendilerini özel gereksinimli öğrencinin yerine koymalarını istemektedir.

Bu araştırmada bir sınıf öğretmeni öğrencinin özel gereksinime ihtiyacı olduğunu, sınıftaki normal öğrencilere hissettirmemeye çalıştıkları; iki öğretmen ise normal öğrencilerin, özel gereksinimli öğrenciyi fark etmesini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenleri, sınıftaki normal öğrencilere, özel gereksinimli öğrenci sınıfta yokken, öğrencinin özel gereksinimi ve özellikleri hakkında konuşmalı, normal öğrencileri, özel gereksinimli öğrenciye nasıl yardımcı olunması gerektiği konusunda bilgilendirmelidir.

8. Sınıf öğretmenlerinin “özel gereksinimli öğrenci için gerçekleştirilen öğretimin etkililiğini değerlendirmeye” ilişkin görüşlerine bakıldığında; özel gereksinimli öğrencilere, diğer öğrencilerle aynı soruları sordukları, derecelendirme ölçekleri kullandıkları anlaşılmıştır. Değerlendirmeler ise özel gereksinimli öğrenciye göre sözlü değerlendirmeler ve gözlem formları kullanma şeklindedir.

Sınıf öğretmenleri, tüm öğrencilere aynı soruları sordukları halde, özel gereksinimli öğrencinin küçük bir aşama kaydetmesini başarı olarak değerlendirmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin, değerlendirme sonuçlarını ailelere bildirdikleri ve fayda sağladıkları sonucuna ulaşılmış; ancak bu bildirimin ışığında nasıl bir fayda sağladıkları konusunda net bir açıklamaya ulaşılamamıştır.

Sınıf öğretmenleri, ailelerle belirlenen zamanlarda görüşme yaptıklarını ve bu görüşmenin sonunda ailelere de görevler verildiğini, öğrencinin değişimini birlikte takip ettiklerini ve öğrencinin ders takibinde ailenin yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenlerinin değerlendirme sonuçlarını yeni eğitsel amaç saptamada kullanmadıkları, sadece öğrencilere not verme amacıyla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Oysa bir eğitim kurumunda; eğitim ihtiyaçlarının, öğrenme eksikliklerinin ve öğretimin niteliğinin saptanabilmesi için, eğitimde ölçme ve değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Ölçme ve değerlendirme not verme amaçlı değil, öğrencinin gelişimini takip ederek, yeni program hazırlamada yardımcı bir unsur olmalıdır. Önemli olan öğrenmek ve öğrenme güçlüklerini belirleyip öğrencileri, öğrenmeye yönlendirmek ve teşvik edebilmek olmalıdır.

BÖLÜM VI

ÖNERİLER

Uygulamaya İlişkin Öneriler

1. Kaynaştırma uygulaması yapacağı düşünüldüğünde, öğretmenlere bu konuda en kısa zamanda hizmet içi eğitim verilmelidir.
2. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim okullarına, sınıf öğretmenlerine kaynaştırma eğitime destek hizmeti sağlaması amacıyla bu alanda yetişmiş uzman olan kişiler atanmalıdır.
3. İlköğretim okullarından kaynaştırma eğitimi sınıfları, teknik donanım açısından güçlendirilmelidir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Rehberlik Araştırma Merkezi bünyesinde sınıf öğretmenlerine yardım amaçlı “kaynaştırma destek hizmetleri” adı altında danışma birimleri oluşturulmalıdır.
5. Okul yöneticileri, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenleri ve uzmanların katılımıyla sık sık değerlendirme toplantıları yapılmalıdır.
6. Okul yöneticileri, sınıf öğretmenlerine, kaynaştırma uygulaması sürecinde gerekli desteği vermelidir.

Araştırmalara İlişkin Öneri

1. İlköğretim okullarında görev yapan, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliklerine ilişkin nitel yapılan bu araştırmaya karşılık, nicel araştırma yapılarak bu araştırma ile karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akçamete, Gönül - Kargın, Tevhide. “Hizmetiçi Eğitim Programının Öğretmenlerin İşitme Özel Gereksinimlilere Yönelik Tutumlarına Etkisi”. **Özel Eğitim Dergisi**,1(4) Ankara: 1994.
- Ataman, Ayşegül. “Kaynaştırmada Sınıf Öğretmeninin Roller ve Yetiştirme Sorunları”. **XI. Uluslar Arası Özel Eğitim Kongresi Bildirileri**. Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya: 2002.
- Ayhan, Aydın. **Sınıf Yönetimi**. Alfa Yayıncılık, İstanbul: 2000.
- Başar, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. M.E.B Yayınları, Ankara: 1999.
- Başaran, İbrahim Ethem. **Türkiye Eğitim Sistemi**. Umut Sokak, No:17/1, Ankara: 1994.
- Başaran, İbrahim Ethem. **Eğitim Psikolojisi**. Umut Sokak. No:17/1, Ankara: 2000.
- Batu, Sema. “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüş Ve Önerileri”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir: 2000.
- Dönmez “- Baykoç, Avcı, Neslihan ve Aslan. İlk Ve Orta Öğretim Kurumu Öğretmenlerinin Engellilere Ve Kaynaştırmaya İlişkin Bilgi Ve Görüşleri. **IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri**. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 1999.
- Bilgen, Nihat. **Çağdaş ve Demokratik Eğitim**. Ders Geçme ve Kredi Uygulaması. MEB Yayınları, Ankara: 1994.

- Bloom, Benjamin. **İnsan Nitelikleri Ve Okulda Öğrenme**. M.E.B Yayınları, İstanbul:1995.
- Burstein Nancy Davis. "The Effects of Classroom Organization on Mainstreamed Preschool Children". **Exceptional Children**. Cilt:52, Sayı:5, 1986.
- Can, Niyazi. "Sınıfta Bir Lider Olarak Öğretmen". **Sınıf Yönetimi**. (Ed. M, Şişman. S, Turan). Öğreti- PegemA Yayıncılık, Ankara: 2005.
- Chandler Phyllis. **A Place for Me: Including Children With Special Needs in Early Care and Education Settings**. NAEYC, Washington: 1994.
- Cerit, Yusuf. "Bilgi Toplumunda İlköğretim Okulu Müdürlerinin Rollerini". AİBU Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bolu: 2001.
- Cora, Nurhan. "Zihinsel Engellilerin Eğitimi Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi". AİBÜ Özel Eğitim Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: 1997.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. **Resmi Gazete**. Sayı: 22184. 27 Ocak 1995.
- Diken, Halil İbrahim. "Sınıfta Zihinsel Engelli Çocuk Bulunan Ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. AİBÜ Özel Eğitim Bölümü, Bolu: 1998.
- Dover, Wendy Fetner. "Consult And Support Student With Special Needs In Inclusive Classrooms". Rock Hill, **Intervention In School And Clinic**. Vol. 41, No:1, South Carolina: Semtemper 2005.

Ergun, Muammer., Ergener Balca. ve Çevik, İsmail. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ocak Yayınları, Ankara:1999.

Eripek, Süleyman. “Özel Gereksinimli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi Kaynaştırma”. **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, Eskişehir: 1986.

Eripek, Süleyman-Ataman Ayşegül ve Özyürek, Mehmet-Konrot, Ahmet-Akçamete, Gönül-Tüfekçioğlu, Ü., Kırcaali-İftar, Gönül.-Topbaş, S. Eripek Süleyman (Ed.). **Türkiye’de Özel Eğitim**. Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir: 1998.

Fiscus, Edward - Collen, Mandell. **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi**. (Çeviren: Gönül Akçamete). Özel Eğitim Dergisi, Ankara:1997.

Fuchs Douglas - Fuchs Lynn. "Inclusive Schools Movement and the Radicalization of Special Education Reform". **Exceptional Children**. Cilt:60, Sayı:4, 1994.

Giangreco, Michael - Putnam, James. **Regular Education Environments**. (<http://www.uvm.edu/~mgiangre/GiangrecoandPutnam.pdf>).

Göksu, İrfan - Çevik, Tamer. **Özel Eğitime Giriş**. Adana: 2004.
www.adana-meb.gov.tr/ana/islem-yukle.asp?.id=193

Hodgin, Rachel - Newell, Peter. **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı**. UNİCEF. Ajans-Türk Basım A.Ş, Batıkent/ Ankara: 1998.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. **Resmi Gazete**: 27 Mayıs 1949-7217, 10 Aralık 1948.

Kaya, Zeki. **Sınıf Yönetimi**. Pagema Yayıncılık, İstanbul: 2002.

Kırcaali-İftar, Gönül. “Kaynaştırma Becerilerini Öz Değerlendirme Aracı”. **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Eskişehir:1992.

Kırcaali-İftar, Gönül. **Kaynaştırma Ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri**. Açıköğretim Fakültesi Yayınları., Eskişehir: 1998.

Kırcaali-İftar, Gönül ve Batu, Sema. **Kaynaştırma** Kök Yayıncılık, . Ankara: 2005.

Konrot, Ahmet. **Özel Eğitimden Yansımalar**. 13. Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Kök Yayıncılık, Ankara: 2004.

Kuz, Tayyar. **Kaynaştırma Eğitime İlişkin Tutumların İncelenmesi**. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2001.

Küçükahmet, Leyla. **Sınıf Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar**. Nobel Yayıncılık, Ankara: 2002.

Lim, Levan. Seok Nam, Sang. 2000.

(<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=3382525&site=ehost-live>).

Lim, Louis., Nomanbhoy, Da. ve Vasudev, Rao. **TEACH ME: Integrating Children With Physical Disabilities Into Normal Schools**. Family, . January-March 1999.

Link, Michael. “ Is Integration Really the Least Restrictive Environment” **Teaching Exceptional Children**. 5,3, 1991.

Metin, Nilgün. “Özürlü Çocuklar İçin Kaynaştırma Programları” ÖZEV. Türkiye Özürlüler Eğitim ve Dayanışma Vakfı Yayın Organı, Sayı:2, Mart 1997.

Özçelik, İsmail. **Özel Eğitim Alanı ve Özürlü Olma Durumu**. Hacı Bayram Cad. No: 6/B, Ankara:1987.

Özdemir, Tuncay. “Çağdaş ve Demokratik Eğitimde Teftiş”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu: 2001.

Özden, Yüksel. **Öğrenme Ve Öğretme**. Pegema Yayıncılık, Ankara: 2003.

Özel Gereksinim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”. **Resmi Gazete**, 2301; 6 Haziran 1997.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. **Resmi Gazete**. 26184; 31 Mayıs 2006

“Özel Eğitim Gereksinimleriyle İlgili Salamanka Bildirgesi Ve Eylem Çerçevesi”, UNESCO. ED-94/WS/18, 1994.

Özürlüler ve Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Kanun No:5378, TBBM Kabul Tarihi:1.7, 2005.

Özyürek, Mehmet. **Bireysel Farklılığa Psikoloji Yaklaşımlarıyla Bakış**. Karatepe Yayınları, Ankara: 2000.

Rao, Meridet. “**Beliefs And Attitudes of Pre-Service Teachers Towards Teaching Children With Disabilities**”. Unpublished Master's Thesis, National Institute of Education, Nanyang Technological University, Singapore:1998.

Rispens, Judith. **Rethinking The Course Of İntegration: What Can We Learn From The Past?** In Meijer C., Pijl. S, Hegarty, S. (Eds.), 1994.

Rose Deborah - Smith Barbara John. "Preschool Mainstreaming: Attitude Barriers And Strategies For Addressing Them". **Young Children**. Cilt:48, Sayı:4, Mayıs 1993.

Sarı, Hakan. **Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Çağdaş Öneriler**. Pegema Yayıncılık, Ankara: 2003.

Şahbaz, Ümit. "Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Tutumlarının Değişmesindeki Etkililiği" AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: 1997.

Sprinthall, Norman - Richard, McGraw. **Educational Psychology: A Developmental Approach**. McGraw-Hill Book Co., Singapore:1990.

Uysal, Ayten. "Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri". **Özel Eğitimden Yansımalar**. 13. Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Kök Yayıncılık, Ankara: 2004.

Uysal, Ayten. "Öğretmen Ve Okul Yöneticilerin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri. Anadolu Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: 1995.

Vuran, Sezgin. "İlköğretim Düzeyindeki Kaynaştırma Sınıflarında Eğitim Alan Özel Gereksinimli Öğrencilerin Sosyometrik Konumları". **EJER Eğitim Araştırmaları Dergisi**. Anı Yayıncılık, 18. Sayı, Ankara: Kış 2005.

Yıkılmış, Ahmet - Bahar, Mehmet " Kaynaştırma Sınıflarında Çalışan Öğretmenlerin Kaynaştırma Becerilerini Gerçekleştirme Durumlarının Saptanması". **Özel Eğitim Dergisi**, Bolu: 2002.

Yıkmaş, Ahmet - Gözün, Özlem. Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının Değişimindeki Etkiliği. **Özel Eğitimden Yansımalar. 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri.** Kök Yayıncılık, Ankara: 2004.

Yıldırım, Ali - Şimşek Hasan. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Seçkin Yayınevi. Ankara, 1999.

Zrinjka Stancic, Croatia. “Teacher's Attitudes Toward Teaching As A Determinant Of Their Readiness For Additional Professional Special Education”. **International Special Education Congresses.** ISEC University of Manchester 24th-28th, United Kingdom: July 2000.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu. **Resmi Gazete.** Tarih: 12/1/196. Sayı: 10705

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu. **Resmi Gazete.** Tarih: 18/06/1965. Sayı: 12026.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu. **Resmi Gazete.** Tarih: 24/06/1973. Sayı: 14574.

www.kisiselbasari.com/Yazi.asp?ID=352

<http://www.uni.edu/coe/inclusion/standards/competencies.html>

EKLER**EK: 1 Görüşme Formu**

GÖRÜŞME FORMU

(SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDAKİ YETERLİLİKLERİ)

Bu görüşme formu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans tez çalışmasında veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı; sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin kendi yeterliklerini saptamak, analiz edip yorumlamak ve gerekli durumlarda önerilerde bulunmaktır. Bu çalışma süresince bilgi elde edilecek sınıf öğretmenlerinin isimleri gizli tutulacaktır. Görüşmenin yaklaşık yirmi dakika süreceği tahmin edilmektedir. Araştırma verileri sınıf öğretmenlerinden görüşme yöntemiyle teybe kaydedilmek suretiyle toplanacaktır. Bu şekilde hem zaman daha iyi kullanılacak, hem de sorulara vereceğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutma fırsatı elde edilecektir. Kaydedilen veriler yazılı hale getirilerek analiz edilecektir. Veriler araştırma kapsamı dışında kullanılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Nimet NİZAMOĞLU
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sınıf Öğretmenliği Programı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Okul.....Tarih ve Saat.....Görüşmecisi.....

Görüşme soruları

1. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin eğitimlerine yönelik, uzmanlardan yararlanmak için neler yapıyorsunuz?
2. Sınıfınızdaki özel gereksinimli ve diğer öğrenci/ler için eğitime başlamadan önce ne tür hazırlıklar yapıyorsunuz?
3. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemek için neler yapıyorsunuz?
4. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/ler için eğitsel amacı saptamak amacıyla ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
5. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin eğitsel gereksinimleri doğrultusunda öğretim yöntemlerinde ve etkinliklerinizde ne tür uyarlamalar yapıyorsunuz?
6. Özel gereksinimli öğrenci/ler için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunmak için neler yapıyorsunuz?
7. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin diğer öğrencilerle etkileşimde bulunması için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
8. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/ler ile gerçekleştirdiğiniz öğretimin etkililiğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

GÖRÜŞME FORMU

(SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDAKİ YETERLİLİKLERİ)

A. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerine yönelik, uzmanlardan yararlanmak için neler yapıyorsunuz?

1. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci ile ilgili olarak, okulunuzda danışabileceğiniz bir uzman (örneğin, özel eğitim öğretmeni, kaynak öğretmen, vb.) var mı?
2. Uzmanlara hangi konularda danışıyorsunuz? Bu danışmadan elde ettiğiniz bilgileri nasıl kullanıyorsunuz?
3. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrencinin bir sorunu olduğunda, bu sorunun çözümüne ilişkin öğretmenlerle ya da okul yöneticileri ile birlikte neler yapıyorsunuz?
4. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci ile ilgili olarak okul dışındaki uzmanlarla (örneğin, Rehberlik Araştırma Merkezi) nasıl görüşüyorsunuz? Bu görüşmelerden nasıl faydalaniyorsunuz?

B. Sınıfınızdaki özel gereksinimli ve diğer öğrenciler için eğitime başlamadan önce ne tür hazırlık yapıyorsunuz?

1. Özel gereksinimli öğrenci sınıfınızda eğitim görmeye başlamadan önce, öğrenciyi yeni sınıfına hazırlamak için neler yapıyorsunuz? Bu hazırlığın fayda sağlayacağını düşünüyor musunuz?
2. Özel gereksinimli öğrenciyi kaynaştırmaya tam gün mü, yoksa yavaş yavaş artan sürelerle mi başlatıyorsunuz? İzlediğiniz yaklaşımın yarar ve sakıncaları neler oluyor?

3. Sınıfınızdaki diğer öğrencileri kaynaştırma uygulamasına hazırlamak için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
4. Sınıfınızdaki diğer öğrencilerin, özel gereksinimli öğrenciye uyum sağlamasında ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz?
5. Özel gereksinimli öğrencinin sınıfınıza uyum sağlamasında ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

C. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrencilerin özel gereksinimlerini ve işlevde bulunma düzeylerini belirlemek için neler yapıyorsunuz?

1. Sınıfınızdaki öğrencinizin özel gereksinime ihtiyacı olup olmadığını nasıl saptıyorsunuz?
2. Özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gereksinimlerini ve düzeyini belirlemek için hangi kaynaklardan (kitap, uzman, vb.) ne tür bilgiler topluyorsunuz? Bu bilgilerden nasıl yararlanıyorsunuz?
3. Özel gereksinimli öğrencinin eğitsel gereksinimlerini ve düzeyini belirlemek için ne tür ölçmeler yapıyorsunuz ? Bu ölçmelere dayalı değerlendirmeler size, öğrenciye, ailesine ve çalışan diğer personele ne tür faydalar sağlıyor?
4. Öğrencilerin eğitsel gereksinimlerini ve düzeylerini belirlemek için okulunuzda ve sınıfınızda ne tür araç-gereç ve etkinliklere gereksinim duyuyorsunuz?

D. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenciler için, eğitsel amaç saptamak amacıyla ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

1. Özel gereksinimli öğrenci için uzun ve kısa dönemli amaçları nasıl saptıyorsunuz?
2. Diğer öğrenciler için belirlediğiniz amaçların içeriği ve biçimi ile, özel gereksinimli öğrencininkiler arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
3. Özel gereksinimli öğrenci için belirlediğiniz amaçlar ölçülebilir nitelikte mi? Bunu bir örnekle açıklayabilir misiniz?

4. Özel gereksinimli öğrenci için amaç belirlerken uzmanlarla, diğer öğretmenlerle ve aile ile görüş alışverişini nasıl yapıyorsunuz?

E. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin eğitsel gereksinimleri doğrultusunda öğretim yöntemlerinde ve etkinliklerinizde ne tür uyarlamalar yapıyorsunuz?

1. Özel gereksinimli öğrencinin diğer öğrencilerle etkileşimini kolaylaştırmak için ne gibi önlemler alıyorsunuz?
2. Özel gereksinimli öğrenci için ne tür araç gereçleri kullanıyorsunuz?
3. Özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde, yöntem ve etkinlik belirlemede uzmanlardan, diğer öğretmenlerden ve diğer öğrencilerden ne tür yardımlar alıyorsunuz?

F. Özel gereksinimli öğrenci/ler için öğretimi kolaylaştırıcı ve destekleyici etkinliklerde bulunmak için neler yapıyorsunuz?

1. Özel gereksinimli öğrencilerinizin olumlu davranışları için ne tür pekiştirmeler yapıyorsunuz? Bir örnekle açıklayabilir misiniz?
2. Öğrencilerinizin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırmak için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? Bir örnekle açıklayabilir misiniz?
3. Öğrencilerinizin davranışlarını gözleyip kaydediyor musunuz? Bunu bir örnekle açıklayabilir misiniz?

G. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/lerin diğer öğrencilerle kaynaşması için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

1. Özel gereksinimli öğrenci sınıfta diğer öğrencilerle yapılan etkinliklerin hangilerine katılıyor? Bu katılımı yeterli buluyor musunuz?

2. Sınıfınızdaki diğer öğrencileri, özel gereksinimli öğrenciye destek olmak konusunda nasıl görevlendiriyorsunuz? Sizce bu yaklaşımın yarar ve sakıncaları neler olabilir?

H. Sınıfınızdaki özel gereksinimli öğrenci/ler ile gerçekleştirdiğiniz öğretimin etkililiğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

1. Öğretim etkinlikleri sonucunda nasıl ölçmeler yapıyorsunuz?
2. Değerlendirme sonuçlarını özel gereksinimli öğrencinin kendisine, ailesine ve öğrenciyle çalışan diğer personele bildiriyor musunuz? Onların bu bilgileri öğrenmeleri, sizin etkinliklerinize nasıl katkı sağlıyor?
3. Değerlendirme sonuçlarını, yeni eğitsel amaçlar saptamada nasıl kullanıyorsunuz?